

POLITIIKKATIETEET

YHTEISKUNTATIETEIDEN TIEDEKUNTA

LAPIN YLIOPISTO

Kansainvälinen toisen asteen koulutusyhteistyö ja toivo

Laadullinen analyysi lukion kansainvälistymisen mahdollisuuksista toivon
politiikan näkökulmasta

Kansainväliset suhteet

Pro-gradu tutkielma

Inka Piisilä

Kevät 2026

Lapin yliopisto

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Kansainvälinen toisen asteen koulutusyhteistyö ja toivo: Laadullinen analyysi lukion kansainvälistymisen mahdollisuuksista toivon politiikan näkökulmasta

Tekijä: Inka Piisilä

Koulutusohjelma/oppiaine: Kansainväliset suhteet

Ohjaaja: Aini Linjakumpu

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 74 sivua

Vuosi: 2026

Tiivistelmä:

Tutkielmassa tarkastelen Sallan lukion kansainvälisyyskehitystä toivon politiikan näkökulmasta laadullisen tutkimuksen keinoin. Tutkimus perustuu Sallan lukion kansainvälistymisessä aktiivisesti mukana olleiden avainhenkilöiden haastatteluihin. Nämä haastattelut analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin, jossa puolistrukturoidun haastatteluaineiston analyysia on ohjannut toivon politiikan teoreettinen viitekehys.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu toivon politiikan monitieteiselle keskustelulle tulevaisuudesta ja toivon tunteen esiintymisessä yksilössä ja yhteisössä. Tämän tutkimuksen näkökulma luo kattavan viitekehyksen toivon tunteen vaikutuksesta ajatteluun, asenteisiin ja toimintaan. Analyysin perusteella toivon tunne rakentuu yhteisön arvoista ja vaikuttaa yksilön toimintaan.

Tulokset esittävät, että kansainvälistyminen koetaan Sallan lukiossa muutokseen tähtäävänä, laaja-alaisesti vaikuttavana arvovalintana ja mahdollisuuksia luovana toimintana. Haastateltavat näkevät lukion kansainvälistymisen vahvistavan lukion elinvoimaa, opiskelijoiden tulevaisuudennäkymiä ja alueellista kehitystä. Tutkimus korostaa toivon roolia aktiivisena ja tulevaisuuteen suuntautuvana voimana, joka asettaa päämääriä ja ohjaa toimintaa.

Sallan lukion kansainvälistyminen on esimerkki siitä, miten toivon tunne toimii koulutuspoliittisena voimavarana ja kansainvälistyvän yhteiskunnan mahdollisuutena. Lukion kansainvälistyminen ei ollut vain selviytymisstrategia, vaan yhteisön arvoja kunnioittava ja kansainväliseen yhteistyöhön uskova monivaikutteinen ilmiö. Kansainvälisyys ja toivo ovat olleet toimintaa ohjaava voimavara Sallan lukion tapauksessa.

X Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän/tekijöiden omia henkilötietoja

Avainsanat: Kansainvälistyminen, toivon politiikka, toisen asteen koulutus

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	1
2.	Lukio ja toisen asteen kansainvälinen yhteistyö	3
2.1.	Sallan lukion kansainvälistymisen tausta	4
2.2.	Kansainvälinen yhteistyö muissa Suomen lukioissa	5
2.3.	Globalisaatio ja lukiokoulutuksen taloudellinen hyöty	6
3.	Toivon politiikka teoreettisena viitekehyksenä	8
3.1.	Toivon politiikan taustoja	8
3.2.	Monitieteellinen käsitys ja olennaiset toivon poliittiset ulottuvuudet	10
3.3.	Kritiikki ja haasteet	15
4.	Aineisto ja analyysimenetelmä	18
4.1.	Sallan lukion toimijoiden henkilöhaastattelut	18
4.2.	Teoriaohjaava sisällönanalyysi analyysimetodina	21
4.3.	Tutkimusetiikka	25
5.	Muutos	28
5.1.	Lähtökohtana epävarmuus	28
5.2.	Näkymät tulevaisuuteen	31
5.3.	Opiskelijoiden oppimisympäristö ja opettajien osaaminen	35
6.	Arvovalinta	40
6.1.	Yksilö osana yhteisöä	42
6.2.	Vaikutuksen alueeseen ja paikalliseen elinvoimaan	46
6.3.	Ennakkoluulojen purkaminen	50
7.	Mahdollisuus	54
7.1.	Nuorten tulevaisuus	55
7.2.	Yhteisön tuki tulevaisuutta rakentavana	57
7.3.	Jatkuva kehitys	61
8.	Johtopäätökset ja pohdinta	64
9.	Lähteet	67

1. Johdanto

Tutkielmassani tarkastellaan Sallan lukion kansainvälistymistä tulevaisuudessa nähtävien mahdollisuuksien ja toivon näkökulmasta. Tutkielma liittyy keskusteluun pienten lukioiden elinvoimaisuudesta, koulutuksen kansainvälistymisestä ja toivon politiikan soveltamisesta koulutukseen.

”Salla – kaukana kaikesta, lähellä sinua – yhdessä enemmän elinvoimaa”

Salla on noin 3500 asukkaan kunta Itä-Lapissa. Se jakaa kuntarajan Savukosken, Pelkosenniemen, Kemijärven ja Posion kanssa, sekä valtionrajan Venäjän kanssa (Salla 2021). Sallan Kelloselkään avattiin kansainvälinen Suomen ja Venäjän rajan ylittävä rajanylityspaikka vuonna 2002 ja sen merkitys näkyi erityisesti matkailussa, elinkeinoelämässä ja ihmisten liikkuvuudessa. Rajan avautumisen ja rajayhteistyön myötä aloitettiin myös yhteistyö venäläisen toisen asteen oppilaitoksen kanssa, jonka seurauksena yhtenä yhteistyömuodoista Sallaan otettiin venäläisiä opiskelijoita suorittamaan aikuiskoulutuksen oppimäärä lukio-opintoja. Tämän yhteistyön tavoitteena oli muun muassa lisätä venäläisiä opiskelijoita Sallan lukion oppilasvahvuuteen ja luoda peruste niin Sallan lukion säilymiselle ja kansainvälistymiselle, että luoda mahdollisuuksia venäläisille opiskelijoille opiskella Suomessa. (Isomursu 2002.)

Tämän tutkielman aihepiiri on kansainvälinen toisen asteen koulutusyhteistyö, korostaen alun Venäjältä suuntautunutta rajat ylittävää koulutusyhteistyötä. Kiinnostus Venäjää ja Itä-Eurooppaa kohtaan on minulle syntynyt uteliaisuudesta rajanaapurina kohtaan ja pro gradu -tutkielmassa halusin tutkia aihetta, jossa pääsen tarkastelemaan Suomen ja Venäjän välistä yhteistyötä. Opiskelen osan tutkinnosta Venäjän ja itäisen Euroopan asiantuntijuusopinnoissa (VIExpert) Aleksanteri instituutissa ja opinnot tukivat Venäjälle suuntautuvan tutkimuksen tekemistä.

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia toisen asteen koulutuksen kansainvälistymistä ja kansainvälistymistä toteuttaneiden henkilöiden käsityksiä tulevaisuudesta. Koulutuksen kansainvälistyminen liittyy laajempaan kansainvälistymisen ilmiöön ja koulutuksen kansainvälistymiseen (Mezgec, 2019, 22). Tutkimuskysymys on ”Miten Sallan lukion kansainvälistymistä voidaan tutkia toivon politiikan näkökulmasta?”. Aihetta tarkastellakseni

tutkin lukiossa aktiivisesti toimintaa järjestäneiden henkilöiden tulevaisuuden näkymiä ja asenteita kansainvälistymistä kohtaan toivon politiikan näkökulmasta.

Tutkimuksen aineistona toimivat lukion kansainvälistymisessä mukana toimineiden avainhenkilöiden haastattelut. Haastattelut toteutettiin välillä joulukuu 2021–tammikuu 2022. Tutkimuskysymyksessä korostuu kansainvälisyyskehityksen tulkitseminen toivon politiikan teoreettisessa viitekehityksessä. Tutkin miten haastatteluaineistossa kerrotaan tulevaisuudesta, mahdollisuuksista ja toivosta. Näkyykö tulevaisuudessa mahdollisuuksia kansainvälisyyskehityksessä ja millaisina mahdollisuudet koetaan?

Maailmalla tapahtuvat ilmiöt vaikuttivat tämän työn etenemiseen ja toteuttamiseen. Tämän pro gradu -työn aineisto, eli haastattelut, toteutettiin osittain Covid-19 -pandemian jälkipuinneissa. Haastateltavat elivät ”koronan jälkeistä aikaa”, eli rajat oli avattu uudelleen, mutta matkustajien piti yhä todistaa, että heillä on Covid-19 rokotus tai olla karanteenissa rajanylityksen jälkeen. Tämä vaikutti kokemuksiin rajan ylityksestä ja tulevaisuuden näkymistä. Haastateltavat olivat eläneet Covid-19 rajoitusten mukaisesti ja mukautuneet etäopetuskäytäntöihin. Tutkimuksen kirjoittamisen aikana myös geopoliittinen tilanne muuttui. Tämä pro gradu -työ on aloitettu syksyllä 2021 eli ennen Venäjän hyökkäystä Ukraina. Valtakunnanraja Suomen ja Venäjän välillä suljettiin Venäjän hyökkäyssodasta johtuvan heikentyneen turvallisuustilanteen myötä 23.11.2023 (Rantala 2023). Tutkielman kirjoittamishetkellä ei ole tietoa tullaanko raja avaamaan uudestaan. Rajan sulkeminen on vaikuttanut venäläisten opiskelijoiden ja heidän sukulaistensa rajat ylittäviin vierailuihin, mutta opintojen keskeyttämistä se ei ole tarkoittanut. Vuoden 2022 jälkeen lukio on lopettanut aktiivisen markkinoinnin Venäjälle johtuen Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaa. (Pöyhönen, 2024; Laakkonen, 2024.) Itärajan sulkemisesta huolimatta uusia opiskelijoita Venäjältä hakee lukio-opintoihin Sallan lukioon (Passoja, 1.8.2024).

Tässä tutkimuksessa käyn ensin läpi olennaisia käsitteitä liittyen koulutuksen kansainvälistymiseen. Tämän jälkeen kuvaan tutkielman aineistoa ja aineistometodia, eli teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä sekä haastatteluja aineistonkeruumuotona. Seuraavaksi kuvaan toivon politiikan moninaista teoreettisesta viitekehystä. Tätä seuraavat analyysiluvut, joissa analysoin haastatteluista nousseita havaintoja toivon politiikan teoreettisen viitekehityksen näkökulmasta. Lopuksi kerron analyysistä seuranneet johtopäätökset ja jatkotutkimusmahdollisuudet aiheelle.

2. Lukio ja toisen asteen kansainvälinen yhteistyö

”Lukiokoulutuksen kansainvälisyys monipuolistaa opiskelijan kokemusmaailmaa, avartaa maailmankuvaa sekä vahvistaa valmiuksia eettisesti kestävään toimintaan globalisoituneessa haasteiden ja mahdollisuuksien maailmassa.”

(Opetushallitus 2025, 13).

Lukio on yleissivistävä toisen asteen oppilaitos, jonka tehtävänä on laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistaminen. Lukiokoulutus ohjaa sivistykseen, avarakatseisuuteen, laaja-alaiseen todellisuuden hahmottamiseen ja toimimaan myönteisten muutosten puolesta. (Opintopolku 2019.) Viime vuosina erityisesti pienten lukioiden haasteena on ollut syrjäkuntien väestönmuutos ja oppilaskato. Myös lukion rahoitukseen tarkoitettu valtionosuus on pienentynyt. Tämän vuoksi esimerkiksi viimeisen kymmenen vuoden aikana Suomesta on lakkautettu noin 14 % lukioista. (Mattila 2019.) Lukio-opetuksen järjestäminen pienellä paikkakunnalla on tärkeää, sillä lukio ei palvele olemassaolollaan vain lukion opiskelijoita. Lukiokoulutus vaikuttaa esimerkiksi kunta- ja paikallistalouden näkökulmasta niin kunnan talouteen, väestönkehitykseen, palveluiden saatavuuteen, että koulutushenkilöstön määrään. (Engblom-Pelkkala 2018, 4–21.)

Kansainvälinen koulutusyhteistyö tarkoittaa koulutukseen liittyvää yhteistyötä, joka tapahtuu kahden tai useamman valtion välillä. Kansainvälisyys itsessään voi tarkoittaa taloudellista, sosiaalista tai kulttuurillista yhteistyötä, mutta tässä tapauksessa huomio on eritoten koulutukseen liittyvää yhteistyötä. (Oonk ja Maslowski 2011, 4.) Valtioiden rajat ylittävää koulutusyhteistyötä tapahtuu eri koulutusasteilla ja eittämättä eniten korkeakoulutuksen piirissä. Tässä tutkimuksessa kiinnitetään huomiota erityisesti yleissivistävän toisen asteen kansainväliseen koulutusyhteistyöhön, eli lukioissa tapahtuvaan koulutuksen kansainvälistymiseen. Tarkastellessa kirjoitettuja tutkimuksia, toisen asteen koulutuksen kansainvälistymisen tutkiminen on jäänyt vähemmälle huomiolle tutkimuskohteena kuin korkeakoulutuksen kansainvälistyminen.

Kunnan panostaminen oman lukiokoulutuksen järjestämiseen on poliittinen arvovalinta. Lähellä sijaitseva koulutus- ja palveluverkosto luo elinvoimaista sivistyskuntaa, jossa on mahdollisuudet hyvään ja aktiiviseen elämään. Opettajat, sivistystoimen henkilökunta ja kunnanjohto ohjaavat merkittävästi kuntansa kehitystä. (Engblom-Pelkkala 2018, 4–21.)

Kuntien on kuitenkin mahdollista vaikuttaa lukiodensa tulevaisuuteen. Kuntaliiton erityisasiantuntija Kyösti Värri esimerkiksi toteaa, että koulutusta tulisi tarkastella oppilaitoksen sijasta elinkeinoelämää tukevana palveluna. Lukioden elinvoimaisuuden säilyttämiseksi on tärkeää tunnistaa paikalliset ja seudulliset tekijät, kuten yhteistyömuodot ja erilaiset toimenpiteet. (Värri 2019.) Elinvoima ja elinkelpoisuus kunnassa nähdään kunnan kykynä tuottaa palveluita ja turvata erilaisia asioita asukkailleen. Erityisesti elinkelpoisuus ymmärretään usein samaan yhteyteen olemassaolon kamppailusta. (Paananen, Haveri ja Airaksinen 2014, 27.) Sallan lukion oppilasmäärä on vaihdellut vuosien aikana ja 2000-luvulle tultaessa oppilasmäärä laski huolestuttavalle tasolle. Lukion kannattavuutta ja toiminnan jatkamista jouduttiin lukion toimijoiden mukaan pohtimaan uudestaan. Uusia ratkaisuja oppilasmäärän lisäämiseksi alettiin suunnittelemaan ja ideoita oli aina lähikuntien kanssa jaetusta lukiosta oppisopimuskoulutuksen perustamiseen lukio-opintojen ohelle. Yksi vaihtoehto lukion kannattavuuden tukemiseksi oli kansainvälistyminen. Tämä mahdollistui raja-aseman avaamisen ja rajat ylittävän koulutusyhteistyön takia, josta seuraavaksi lisää.

2.1. Sallan lukion kansainvälistymisen tausta

Vuonna 2002 Sallan Kelloselkään avattiin kansainvälinen raja-asema Suomen ja Venäjän valtakunnanrajalle. Pian raja-aseman avaamisen jälkeen, vuonna 2004, Sallan lukiossa alettiin suunnittelemaan yhteistyötä rajan toisella puolella sijaitsevien venäläisten oppilaitosten kanssa. Aluksi kansainvälisyystyö oli kouluvierailuja ja pienimuotoisia projekteja. Vuonna 2006 Sallan lukio sai kansainvälistymisrahoitusta Opetushallitukselta ja jo seuraavana vuonna, vuonna 2007, ensimmäiset venäläiset oppilaat otettiin mukaan Sallan lukion oppilasvahvuuteen. (Asiala 2017, 5; 42.) Aluksi oppilaita oli 11, mutta vuonna 2021 ja 2022 opiskelijoita on ollut noin puolet lukion opiskelijoista (Mustajärvi 2021). Vuonna 2024 Sallan lukiossa on noin 30 suomalaista, reilut 30 venäläistä, noin kymmenen myanmarilaista ja yksi valkovenäläinen (Pöyhönen 2024). Sallan lukio toteaa olevansa ”kansainvälisesti profiloitunut lukio, jolla on vahva osaaminen koulutusyhteistyössä Venäjän kanssa.” (Sallan kunta 2026, ”Lukio”). Nimitys ”Sallan rajalukio” on puhekielessä käytetty, mutta ei virallinen nimitys. Termi ”rajalukio” viittasi alussa toteutuneeseen kansainväliseen projektiluontoiseen yhteistyöhön Venäjän kanssa, josta toiminta on kuitenkin laajentunut.

Tämä tutkimus on rajattu vain Sallan lukioon. Sallan lukio oli ensimmäinen lukio Lapista, joka aloitti pitkäluontoisen yhteistyön venäläisten toisen asteen oppilaitosten kanssa ja täten oli merkityksellistä tutkia niitä piirteitä, jotka johtivat toiminnan aloittamiseen ja jatkumiseen. Uuden toimintamallin käyttöönotto vaati resursseja niin koulun että kunnan henkilökunnalta, että kunnalta itseltään. Se vaati uskallusta ja kokemusta siitä että kokeileminen kannattaa ja omalla toimijuudella on merkitystä. Se vaati myös näkemystä tulevaisuuden mahdollisuuksista. Sallan tapauksessa lukion säilyminen paikkakunnalla on tärkeää muun muassa kunnan elinvoimaisuuden ja jatkokoulutusmahdollisuuksien takia, mutta myös laadukkaan perusopetuksen varmistamiselle. Sallaan lukion tulivat ensimmäiset venäläiset opiskelijat vuonna 2007 ja tämän jälkeen venäläisiä hakijoita ja sisään otettuja opiskelijoita on tullut säännöllisesti vuosittain. Niin suomalaiset että ulkomaalaiset opiskelijat hakevat lukio-opintoihin yhteisvalinnan kautta. Yhteisvalinnan lisäksi lukio voi järjestää ylimääräisiä kielitestejä, joilla varmistetaan opiskelijan suomen tai ruotsin kielentaito lukio-opintoihin riittäväksi. (Toivonen 2025.)

2.2. Kansainvälinen yhteistyö muissa Suomen lukioissa

Venäläisiä opiskelijoita on otettu myös muihin lukioihin Itä-Lapissa ja Itä-Suomessa. Esimerkiksi Savukosken, Posion, Kiteen ja Kostamon lukiot harjoittavat kansainvälistymistoimintaa ottamalla oppilasvahvuuteen mukaan mm. venäläisiä opiskelijoita. (Passoja 2024.) Myös muihin suomalaisiin lukioihin ympäri maan on otettu kansainvälisiä opiskelijoita (Toivonen 2025). EU/ETA maiden ulkopuolisista maista on tullut opiskelijoita järjestelmällisesti esimerkiksi Peter Vesterbackan yrityksen kautta. Opiskelijatuonneista tunnetuin Finest Future -yritys on tuonut Suomeen lukio- ja ammattikouluopiskelijoita Vietnamista, Myanmarista, Thaimaasta ja Kiinasta. Sen lisäksi usealla itärajalalla sijaitsevalla lukioilla (ja muutamalla Keski- ja Etelä-Pohjanmaan lukiolla) on ollut erilaisia yhteistyön muotoja suoraan venäläisten oppilaitosten kanssa, jonka seurauksena lukio-opintoihin on hakeutunut venäläisiä opiskelijoita. (Puukko 2015, 19–20.)

Esimerkkejä muista kahden tai useamman valtion yhteistyössä toteuttamasta kansainvälisestä toisen asteen koulutuksesta löytyy monia. Yksi näistä kansainvälisen yhteistyön muodoista, jota nähdään Suomessakin, on CertiLingual-tutkinto. Tämä tutkinto löytyy Euroopasta esimerkiksi Alankomaista, Saksasta ja Itävallasta. Suomessa kansainvälistä yhteistyötä

edustavan CertiLingua-lisätutkinnon voi suorittaa Helsingin Saksalaisessa koulussa. (Oonk ja Maslowski 2011, 9.) CetriLinguan tyypillisissä toisen asteen kansainvälistymisessä kansainvälisyys näyttäytyy kielellisinä ja kulttuurillisina taitoina, että tietona Euroopan Unionista ja Euroopan Unionin arvoista. Sallan lukion kansainvälistymiseen verrattuna CertiLingual-tutkinto painottaa enemmän Euroopan Unionin arvoja ja tietoutta. Sallan lukiossa pääpaino on kansainvälistymisen näyttäytyminen ulkomaalaisten opiskelijoiden lisäämisenä oppilasvahvuuteen.

2.3. Globalisaatio ja lukiokoulutuksen taloudellinen hyöty

Kansainvälisen koulutusyhteistyön lisäksi lukioden toimintaa ohjaavat globalisaatio ja koulutuksen taloudellistumisen kysymykset. Globalisoituminen terminä tarkoitti alun perin talouspolitiikan kansainvälistymistä, mutta pian laajentui kuvaamaan myös poliittisia ja kulttuurillisia muutoksia, jotka vaikuttavat ihmisiin kansainvälisesti. Globaali koulutusvirta viittaa kansainväliseen ihmisten, ideoiden, rahan ja koulutusyritysten liikkuvuuteen. (Spring 2014, 3–5.) Globalisaatio sanassa on kaiku talouspolitiikkaan ja koulutuksen rahallistamiseen. Tämän tutkimuksen tapauksessa taloudellinen tuottoisuus ei ole ollut ensisijaista, vaan taloudellisen tuloksen sijasta päämääränä oli lukion toimijoiden mukaan lukion selviytyminen oppilaskadosta ja oppilaiden kansainvälisyysosaamisen lisääminen. Aineiston keruuaikaan vuonna 2022 lukiokoulutus oli ilmaista niin suomalaisille että ulkomaalaisille, mikäli opinnot suoritettiin suomeksi tai ruotsiksi. Suomalaisen lukiokoulutuksen kiinnostus ulkomailla, erityisesti EU/ETA-maiden ulkopuolella, on johtanut keskusteluun lukiokoulutuksen muuttamisesta maksulliseksi (Passoja 2025).

Tämän pro gradu -työn kirjoitushetkellä Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä on alkanut käsittelemään mahdollisuutta lukiokoulutuksen lukukausimaksuihin EU/ETA-maiden ulkopuolisille opiskelijoille. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2025.) Tätä on perusteltu esimerkiksi sillä, että tällä hetkellä itse opiskelu on ilmaista, mutta eräät yritykset keräävät taloudellista tuottoa konsultaatiosta ja ohjaamisesta koulutusmahdollisuuksiin sekä opiskelijoilta, että mainostettavilta lukioilta. Sen lisäksi on argumentoitu, että ei ole tarkoituksenmukaista kouluttaa ilmaiseksi ulkomaalaisia opiskelijoita, kun suomalaiset opiskelijat tarvitsisivat enemmän resursseja koulutukseen. Vasta-argumentiksi todetaan, että ulkomaiset opiskelijat jäävät todennäköisemmin Suomeen asumaan ja työskentelemään, kun heillä on suomen tai ruotsin kielitaito lukio-opinnoista. Täten koulutuksen tarjoaminen

ilmaiseksi tulee maksamaan itsensä takautuvasti, kun opiskelijat siirtyvät työelämään Suomessa. (Toivonen 2025.) Sallan lukion rehtori Leena Hautajärvi toteaa, että Sallassa ulkomaalaiset opiskelijat tuovat hyvän lisän, mutta eivät ole välttämättömyys lukion pyörittämiselle. Ulkomaalaisista opiskelijoista kaikki olivat vuonna 2024 kysyttäessä jääneet Suomeen jatkokoulutusta tai työelämää varten. Osa heistä myös asettuneet Sallaan. (Pöyhönen, 2024.) Tämä tukee argumenttia, jonka mukaan ulkomaalaiset lukio-opiskelijat eivät opiskeluaikanaan tuo suoranaisesti rahaa oppilaitokselle, mutta laajemmalla mittakaavalla tukevat alueen elinvoimaisuutta, edistyvät jatko-opintoihin ja siirtyvät työelämään Suomessa.

Toisen asteen koulutuksen kansainvälistyminen on ilmiö, joka vaikuttaa paikallisesti, mutta myös valtakunnallisesti. Pienten lukioiden kohdalla kansainvälinen yhteistyö ei tarkoita vain taloudellista hyötyä ja oppilasmäärän ylläpitämistä, vaan se osoittaa kunnan sivistyspoliittisia arvoja ja tukee kunnan elinvoimaisuutta. Sallan lukion esimerkki havainnollistaa kuinka kansainvälistyminen on nähty pitkäjänteisenä ja kestäväenä kehityskohteenä. Samalla lukion kansainvälistyminen on osa valtakunnallista koulutuspoliittista keskustelua kansainvälistymisen keinoista ja hyödyistä. Muuttuvat tilanteet, kuten lukiokoulutuksen muuttaminen maksulliseksi ulkomaalaisille opiskelijoille, haastaa toimijoita ja toimikenttää. Seuraavassa luvussa perehdytään toivon politiikan teoreettiseen viitekehykseen, jonka avulla tutkitaan miten näkemyksiä tulevaisuudesta voidaan tulkita toivon näkökulmasta.

3. Toivon politiikka teoreettisena viitekehyksenä

Edellä kuvattu kansainvälistymiskehitys ja siihen liittyvät paikalliset, kansalliset ja globaalit tulevaisuuskuvat ja trendit luovat lähtökohdan tutkimuksen teoreettiselle viitekehykselle. Pienten lukioiden kehitys kansainvälistymisen keinoin ei ole vain selviytymisstrategia, vaan tulevaisuuteen katsova kehitysmuunta. Kehittämistyössä on tärkeää, että tulevaisuudessa nähdään mahdollisuuksia, jatkuvuutta ja toivoa. Näkökulmana kansainvälistymiseen toisen asteen yleissivistävässä koulutuksessa toimii mahdollisuuksien näkeminen tulevaisuudessa. Toisin sanoen, kansainvälistyminen on luonut mahdollisuuksia ja luonut toivoa. Toivon politiikka tarjoaa teoreettisen näkökulman, jonka avulla tarkastelen kuinka toivo ja tulevaisuudenkuva vaikuttavat tämän työn kontekstissa käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun, kuten kunnallisiin ja alueellisiin sivistyspoliittisiin päätöksiin ja haastateltavien kokemuksiin kansainvälistymisestä. Toivon politiikan teoreettisen viitekehyksen avulla tarkastelen millaisia toiveita ja mahdollisuuksia haastateltavat liittävät tulevaisuuteen ja miten nämä ohjaavat heidän valintojaan.

Tässä tutkimuksessa tutkitaan Sallan lukion aktiivisten toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä tulevaisuudesta ja tulevaisuuden mahdollisuuksista. Sen lisäksi tutkitaan sitä muutosta, joka tapahtui kansainvälistymisen myötä ja johon ryhdyttiin, koska sen nähtiin mahdollisuuksia kehittyä ja ohjata muutosta. Merkityksellistä tälle tutkimukselle on toivon tulevaisuuteen suuntautunut toimintaa ohjaava luonne, se miten toivo asenteena asettaa päämääriä ja osoittaa suuntaa toiminnalle, ohjaa yksilöiden ja yhteisön toimintaa ja luo motivaatiota yrittää vastoinkäymistä huolimatta. On merkityksellistä tutkia yksilön (eli lukion aktiivisten toimijoiden) käsityksiä tulevaisuudesta ja heidän kokemuksistaan, sillä nämä käsitykset rakentavat sitä yhteisöä (Sallan lukiota), jonka osana he ovat.

Lukemani ja oppimani mukaan toivoa on mahdoton tulkita vain yhden tieteenalan viitekehyksessä. Toivo vaikuttaa niin tunteisiin, ajatteluun, asenteisiin että toimintaan. Sen vuoksi analysoitaessa toivon politiikkaa on tutkittava toivoa monitieteellisestä lähtökohdasta, joka ottaa huomioon toivon erilaiset ulottuvuudet. Sallan lukion tapauksessa kansainvälistyminen on monimuotoinen ilmiö, josta voidaan havaita niin sosiaaliskonstruktiiiviset, antropologiset, filosofiset, psykologiset, että poliittiset ulottuvuudet.

3.1. Toivon politiikan taustoja

”Hope is life’s promise of happiness”

(Schulz 2014, 13).

”Toivo” esiintyy ihmisten jokapäiväisessä elämässä; niin lauluissa, runoissa, politiikassa kuin uskonteksteissäkin. Toivo tarkoittaa aktiivista ja optimistista orientoitumista tulevaisuuteen, halua jostain parannuksesta tai näennäisesti mahdottoman toiveen toteutumista ja odottamista. (Schulz 2014, 1; Webb 2008, 198; Godfrey 1987, 11.) ”Poliittinen” toivon politiikassa viittaa kollektiiviseen ja yhteiskuntaan vaikuttavaan toimintaan eri tasoilla (Heywood 2019, 28–30). Toivon politiikka on tutkimusta, joka tutkii ihmisten tuntemaa toivon tunnetta, toivon luonnetta ja toivon tapaa ohjata toimintaa ja luoda motivaatiota yksilön ja yhteisön tasolla, sekä vaikutuksia ympäröivään yhteiskuntaan. Toivon politiikan tutkimus on yleistynyt 2000-luvulla, kun esimerkiksi ekologinen kriisi, teknologian murros ja demokratian haasteet ovat nostaneet tarpeen arvioida yhteiskunnallisten utopioiden ja tulevaisuuskuvien roolia. (Webb 2007, 66.) Toivo edustaa mahdollisuuksia ja uskoa parempaan tulevaisuuteen. Toivon poliittiset tutkimukset tarkastelevat mahdollisuuksia ja tilaisuuksia nähdä positiivinen tulevaisuus. Ne tutkivat optimistista horisonttia ja sitä mitä voisi olla olemassa. (Sinevaara ja Niskanen 2019, 644.)

Toivon käsite on ollut monitieteellistä tutkimuksen alkuajoista saakka, koska se on nähty merkittävänä ilmiönä useamman tieteenalan näkökulmasta. Toivon käsitettä on tutkittu ajan saatossa teologisista, filosofisista ja psykologisista lähtökohdista ja tässäkin tutkimuksessa yhdistän eri tutkimusalojen havaintoja luodakseni kattavan käsityksen toivon monimuotoisuudesta ja vaikuttavuudesta. (Dinerstein ja Deneulin 2012, 596; Crapanzano 2003, 5; Gallagher ja Lopez 2017, 1.) Alussa toivon tulkinta perustui eritoten teologisiin lähtökohtiin. Tämän vuoksi moni toivoa tutkivista lähteistä aloittaa toivon ymmärtämisen abstraktina messiaan odotukseen liittyvää toivoa (kts. Ernst Bloch, *The Principle of Hope* 1932). Tänä päivänä toivon uskonnollinen tausta näkyy yhä esimerkiksi Webbin (2007) avoimen ja päämäärättömän toivon ilmentymisenä, vaikka toivon tutkimus ei tapahtuisi mitenkään uskonnollisissa kontekstissa (kts. Webb 2007, esimerkiksi toivon muodot: Kriittinen toivo). 2000-luvun vaihteessa toivon teoriaa on tutkittu yhä enemmän eri monitieteellisenä ilmiönä, jossa rajat tieteenalojen välillä sulautuvat. Esimerkiksi Henri Desroche tutkii toivoa filosofian ja sosiologian näkökulmasta ja osana ihmisten välistä kanssakäymistä teoksessaan *The Sociology of Hope* (1980), Jayne M. Waterworth lähestyy toivoa filosofian näkökulmasta teoksessa *A Philosophical Analysis of Hope* (2003) ja Rick Snyder tarkasteli toivoa positiivisen psykologian viikehehyksessä teoksessaan *Hope Theory:*

Rainbows in the Mind (2002). Toivon monitieteellinen tutkimus antaa laajan käsityksen toivon moniulotteisuudesta ja auttaa ymmärtämään tätä ilmiötä useammasta näkökulmasta. Koska tutkimuksen lähtökohtana on moninaisten yksilöiden kokemukset, on tutkimuksen oltava joustavaa ja monialaista.

Toivon politiikan teoreettista viitekehystä on sovellettu erilaisissa tutkimuksissa, mutta erityisesti tutkittaessa muutoksia, kansalaisaktiivisuutta, epäoikeudenmukaisuutta, epätasa-arvoa tai syrjintää yhteiskunnassa. Tilanteita, joissa tarvitaan toivoa jostain paremmasta. Esimerkiksi David Halpin (Hope and Education, 2002) soveltaa toivon käsitettä koulutuksen yhteydessä, tarjoten toivoa vastauksena sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen, eriarvoisuuteen ja tulevaisuuden näköalattomuuteen, joita hän kokee ilmenevän opettajien keskuudessa.

3.2. Monitieteellinen käsitys ja olennaiset toivon poliittiset ulottuvuudet

Perehtyessäni toivon poliittiseen teoreettiseen viitekehykseen kohtasin tutkimusten suon, joka tuntui loputtoman laajalta ja syvältä. Toivoa on tutkittu niin pitkällä aikajänteellä, niin monella eri tieteenalalla, niin monessa yhteydessä ja ennen kaikkea niin monesta näkökulmasta. Mitä on toivo ja mikä on toivon politiikan rooli tässä tutkimuksessa?

Tässä pro gradu -tutkimuksessa toivon politiikkaa sovelletaan tutkittaessa toivon ohjaamaa toimintaa, jolla Sallan lukion aktiiviset toimijat ovat vaikuttaneet niin suoraan koulun ja opiskelijoiden, että koulun henkilökunnan yhteydessä, mutta myös välillisesti alueellisesti sivistystoimeen ja elinkeinoelämään.

Toivon tarkastelussa on olennaista huomioida sen emotionaalinen ulottuvuus. Tunteet, kuten toivo, vaikuttavat niin ihmiseen, että yhteiskuntaa. Ne vaikuttavat siihen, miten käsittelemme ja ymmärrämme maailmaa, yhteiskuntaa ja omaa paikkaamme siinä. (Marcus 2000, 223.) Tunteita, esimerkiksi toivoa, vihaa tai pelkoa, tutkimalla voidaan selittää ihmisten toimintaa ja käytöstä. Ne vaikuttavat yksilön valintoihin, arvioihin, asioille annettuihin merkityksiin ja täten myös yhteisöön ja yhteisön ympäristöön. Tunteet voivat toimia positiivisena vahvikkeena tukien yksilön motivaatiota ja yhteisön yhteenkuuluvuutta. (Barbalet 2006, 51.) Ne vaikuttavat siihen, kuinka motivoituneita yksilöt ovat toimimaan (Shilling 2002, 11). Toivon tunne vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen, koska tunteet ohjaavat ihmisten arvoja ja

mielenkiinnonkohteita, eli asioita, jotka tekevät elämästä merkityksellistä (Barbalet 2006, 51–52). Toivon kontekstissa toiveikkaus ja mahdollisuuksien näkeminen tulevaisuudessa voi olla olotila, joka lähtee yksilöstä, mutta kehittää yhteisöä (Tiger 1999, 622). Toivolla on siis tapana levitä yhteisön sisällä, mikäli toivon tunnetta tuetaan ja siihen uskotaan (Schulz 2014, 15).

Lähestyn aihetta samansuuntaisista teoreettisista keskusteluista koottuna nivottuna monitieteellisenä ilmiönä. Ymmärtääkseni Sallan lukion aktiivisten toimijoiden näkemyksiä, toimintaa ja arvoja, tulkitsen toivon muotoja hyväksikäyttäen teoreettisen viitekehyksen kokonaisuuksia kahdesta tutkimuksesta: Darren Webbin ”Modes of hoping” (2007) ja Heekin ja Krishnan ”ICTs and Hope for Development: A Theoretical Framework” (2016). Näiden viitekehysten mallia seuraten tulkitsen Joseph J. Godfrey (1987), Jayce Waterworthin (2004) ja Victoria McGeerin (2004) filosofiaa, Rick Snyderin (1995) psykologian toivon polkuja ja Lionel Tigerin (1999) toivon antropologiaa.

Pohjana tämän tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen päälinjoille toimivat suoraan teoreettiset viitekehykset Webbiltä (2007) ja Heeksiltä ja Krishnalta (2016). Webbin teoreettinen viitekehys perustuu toivon päämäärään, kognitiivisaffektiiviseen ulottuvuuteen ja käyttäytymisen ulottuvuuteen. Webb (2007) tutkii toivoa ajassa (nykyisyys versus tulevaisuus), toimijuudessa (yksilö/yhteisö toimijana) ja sosiaalisena rakenteena. Toivo nähdään monimuotoisena ja moniulotteisena ilmiönä. (Webb 2007, 80–81.) Webbin viitekehys luo raamit toivon poliittisten piirteiden tulkinnalle. Konkreettisuutta toivon poliittinen viitekehys saa Heekin ja Krishnan viitekehyselältä. Heeks ja Krishna (2016) tutkivat toivoa subjektin, objektin ja toimijuuden näkökulmista. Heidän teoreettinen viitekehöksensä perustuu paljolti Snyderin psykologiseen toivon tutkimukseen. Heekin ja Krishnan teoreettinen viitekehys on hyödyllinen, koska se keskittyy toivon toteutumiseen ja käytännöllisyyteen, siinä missä Webbin viitekehys on abstraktimpi ja liittyy tunteisiin, ajatteluun ja sosiaaliseen ympäristöön.

Toivon poliittisen viitekehyksen koostan Webbin (2007) viitekehyksen tunteellisuudesta ja ajatuksista ymmärtääkseni haastateltavien asennetta ja täten motivaatiota, sekä Heekin ja Krishnan toimijuudesta ymmärtääkseni toimijoiden päämäärän asettamisen ja ohjauksen toimintaan. Olen lisännyt viitekehukseen Snyderin psykologisen ulottuvuuden motivaatiosta ja Waterworthin ja McGeerin filosofisen näkökulman toivon merkityksestä tuodakseni monipuolisesti kattavan näkökulman teoriaan ja aineiston tulkintaan.

Seuraavaksi kerron niistä neljästä ulottuvuudesta, joiden mukaan olen perustanut toivon poliittisen teoreettisen viitekehyksen tässä tutkielmassa Webbin (2007) ja Heekin ja Krishnan (2016) teoreettisten viitekehyksen pohjalta. Olen jakanut toivo piirteet neljään ulottuvuuteen. Ulottuvuuksilla tarkoitetaan niitä piirteitä, jotka toteutuvat toivon politiikassa. Tässä taulukossa toivon muodoilla tarkoitetaan niitä kahtiajakoja, joihin ulottuvuudet jaetaan. Sen lisäksi olen lisännyt taulukkoon kuka tutkija on perehtynyt näihin spesifeihin ulottuvuuksiin/toivon muotoihin. Tärkeimmät toivon ulottuvuudet ovat seuraavat: *Päämäärä*, *Kvantiteetti*, *Lähtökohta* ja *Vaikuttava voima*. Toivon muotoja on listattu tarpeen mukaan enemmän.

Taulukko 1

Ulottuvuus	Muodot	Kuka tutkii
Päämäärä: <i>Missä on toivon kiintopiste?</i>	Päämäärällinen (estimative, resolute, utopian)/ Päämäärätön (patient, critical) Lähellä (short-term) /kaukana (long-term)	Godfrey 1987, Webb 2007, Snyder 1995, Heeks ja Krishna 2016
Kvantiteetti <i>Toivon kohtuullisuus?</i>	Maltillinen/liiallinen Aktiivinen/passiivinen (stagnaatio)	Webb 2007, Tiger 1999, Crapanzano 1985, Halpin 2003
Lähtökohta <i>Toivon peruste?</i>	Perimmäinen/fundamentaalin	Webb 2007, Waterworth 2004, Godfrey 1987
Vaikuttava voima ja valta <i>Kuka toivoo ja mikä on objekti?</i>	Henkilökohtainen (self-agent)/ jostain muusta lähtevä (other-agent) / universaalisti tapahtuva (world-orchestrated hope) JA Yksilöllinen/yhteisöllinen	Heeks & Krishna 2016, Snyder 1995, Waterworth 2004, Webb 2007, McGeer (2004)

Yhtäläistä kaikissa toivon teoreettisissa kuvauksissa on käsitys *toivon objektiivista ja päämäärästä*, eli käsitys siitä minne ja miten toivo sijoittuu tulevaisuudessa. Webb määrittelee tämän ”objective of hope”, joka jakautuu avoimeen päämäärättömään toivoon, kohdetta tavoittelevaa päämäärälliseen toivoon, sekä näennäisesti mahdottomaan abstraktiin (ja usein myös utooppiseen) toivoon. (Webb 2007, 80–81.) Myös Heeks ja Krishna jakavat päämäärän avoimeen tai suljettuun lopputulokseen ja ajan piirteeltään lyhytaikaiseen tai pitkäaikaiseen. On siis selkeä kahtiajako toivon konkreettisuuteen tai abstraktiuteen eli kahtiajako lähitulevaisuuteen ja kaukaiseen tulevaisuuteen. Snyder eroaa tästä ja tyrmää kaikki muut kuin konkreettiset toivot. Hänen mukaansa edellytys toivon toteutumiselle ja toivon tuntemiselle on toivon tavoitteeseen kohdistettu päämäärä. (Snyder 1995, 358.) Godfrey kokee abstraktin toivon olevan yleisesti esiintyvää. Käsitys siitä missä toivon kohteen päämäärä ja kuinka kauas tulevaisuuteen se sijoittuu vaikuttaa siihen, miten toivoon reagoidaan ja minkälaista toivo on muun muassa laadultaan ja määrältään. Godfrey'n toivo perustuu aiemmin mainittuun teologiseen tutkimustaustaan, jossa odotus Messiasta kohtaan koettiin päämäärättömän toivon ilmentymänä. (Godfrey 1987, 11.)

Toinen ulottuvuus on *kvantiteetti eli määrä*. Kvantiteetti kuvaa sitä, miten toivoon suhtautumisen intensiteetti tai aktiivisuustaso vaikuttaa konkreettisiin tekoihin. Toivon määrän voi jakaa vähäisen intensiteetin maltilliseen toivoon, joka on välttämätöntä ihmisen selviytymiselle. Se kannustaa ihmistä yrittämään, vaikka tiedossa olisi haasteita ja mahdollisuus epäonnistumiseen. Toinen ääripää on intensiteetiltään suuri eli liioiteltu toivo, jolla ei ole realistisia mahdollisuuksia toteutua. (Tiger 1999, 617–621.) Webb jakaa kvantiteetin toivon käyttäytymisen ulottuvuudessa riskin ottamiseen; riskin voi ottaa harkitusti, riskin voi ottaa vaikka todennäköisyys on pieni ja riskin voi ottaa todennäköisyyksistä huolimatta (Webb 2007, 81). Ääripää on liiallinen toivo ja liiallisen toivon aiheuttama stagnaatio, kuten esimerkiksi Crapanzanon (1985) kirjassa ”Waiting: The Whites of South Africa”. Tässä kirjassaa Crapanzano kuvaa toivoa päättymättömänä ja lamaannuttava odotuksena, joka ei edes auta toivon toteutumista. Halpin poikkeaa käsityksestä toivon kvantiteetin suhteen ja sen kahtiajaosta aktiiviseen ja passiiviseen. Hän toteaa, että toivo ei voi olla passiivinen tila. Se on aina kriittistä ja aktiivista asennoitumista vallitsevia olosuhteita kohtaan. (Halpin 2003, 15–26.)

Kolmas toivon ulottuvuus on *lähtökohta*. Lähtökohta toivon ulottuvuutena viittaa toivon perusteisiin, siihen mistä toivon tunne syntyy. Perusteellisimmin asiaa on käsitellyt Godfrey (1987), joka jakaa toivon kahteen muotoon: fundamentaaliseen toivoon ja perimmäiseen

toivoon. Fundamentaalin toivo lähtee yksilön toivosta tulevaisuutta kohtaan. Sen ei tarvitse pohjautua menneisyyden tai nykyisyyden kokemuksiin ja sillä ei välttämättä ole konkreettista päämäärää. Fundamentaalin toivo on toivoa, joka on lähtöisin syvältä meidän sisimmästä. Se on perusluottamus siitä, että elämässä on mielekkyyttä ja mahdollisuuksia ja toivo toimii tietynlaisena optimistisena perusasenteena. (Godfrey 1987, 64.) Perimmäinen toivo on konkreettista toivoa, jota koetaan, kun toivotaan jotain asiaa tai ilmiötä toteutuvaksi. Se ei kuvaa elämänasennetta, vaan liittyy yksittäisiin ilmiöihin yksilön elämässä, joiden toivotaan muuttuvan. Perimmäinen toivo on muutoslähtöistä ja sen päämäärät ovat olennaisia motivaation lähteitä. (Godfrey 1987; 13, 55.)

Neljäs ja viimeinen ulottuvuus on *vaikuttava voima ja valta*, eli kuka toivoo ja mikä vaikuttaa toivon toteuttamiseen. Heeks ja Krishna (2016) jakavat toivon toiminnan henkilökohtaiseen, jostain muusta lähtevään ja universaalisti tapahtuvaan toivoon. Crapanzano toteaa, että toivon tunne tarvitsee muodostuakseen jonkin toivoa edustavan tahon. Se voi olla esimerkiksi jumala, usko, mahdollisuus, toiset ihmiset tai yhteisö (Crapanzano 2003, 6). Waterworth näkee, että toivon vaikuttava voima voi lähteä yksilöstä tai yhteisöstä. Toivon voi kohdistaa joko toisen ihmisen toimintaan, toisen ihmisen toiveisiin tai toivoa voi kokea osana yhteisöä, kun toivon kohteena on jokin yhteinen tavoite. Toivo voi olla subjektiivinen ja lähteä itsestä tai intersubjektiivinen ja jaettu kokemus. (Waterworth 2004, 15–17.) Snyder keskittyy toivon vaikuttavan voiman ymmärtämisen yksilön toivon rakentumiseen ja toivon polkuihin. Toivo perustuu yksilön uskomukseen, että hänellä on voima ja valta määrittää oma kohtalonsa. (Snyder 1995, 23.)

On kaksi vastakohtaa sille, miten toivon nähdään ilmentyvän ihmisessä. Ensimmäinen näkee ihmisen kokeman *universaalina vakiona*, objektina, johon ei vaikuta biologia tai yhteisö tai muu. Tällöin toivo nähdään irtoamattomana osana ihmisen olemusta, asiana, jota ei voi poistaa. Tästä on esimerkkinä erityisesti teologisesti ja filosofisesti toivoa tutkivat, kuten Bloch (1986) ja Tiger (1999). Toivon tunne on tulkittu elintärkeänä edellytyksenä ihmisen selviytymiselle. Ravintoa saadakseen ihmisillä tuli olla motivaatiota hankkia ravintoa metsästäällä, vaikka saaliin nappaaminen ei olisikaan täysin varmaa. (Tiger 1999, 616–620.) Toinen näkökulma näkee toivon *sosiaalisesti rakennettuna käyttäytymismallina*, jonka oppiminen ja kokeminen riippuu kokemuksista ja yhteisön tuesta. Snyder tiivistää, että mikäli ihmiset toimivat tuetussa ympäristössä, he voivat keskittyä henkilökohtaisten ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen. Ympäröivästä tilanteesta huolimatta toimijat voivat kokea, että heillä on kyvyt ja mahdollisuudet, joiden avulla onnistua tavoitteissaan. (Snyder 1995, 359.) Tämän näkökulman

mukaan tunteisiin reagoiminen kehittyy ympäristössä, jossa henkilö kasvaa ja elää. Ympärillä olevat ihmiset ja kulttuuriympäristö vaikuttaa siihen, miten tunteet esitetään ja koetaan. (Webb 2008, 66–68.) Sallan lukion tapauksessa yksilöiden kokemukset nähdään rakentuvat osana useampaa yhteisöä. Haastateltavat ovat osa opettajayhteisöä, kouluyhteisöä, sekä paikallista väestöä. Sosiaalisen ympäristön nähdään muokkaavan yksilön toimintaa, ajatuksia ja asenteita.

Toivon piirteissä olennaista tämän tutkimuksen kannalta ovat siis neljä ulottuvuutta: *päämäärä, kvantiteetti, lähtökohta ja vaikuttava voima* ja *valta*. Sen lisäksi on merkityksellistä nähdäänkö toivon kokemisen olevan *universaali vakio* vai *sosiaalisesti rakennettu käyttäytymismalli*. Toivon moniulotteisuus tulee esiin näiden ulottuvuuksien kautta. Toivon kokeminen on kokonaisuus, joka voidaan ymmärtää yksilöllisenä kokemuksena ja sosiaalisena ilmiönä. Tämän teoreettisen viitekehyksen avulla voi tulkita miten toivo on niin henkilökohtainen usko muutokseen, että kollektiivinen perusta, joka ylläpitää tekemisen merkitystä, suuntaa ja tarkoitusta.

3.3. Kritiikki ja haasteet

Toivon käsitettä on tutkittu monesta näkökulmasta mukaan lukien filosofisen, psykologisen ja antropologinen näkökulma. Yhteistä näille kaikille on toivon monimuotoisuus ja tulkinnanvaraisuus. Mitä toivo loppujen lopuksi on, mitkä ovat ne työkalut, joiden avulla sitä voi tutkia? Kuten esimerkiksi Crapanzano (2003, 26) kyseenalaistaa, onko toivo tunne vai onko se emotionaalisesti ja moraalisesti sävytetty asenne? Se voidaan käsittää molempina tai ainoastaan toisena näistä. Käsitteellisesti laajin haaste on toivon käsitteen abstraktius ja moniulotteisuus. Toivoa tutkimus on periaatteessa suht samansuuntaista, mutta tutkimusten kirjo ja näkökulma vaihtelevat paljon. Haastavaa oli rajata mikä oli olennaista juuri tässä tutkimuksessa, jossa keskitytään Sallan lukion kansainvälistymiseen. Toivon käsitettä käytetään usein sekaisin utopian, optimismin ja uskon termeissä. Rajojen häilyvyys vaikeuttaa toivon määrittelyä. Toivon käsitteen sisällä on myös haasteita, erityisesti toivon luonteessa. Toivo käsitteenä ymmärretään usein positiivisena latauksena, mutta siihen liittyy myös negatiivisia piirteitä.

”Hope makes us vulnerable.”

(Schulz 2014, 14)

Toivon lähtökohta on epävarmuus, joka voidaan kokea uhkana. Jotta ihminen voi toivoa erilaisia tulevaisuuden näkymiä, on hänen oltava tietoinen asioiden mahdollisuudesta muuttua. Toivo voi olla pelottava asia: se luo tietoisuuden nykyhetken epätäydellisyydestä, sekä luo tietoisuuden tulevaisuuden epävarmuudesta. (Waterworth 2004, 68.) Toivo vaatii voimavaroja ja mielikuvitusta, jotta tulevaisuus nähdään mahdollisuutena ja toteuttamisen arvoisena. Toivo vaatii uskallusta yksilöltä ja yhteisöltä, jotta toivon näyttämien tulevaisuuden mahdollisuuksien mukaan uskalletaan toimia.

Toivoon liittyy useita haasteita. Lindroth ja Sinevaara-Niskanen (2019, 645) antoivat esimerkin alkuperäiskansojen kokemasta epätasa-arvosta ja epäoikeudenmukaisesta tilanteesta, joka kohtasi stagnaation ja passiivisuuden toivon. Samanlaista stagnaatiota on kuvannut Crapanzano (1985) kuvatessaan Etelä-Afrikassa asuvia valkoihoista yhteisöä, joka on jumissa vallan ja odotuksen dilemmassa. Yhtenäistä näille kahdelle tarinalle on toivon luoma kuva paremmasta tulevaisuudesta, joka kuitenkin jää abstraktiksi ja saavuttamattomaksi. Tämä odotuksen tila jättää yhteisön avuttomaksi toimimaan nykyhetkessä ja täten passivoi toivon, toiminnan ja kehityksen. Toivo voi johtaa näissä tapauksissa yhteisön halvaantumiseen. (Crapanzano 2003, 26).

Toivon tunne voi myös luoda tyytymättömyyttä, mikäli nykyisyydessä on paljon esteitä paremman tulevaisuuden luomiselle. Toivon haasteita ovat esimerkiksi asenne, että mikään ei tule kuitenkaan onnistumaan, kaikki on jo päätetty ja mikään ei ole muutettavissa; nihilistinen ajattelu että täydellisyyttä ei voida tavoittaa ja täten turha edes yrittää; sekä traditionalismi ja menneisyyden ihannointi siinä mittakaavassa, ettei koeta mahdolliseksi, että asiat voisivat olla paremmin tulevaisuudessa. (Halpin 2003, 15–26.)

Aina on myös mahdollisuutena, että toivo pettää tai ohjaa harhaan. Toivo on tavallaan loikkaus tuntemattomaan. Se on harppaus kohti mahdollista ”mitä jos asiat olisivat paremmin”, mutta se vaatii muutosta nykyhetkessä, sekä oikeanlaista asennoitumista ja yhteisön sisällä jaettuina arvoja ja asenteita. Toivon käsitteen aikajänteisyys on länsimaisen ajankäsityksen mukaan rakennettu aikajanelle menneisyys–nykyisyys–tulevaisuus. Tämä kehityskulku on länsimäiselle ymmärrykselle ominainen, mutta ei toteudu kaikissa kulttuurillisissa käsityksissä. Tämän tutkimuksen kontekstissa toivon tutkimus länsimaisesta näkökulmasta ja käsityksestä perustuu siihen, että tutkimuksen kohteena on länsimainen instituutio länsimaassa. Sallan lukio monikulttuurillisuudestaan huolimatta kuvaa ympäröivää länsimaista todellisuutta.

Toivo näyttäytyy ilmiönä, joka on yhtä aikaa emotionaalinen, kognitiivisaffektiivinen ja kulttuurillisessa kontekstissa määrittynyt. Toivon vahvuus on sen kyky ylläpitää toimijuutta niin yksilön että yhteisön tasolla. Toisaalta sen haasteena on toivon epävarmuus, haavoittuvuus ja mahdollisuus stagnaatioon tai passivoitumiseen. Toivo on valitettavasti ja onneksi enemmän kuin vain naiivi optimistinen suuntautuminen. Se on monimuotoinen kokonaisuus, joka syttyy yksilössä ja rakentaa yhteisöä, sekä hyvässä tapauksessa johtaa muutokseen kohti parempaa tulevaisuutta.

4. Aineisto ja analyysimenetelmä

Tutkimuskysymykseni on: *Miten Sallan lukion kansainvälisyyskehitystä voidaan tutkia toivon politiikan näkökulmasta?*

Tämä pro gradu -työ on kvalitatiivinen tutkimus, jossa analysoin haastatteluaineistoa teoriaohjaavan sisällönanalyysin kautta. Lähtökohtana tälle tutkimukselle on kuvata kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin henkilöiden kokemuksia Sallan lukion kansainvälisyyskehityksestä toivon politiikan näkökulmasta haastatteluiden pohjalta. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2008, 156.)

Aineistona toimivat haastattelut on kerätty lukion kansainvälistymisessä aktiivisesti mukana olleilta toimijoilta talvella 2021–2022. Haastattelujen sisältö ja kysymykset räätälöitiin tätä pro gradua varten ja täten niistä sai laaja-alaisen ja kattavan kuvan Sallan lukion kansainvälisyyskehitykseen liittyvistä kokemuksista.

Aineiston analyysimetodina toimii teoriaohjaava sisällönanalyysi. Tässä tutkimuksessa analyysi perustuu vahvasti haastatteluaineistoon, mutta esimerkiksi erilaiset toivon muodot (kuten toivon päämäärä, kvantiteetti ja lähtökohta) ohjasivat kysymysasettelua ja aineiston jaottelua eri kategorioihin. Haastatteluaineiston tulkinta pohjautuu tutkimuskysymyksen ja analyysimetodin vuoksi vahvasti toivon politiikan teoreettiseen viitekehykseen.

Tässä luvussa käydään ensin läpi haastatteluaineisto. Tämän jälkeen avaan teoriaohjaavaa sisällönanalyysia ja kerron miten sitä on käytetty tässä tutkimuksessa. Kolmannessa osiossa pohdin tutkimuseettisiä lähtökohtia tutkimuksen teossa.

4.1. Sallan lukion toimijoiden henkilöhaastattelut

Tutkimuksen aineistona toimii haastatteluaineisto. Haastattelut kerättiin välillä joulukuu 2021–tammikuu 2022. Haastateltavina olivat Sallan kunnassa ja Sallan kunnan sivistystoimessa pro gradu -työn aloitushetkellä työskentelevät tai rajalukioprojektin alkuaikoina työskennelleet henkilöt. Haastatteluun kutsuttiin kaikki olennaisesti rajalukioprojektissa mukana olleet henkilöt aina opettajista kunnan sivistystoimesta vastaaviin virkahenkilöihin. Aineisto muodostuu kaiken kaikkiaan kuudesta henkilöhaastattelusta. Kestoltaan haastattelut olivat noin

35–50 min ja osa toteutettiin Sallassa, osa etäyhteyksien avulla Teamsissa ja Skypessä. Haastatteluista kertyi aineistoa lopulta noin 4 tuntia ja litteroituna n.66 sivua (fontti: Times New Roman, 12, riviväli 1,15). Haastateltavat on merkitty tutkimuksessa anonyymisti nimimerkein H1-H6. Haastateltavien anonyymiyys perustuu siihen, että henkilön ikä, sukupuoli tai asema ei tässä tutkimuksessa ole merkittävässä asemassa. Sen sijaan merkittävää on se, miten rajalukiosta ja sen tulevaisuudesta puhutaan yleisesti. Haastatteluissa esitetyt mielipiteet ovat kaikki suurin piirtein samassa linjassa, eikä merkittäviä mielipide-eroja esiintynyt. Niiden esiintyessä olen nostanut esiin poikkeavat havainnot.

Sain listan henkilöistä, jotka olivat mukana lukion kansainvälistymisessä, yhdeltä haastateltavista. Tämän lisäksi kysyin haastattelujen aikana mielipidettä siitä, keiden koettiin olleen kansainvälistymisessä mukana eniten. Vastaukset tukivat alkuperäisen listan kokoonpanoa. Haastateltavat henkilöt valittiin mukaan siksi, että he olivat merkittävästi mukana tuomassa alun kansainvälistymisessä ja rajat ylittävässä yhteistyössä. Ryhmässä on henkilöitä, jotka ovat toimineet rajalukiosta eri tehtävissä ja eri tasoilla. Henkilöitä löytyy aina opettajatasolta kunnanjohtoon tasolle. Henkilöiden erilaiset työtehtävät ja vastualueet toivat aineistoon monipuolisuutta ja useampia näkökulmia siihen, miten kansainvälistyminen koettiin. Sallan lukio ei ole suuri, eikä sen henkilöstökään ole valtavasti. Ymmärrettävästi myöskään rajalukiohankkeessa mukana olleita henkilöitä ei ollut montaa. Kaikki haastateltavaksi valikoidut henkilöt suostuivat haastatteluun, mikä oli erinomaista ja mahdollisesti mahdollisimman laajan aineistonkeruun pienessä yhteisössä. Haastattelut toteutettiin nimenomaan tätä tutkimusta varten ja täten aineisto oli kokonaan käyttökelpoista. Koen, että vaikkakin haastateltavia onkin vain kuusi henkilöä ja aineiston määrä on rajallinen, on aineisto laajuudeltaan ja laadukkuudeltaan kattava ja täten riittävä.

Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna, eli toisin sanoen teemahaastatteluna. Se on aineistonkeruun muoto, jossa haastattelija ja haastateltava keskustelevat aiheesta valmiiksi valikoitujen teemojen ja valmiiksi muotoiltujen kysymysten perusteella. Kuten tutkimuskysymyksessä (Miten Sallan lukion kansainvälisyyskehitystä voidaan tutkia toivon politiikan näkökulmasta?) todetaan, tutkimuksen kohteena on ihmisten kokemukset kansainvälisyyskehityksestä, jota tulkitseksi toivon politiikan teoreettisen viitekehyksen avulla. Nostan esiin yksittäiset ihmiset ja heidän kokemuksensa ja ajatuksensa, sillä laadullisessa tutkimuksessa korostetaan ihmistä elämismaailmansa kokijana, havainnoijana ja toimijana. Myös Hirsjärvi ja Hurme (2008, 16) tukevat ajatusta, jonka mukaan ihminen nähdään ainutkertaisena yksilönä, jolla on omanlaatuisia kokemuksia, elämyksiä ja ajatuksia.

Tutkimusta varten haastatellut ihmiset nähdään oman näkökulmansa ja kokemuksensa asiantuntijoita. Haastateltavat nähdään aktiivisina toimijoina ja yksilöllisesti kokevina yksilöinä. Haastatteluiden tarkoituksena on kerätä merkityksiä ja kokemuksia, ei niinkään mitattavissa olevia piirteitä tai absoluuttisia totuuksia. (Warren 2001, 83.) Haastattelu toimii tässä tutkimuksessa luontevana aineistonkeruutapana, koska tutkimuksen kohteena ovat tutkittavien henkilöiden kokemukset ja asenteet. Oletuksena on, että ihmisen käyttäytyminen ja hänen puheensa heijastavat sitä avointa systeemiä, jonka osana hän on (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 16–17). Tämä tukee sosiaaliskonstruktivistista käsitystä yksilöstä osana yhteisöä.

Tutkimushaastattelun muoto on puolistrukturoitu haastattelu. Haastattelumuodot voidaan jakaa kahteen ääripäähän: strukturoituun ja strukturoimattomaan haastatteluun. Strukturoidussa haastattelumuodossa haastattelussa käytetään valmista kyselypatteristoa, jonka tarkoituksena on ehkäistä haastattelijan vaikutus haastatteluun. Strukturoimattomassa haastattelussa keskustelu etenee vapaan keskustelun tavoin. Näiden välimuotoon jää tässäkin aineistonkeruussa toteutettu puolistrukturoitu haastattelu, jossa on valmiiksi kirjatut teemat ja aihepiirit, mutta itse haastattelussa nämä voidaan käydä läpi vaihtelevassa järjestyksessä. Kysymyksiä ei tarvitse esittää aina samassa järjestyksessä, mutta kaikilta kysytään samat kysymykset. Haastattelu ei anna haastateltavalle rajattomia vapauksia puhua haluamistaan asioista, vaan keskustelua ohjataan kysymysten avulla. Haastattelun tavoitteena on saada perusteellista ja monipuolista tietoa, jota ei saataisi muuten kuin suoraan ihmisen kanssa keskustellessa. (Ruusuvuori 2005, 11–12.) Kysymyksiä haastateltaville oli kaiken kaikkiaan 59, joiden lisäksi oli kaksi väitettä. Kaikkia pienempiä kysymyksiä ei haastatteluissa käytetty, vaan niitä valikoitiin tarpeen mukaan vastausten laajentamiseen, mikäli haastateltava ei ymmärtänyt edeltävää kysymystä tai vastasi suppeasti.

Noin oppitunnin (45min) pituinen haastattelu auttoi pitämään keskustelun asiassa, eikä päästänyt sitä rönsyilemään tutkimuksen kannalta epäoleennaisiin seikkoihin. Huomasin haastateltaessa, että kysymysten järjestyksellä oli vaikutusta annettuihin vastauksiin. Silloin tällöin haastateltavat vastasivat kysymyksiini ennen kuin ehdin esittää niitä ja joskus jouduin vaihtelemaan yksittäisten kysymysten järjestystä keskustelun luontevan etenemisen mukaan. Koko haastattelun ajan pysyin kuitenkin ennalta valituissa teemoissa ja kaikki haastattelut kattoivat ennalta valitut aihepiirit. Teemojen kolmijako pysyi samana ja jokaiselle teemalle annettiin sama aika keskustelussa (henkilön rooli ja lähtökohdat 10min, tulevaisuus 15min, Suomi-Venäjä yhteistyö 10min, väitteet ja lisäykset 5min). Olin valmistautunut haastatteluihin kirjoittamalla ylös teemat, joista halusin puhua, sekä kysymyksiä näiden teemojen alle. Näitä

teemoja ovat 1. ”henkilön rooli”, 2. ”henkilön näkemykset tulevaisuudesta” ja 3. ”henkilön kokemukset Suomen ja Venäjän rajan ylittävän yhteistyön merkityksestä”. Haastattelut itsessään menivät suunnitellusti ja haastatteluista aineistonkeruumenetelmänä matkalla oppien.

Haastatteluiden pitäminen oli jännittävää ja huomasin sen olevan oppimisprosessi positiivisella kehityskaarella. Ensimmäisessä haastattelussa eläydyin mukaan haastatteluun ja se muodostui enemmän keskusteluksi, kuin aineiston keruuksi. Tämän jälkeen pyrin neutraalimpaan osallistumiseen, teemoissa tarkasti pysyen mutta kuitenkin antaen tilaa vapaalle keskustelulle teemahaastattelun ajatusta seuraten. Kyselin tarpeen mukaan tarkentavia kysymyksiä, mikäli en ymmärtänyt jotain vastausta. Pari kertaa myös puhuin haastattelun aikana aiheesta vapaamuotoisemmin. Kysymys-vastaus-kysymys-menettely tuntui luonnottomalta tilanteelta ja muutaman lauseen sanominen aiheesta vapautti ilmapiiriä ja laajensi haastateltavien vastauksia. Viimeiset haastattelut menivät eniten ongelmitta, pysyimme sekä ajassa että oikeissa aiheissa ja sain hyvin tehtyä niin muistiinpanoja aiheesta, että hyvän tallenteen, jota litteroida.

4.2. Teoriaohjaava sisällönanalyysi analyysimetodina

Tutkimuksen aineiston analyysitapana toimi teoriaohjaava sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi perustuu aineiston sisällön laadulliseen analyysiin. Sisällönanalyysin muodot jakautuvat aineistolähtöiseen analyysiin, joka pohjautuu vahvasti aineistoon ja teorialähtöiseen analyysiin, joka pohjautuu suoraan johonkin tiettyyn teoriaan tai malliin. (Sarajärvi ja Tuomi 2018, kpl 4.2.) Sen lisäksi näiden kahden välimaastosta löytyy teoriasidonnainen sisällönanalyysi, jota käytetään tässä tutkimuksessa. Teoriasidonnaisessa sisällönanalyysissä abstraktit käsitteet löydetään valitusta teoreettisesta viitekehystä, mutta teoria ei ohjaa analyysia suoranaisesti. Teoria lähinnä toimii tukena aineistoa analysoitaessa. (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 115; Sarajärvi ja Tuomi 2018, kpl 4.2.) Teoria, joka ohjasi analyysia, oli toivon politiikan teoreettinen viitekehys.

Teoriaohjaava sisällönanalyysi, koska tutkimus keskittyy haastatteluiden sisältöjen tulkitsemiseen ja se kiinnittyy toivon poliittiseen viitekehykseen. Sisällönanalyysille on tyypillistä, että analyysiä ohjaavat tutkimuksen suunnitteluvaiheessa todetut käsitteet ja hypoteesit. Tässä tapauksessa tutkimus nojautuu vahvasti henkilöiden kokemaan toivoon, toivon muotoihin ja heidän käsityksiinsä tulevaisuudesta kansainvälistymisen kontekstissa.

Sisällönanalyysi on hyvä analyysimetodi, kun tutkitaan sisällöllisiä merkityksiä, kuten henkilöiden asenteita tai käsityksiä. (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 115.)

Aineiston analyysin vaiheet ovat tässä tutkimuksessa seuranneet Alasuutarin (2011) ohjeita analyysin tekoon. Tämän tutkimuksen kontekstiin soveltaessa vaiheet olivat seuraavat: ensimmäisenä tapahtui aineiston systemaattinen läpikäynti, luokittelu, jäsentely ja järjestely käyttäen teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Tämän jälkeen toteutui havaintojen tulkinta, jossa analyysin tuottamat havainnot siirretään teoreettiseen yhteyteen hakemalla yhtäläisyyksiä ja eroja, jonka jälkeen nämä havainnot yhdistellään havaintoja kuvaaviksi yläkäsitteiksi. Kolmas vaihe oli luenta, jossa aineistosta muodostuneita havaintoja tarkasteltiin toivon poliittisen teorian pohjalta ja näiden perusteella tein havaintoja tutkittavasta ilmiöstä. Seuraavaksi käyn läpi, miten toteutin analyysin.

Ennen analyysia haastattelut litteroitiin, eli haastateltavien sanomiset kirjoitettiin alas sanasta sanaan. Litteroidessa jätin esimerkiksi sellaiset hymähdykset, useasti toistuvat pikkusanat ja naurahdukset pois, jotka eivät vaikuttaneet asiasisältöön. Kun haastattelussa kiinnostus kohdistuu esiin tuleviin asiasisältöihin, ei kovin yksityiskohtainen litterointi ole tarpeen (Ruusu vuori 2010, 425). Haastattelun litteroinnissa oli ongelmana ajoittaiset etäyhteyksistä johtuvat puheen epäselvyydet, mutta selvitin ne yleensä pohtimalla puheen kontekstia ja toisinaan poistamalla sanan tai parin lauseesta. Tätä ei tapahtunut paljoa, mutta tulevaisuudessa pyrkisin tekemään haastattelut joko vakaalla internet-yhteydellä tai lähitapaamisena.

Haastattelu käytiin läpi analyysikysymysten avulla johdonmukaisesti ja täsmällisesti. Jokaisen kysymyksen takana oli toivon politiikan piirre, johon pyrin löytämään osviittaa aineistosta. Aiheet liittyivät erityisesti niihin asioihin, jotka edelsivät kansainvälistymiseen osallistumista, mitkä motivoivat osallistumaan, miten ja keihin kansainvälistyminen oli vaikuttanut ja miten tulevaisuudesta puhuttiin. Näiden kysymysten avulla tutkin haastatteluista sitä, miten kansainvälisyyskehitystä voidaan tutkia eritoten toivon politiikan näkökulmasta. Analyysikysymykset pohjautuivat siis toivon politiikan teoreettiseen viitekehykseen ja eritoten toivon ulottuvuuksiin. Kursivoituna on toivon poliittinen ulottuvuus kysymyksen takana.

I. Mitkä asiat edelsivät ja motivoivat osallistumaan lukion kansainvälistymiseen?

a. *Toivon lähtökohta*

II. Mitä tulevaisuudesta puhutaan?

a. *Toivon päämäärä*

III. Mitä onnistumisen/haasteen hetkiä mainitaan?

a. *Toivon haasteet ja onnistumiset*

IV. Keihin/mihin kansainvälistyminen on vaikuttanut?

a. *Toivon valta, vaikuttava voima ja lähtökohta*

V. Mitä kansainvälistymisen tarkoituksesta sanotaan?

a. *Toivon kvantiteetti*

VI. Mitä tavoitteita kansainvälistymisellä on?

a. *Toivon päämäärä*

Seuraavassa vaiheessa kävin aineiston systemaattisesti läpi tutkimuskysymys mielessä ja haastatteluaineistosta löytyneet havainnot ryhmiteltiin pelkistettyihin ilmauksiin, yhdistävään alaluokkaan ja tutkimuskysymykseen vastaavaan yhdistävään pääluokkaan.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset	Yhdistävä alaluokka	Pääluokka (vastaa tutkimuskysymykseen)
"...siinä sitten tuli aika selväksi, että pian ku mä tulin "...että meidän oppilasmäärät lukiossa vähenee ja että ylipätään kaikki oppilasmäärät vähenee..."	Oli pakko tehdä jotain lukion säilymiseksi.		
"...nii se on niinku se vaikein hetki, että kun joku jostaki tuulee se idea, niin se ensimmäinen askel. Koska 3ttä eihän tämä nyt voi onnistua, eihän näin voi tehdä, ei tähän tuu lupaa, ei tätä hyväksy kuntalaiset... Tässä on kaiken	Tärkein tavoite kaikista ollut lukion säilyttäminen.	Lähtökohtana tarve muutokseen.	Lukion kansainvälisyyskehitystä voidaan tutkia toivon politiikan näkökulmasta muutokseen tähtäävänä kansainvälistymisen avulla (analyysiluku 1)

helepotuksena ollu tietenki se, että se säilyttää sen lukion.”			
”...että kun meidän oppilasmäärä sitten venäläisten opiskelijoiden myötä kasvaa, niin se takaa niihin muihinkin oppiaineisiin niitä syventäviä kursseja tarpeeksi paljon ja se on koko lukion kehittymisen kannalta aivan äärimmäisen tärkeää se, että se oppilasmäärä pysyy semmosena hyvänkokosena...”	Kun kansainvälistymisen myötä oppilasmäärä kasvaa, se tukee myös lukion yleistä kehitystä.		

Kuten taulukosta näkee, alkuperäisilmaukset pelkistettiin, teemat yhdisteltiin ja niistä muodostettiin tutkimuksen pääteemat, joita käsitellään analyysiluvuissa. Näissä analyysikappaleissa vastaan analyysikysymykseen ja ne muodostuvat yhteistuloksena analyysin tuloksista ja toivon politiikan teoreettisesta viitekehyksestä. Analyysiluvuissa siis tulkitseen havaintoja ja pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseen: *Miten Sallan lukion kansainvälisyyskehitystä voidaan tutkia toivon politiikan näkökulmasta?*. Analyysiluvut ja niihin liittyvät teemat ovat seuraavanlaiset.

Kansainvälisyyskehitystä Sallan lukiossa toivon politiikan näkökulmasta voidaan tutkia:

- Muutokseen tähtäävänä
 - o Lähtökohtana epävarmuus
 - o Näkymät tulevaisuuteen
 - o Halu kehittää opiskelijoiden oppimisympäristöä ja opettajien osaamista

- Laaja-alaisesti vaikuttava arvovalinta
 - o Yksilö osana yhteisöä
 - o Vaikutuksen alueeseen ja paikalliseen elinvoimaan
 - o Ennakkoluulojen purkaminen
- Mahdollisuuksia luovana
 - o Nuorten tulevaisuus
 - o Yhteisön tuki tulevaisuutta rakentavana
 - o Jatkuva kehitys

Aineiston analyysi on ollut prosessi, jossa on pitänyt ottaa yksi askel eteenpäin ja kaksi taaksepäin. Erityisesti tulkintojen löytäminen aineistosta vaati aikaa ja vaivaa. Yhdistävien teemojen ja käsitteiden yhdisteleminen vei takaisin luonnospöydälle useasti. Teoriaohjaava sisällönanalyysi oli mielestäni toimiva ratkaisu, sillä toivon politiikan teoreettinen viitekehys on laaja ja moninainen ja en halunnut tukeutua suoraan toivon poliittisiin piirteisiin. Koin vahvuutena teorian tukemisen aineiston analyysissä, mutta silti sallimalla aineiston mahdollisuudet ohjata kerrontaa ja lopputuloksia.

Osasin ennalta aavistaa, että tuloksissa tulee olemaan jotain kansainvälisyyskehityksen vaikutuksista lukioyhteisön ja lukion tasolla, mutta minut yllätti se, miten toimijat kokivat sen hyvinkin laaja-alaisena ja monialaisesti vaikuttavana ilmiönä aina kunnallisella ja jopa valtakunnallisella tasolla. Kansainvälisyyskehityksen vaikutuksista muodostui täten kokonaan oma lukunsa, ”kansainvälisyyskehitys laaja-alaisesti vaikuttavana arvovalintana”.

4.3. Tutkimusetiikka

Noudatin haastatteluaineistojen keruussa vapaaehtoisuuden normia (Kuula 2011, 22–23). Haastateltavilta kysyttiin kiinnostusta haastatteluun osallistumiseen ja haastattelulupa ennen haastatteluiden toteuttamista. Totesin, että haastattelut analysoidaan anonymisti ja ne poistetaan tutkimuksen päätyttyä. Anonyymiyys perustuu siihen, että henkilön tunnistaminen ei ole merkityksellistä aineistoa tulkittaessa. Haastatteluun ei tarvinnut valmistautua ja oman osallistumisensa pystyi perumaan missä vaiheessa tahansa. Haastattelukysymyksiä tai teemoja

ei jaettu etukäteen haastateltaville. Mainitsin vain, että haastattelun aihe oli Sallan lukion kansainvälistyminen. Haastattelun alussa kävin kaikkien kanssa läpi luvat ja ohjeet haastatteluun, haastatteluiden käyttötarkoituksen, sekä kolme pääteemaa: henkilön oma rooli ja panostus kansainvälistymiselle, tulevaisuus, Suomi-Venäjä koulutusyhteistyö.

Kuten Sarajärvi ja Tuomi (2018, kpl 4.3.3) toteavat, objektiivisuus ja tulosten läpinäkyvä ja järjestelmällinen läpikäynti analyysikysymysten avulla on tärkeää, jotta tulokset eivät olisi vääristyneitä ennako-oletuksien pohjalta. Objektiivisuudesta olen pitänyt huolta järjestelmällisillä muistiinpanoilla, joissa olen pitänyt yhteyden lähdemateriaaliin katkeamattomana sitaattien muodossa. Annoin aineiston myös puhua puolestaan. Minut yllätti esimerkiksi huomio, että haastateltavat puhuivat paljon lukion kansainvälistymisestä sen suhteessa opettajaidentiteettiin ja kehittymiseen uralla. Tämä oli uusi näkökulma, jota en osannut ennalta odottaa. Järjestelmällinen analyysi johti siis ennalta odottamattomiin näkökulmiin.

Käytettäessä haastattelua aineistonkeruumetodina, on huomioitava siihen liittyvät laadullisen tutkimuksen erityispiirteet. Kuten Kuula (2011, 25) asia avaa, yleinen tieteen eettinen arvo on pyrkimys riippumattomuuteen ja itsenäisyyteen. Tutkijan oma positio vaikuttaa myös käsitteiden tulkinnassa, analysoinnissa ja raportoinnissa. On tärkeää, että haastattelija ymmärtää vaikuttavansa haastatteluihin ja ymmärtää vaikuttavansa lopputulokseen. Tutkija voi kuitenkin pyrkiä reliabiliteettiin kertomalla avoimesti aineiston laajuudesta ja sisällöstä, sekä analysoimalla aineiston johdonmukaisesti, kattavasti ja huolellisesti. (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 18.) Tutkimusta tehdessä huomasin oman osallistumiseni vaikuttavan haastatteluihin. Kahdenvälinen haastattelu on sosiaalinen tilanne, josta on vaikea tehdä täysin neutraalia ja puolueetonta. Pyrin kohtaamaan haastateltavat yksilöinä ja pyrin olemaan vahvistamatta kysymyksilläni aiempia ennako-oletuksia. Tiedustellessani kansainvälisyyskehitykseen motivoineista syistä kysyin avoimia kysymyksiä, kuten ”mitkä asiat koit tärkeäksi” tai ”millaisia tavoitteita sinun mielestäsi kansainvälistymisellä oli”. Tutkijan oma positio, eli minun roolini saattoi myös vaikuttaa tuloksiin. Olen kotoisin Sallasta ja käynyt siellä peruskoulun. Osa haastateltavista oli entisiä opettajiani ja osa haastateltavista muulla tavoin tuttuja. En kokenut, että oma positioni muutti haastateltavien vastauksia tai vaikutti haastatteluihin negatiivisesti. Pohdin kyllä positiotani ja sen mahdollisia vaikutuksia arvioidessani keskusteluita, mutta koen että myös ulkopaikkakuntalainen olisi saanut samanlaiset vastaukset. Kaikki haastateltavat olivat samoilla linjoilla ja puhuivat samoista

asioista ja teemoista. Enemmän koin haastattelujen tuttavallisuuteen vaikuttavan henkilön oma persoonan ja puheliaisuuden.

Haastatteluaineistoa käytettäessä on aina huomioitava, että on monia asioita, jotka vaikuttavat haastattelun tulokseen. Välttääkseni turhia harhauttavia tekijöitä, sovin haastattelut puolille päivin, pyysin varaamaan haastatteluun kokonaisen tunnin, haastattelin rauhallisissa tiloissa, joissa ei ollut muita ja pyrin tekemään alussa jo selväksi haastattelun rakenteen ja kulun.

Koen että tämä tutkimus on aineistoltaan, analyysimetodiltaan ja kokonaisuudeltaan pohdittu ja tutkimuseettisiä arvoja kunnioittava kokonaisuus. Tutkimukseen valittu teoriaohjaava sisällönanalyysi on aineiston analyysimetodina relevantti, koska tutkimuskysymys nojaa toivon poliittiseen viitekehykseen ja sen tulkintaan haastatteluaineiston sisällössä. Puolistrukturoitu haastattelu oli toimiva haastattelumuoto, sillä haastattelussa korostuu toivon politiikan teoreettinen viitekehys ja yksilöiden kokemusten ja merkitysten tuominen esiin. Tulokset analysoitiin järjestelmällisesti ja huolellisesti, joka mahdollisti uudet ja myös osittain odottamattomat näkökulmat aiheeseen. Tämä toimii esimerkkinä minun, eli tutkijan, pyrkimyksestä ennakkoluulottomuuteen. Tutkimusetiikka on otettu huomioon kartoittamalla tutkimuseettiset lähtökohdat ja kunnioittamalla tutkimuskohteiden anonyymiyttä ja vapaaehtoisuutta poistua tutkimuksesta halutessaan.

5. Muutos

Ensimmäinen analyysiluku käsittelee muutosta ja aineistosta nousseita havaintoja, jotka kuvaavat haastateltavien halua muutokseen. Kansainvälisyyskehitys Sallan lukiossa tähtäsi sen hetkisen tilanteen kehittämiseen paremman tulevaisuuden toivossa. Haastatteluiden yhteinen teema oli se, että kansainvälisyyskehitys ei ollut selviytymisstrategia lukion oppilasmäärän ylläpitämiseksi vaan tietoisesti rakennettua tulevaisuuspolitiikkaa muutoksen keinoin. Ensimmäinen analyysiluku vastaa siten siis tutkimuskysymykseen seuraavasti: Sallan lukion kansainvälisyyskehitystä voidaan toivon politiikan näkökulmasta tutkia muutokseen tähtäävänä.

Ensimmäinen analyysiluku sisältää haastateltavien huolen nykytilanteesta ja huolen tulevaisuudesta, josta lähtee liikkeelle halu muutokseen. Luku ”Muutos” on jaettu kolmeen alateemaan: lähtökohtana epävarmuus, näkymät tulevaisuuteen ja halu kehittää opiskelijoiden oppimisympäristöä sekä opettajien osaamista. Näitä alateemoja yhdistää se, miten ne kaikki ovat olleet olennaisena osana muutoksessa ja muutokseen tähtäävässä kehityksessä. Teoreettisen viitekehyksen puolesta nämä teemat nojaavat vahvasti Waterworthin (2004) määritelmään toivon synnystä, Godreyn (1987) toivon lähtökohtiin ja toivon muotoihin ja Snyderin (1995) toivonteoriaan ihmisten toimijuudesta ja poluista tavoitteiden saavuttamiseksi. Haastatteluaineistossa nousi esiin se, kuinka toivon kokeminen toimi aktiivisena motivaationlähteenä muuttaa paikallista ja myös valtakunnanrajat ylittävää todellisuutta. Muutos tehtiin mahdolliseksi oman työn, asenteen ja näkemyksen avulla. Kansainvälistyminen nähtiin keinona kehittää Sallan lukiota, kunnan identiteettiä ja koko alueen tulevaisuutta.

5.1. Lähtökohtana epävarmuus

Sallan lukion kansainvälistymisen idea lähti vuonna 2007 sen hetkisen tilanteen epävarmuudesta ja huolesta lukion tulevaisuutta kohtaan. Kuten Baeten (2002, 14) toteaa, tänä päivänä kauhukuvat tulevaisuuden epävakaa poliittisesta tilanteesta, ekologisesta katastrofista ja ihmisoikeuksien heikentymisestä maalaavat horisonttia. Tämän lisäksi Sallan kontekstissa erityisesti syrjäseutujen elinvoima puhututtaa; suomalaisille syrjäseuduille on ominaista että väestö ikääntyy, työikäisten veronmaksajien määrä vähenee ja kunnan väestöennuste osoittaa muuttotappion puolelle. Kuten Makkonen ja Kahila (2021, 707–712)

artikkelissaan elinvoimapolitiikasta ja suomalaisten syrjäseutujen kehittämistä kuvaavat tilannetta, väestön vähenemiseen liittyvän paineen vuoksi tarjottuja julkisia palveluita joudutaan harkitsemaan ja mahdollisesti karsimaan. Jotta syrjäseutujen elinvoimaisuus säilyisi, kunnan kehityksessä on pystyttävä katsomaan talouskasvutavoitteisiin perustuvien päämäärien yli ja huomioitava pikemminkin paikalliseen osallistamiseen, sosiaaliin innovaatioihin ja luottamuksen luomiseen liittyviä projekteja. Sallan lukion tilanteessa lähtökohdat ovat olleet haastateltavien mukaan epävarmat: jatkosta ei tiedetty, vetovoimatekijöitä pohdittiin ja koulutuksen jatkuvuudesta oltiin huolestuneita.

Jos katotaan papereista niin eihän eihän täällä mikään kannata, eikä mitenkään vois elää. Samahan näin on, silti pärjätään kohtuullisesti. Toistaseksi. (H4, 44.)

Myös toinen haastateltava oli huolestunut tilanteesta:

Eli katonhan minä nyt meidän väestöennusteita ja syntyneitten määriä ja poismuuttaneitten määriä ja ja sitten pohdin että miten me onnistumme olemaan niin vetovoimaisia, että tänne tullaan? Mitä meillä on sen verran parempaa, kuin jossakin muussa kunnassa? (H1, 55.)

Haastateltavat näkivät haasteita lukion toiminnassa sellaisenaan. Toimintaa ympäröivässä yhteiskunnallisessa kontekstissa syrjäkunnassa kuvataan haastavana ja kannattamattomana. Lähtökohdiltaan voidaan sanoa tilanteen olevan epätoivoinen. Tämä on kuitenkin ollut merkityksellinen lähtökohta toivon rakentumiselle. Kuten Waterworth (2004) kuvaa toivon muodostumista, ”vahvat pelot mahdollisista tulevaisuuden uhista luovat vastaavasti vahvaa motivaatiota ja toivoa”. (Waterworth 2004, 72.) Pelko lukion oppilasmäärän pienenemisestä liian vähäiseksi sytytti toivon oppilasmäärän lisäämisestä. Pelko tulevaisuuden uhista muuttui vankaksi toivoksi muutoksen tarpeesta. Lähtökohtana epävarmuus tähtäsi muutokseen. Moni haastateltava mainitsi huolen opiskelijamäärän vähenemisestä ja opiskelijoiden valumisen Barentsin alueen pohjoisilta paikkakunnilta isompiin kaupunkeihin (H5, 1; H6, 1; H2, 4), mutta myös työntekijöinä pelon töiden riittämättömyydestä, mikäli muutosta ei tapahdu (H5, 1).

Eihän meidän auta ko kokeilla sitä. Kaikki näki että leipä loppuu jos tässä ei aleta jollekki (H5, 1).

Yhtenäisenä asenteena haastatteluissa esiintyi epävarmuus nykyhetkestä, ennakointi tulevaa varten ja halu yhtenäisestä tavoitteesta, jonka avulla lukion toiminta saataisiin turvattua. Useassa haastattelussa toistui käsitys siitä, että huolestuttavan tilanteen takia oli tehtävä jotain.

Kaikki sitten omalla tavallaan pakotti miettimään tässä roolissa, että mikä on se tulevaisuus (H5, 1).

Epävarma tilanne haastoi pohtimaan muutosta ja erilaisia mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Haastattelijat pohtivat samoja kysymyksiä, mitä pohditaan paikallisesti ja kansallisestikin – mitkä ovat niitä tekijöitä, joilla syrjäseudun lukio tai kunta saataisiin pidettyä vetovoimaisena ja elinvoimaisena (Salmivuori 2022, 89). Tämänäyttöinen toivo, jolla on kohde ja joka syntyy vaikeudesta, on toivon ulottuvuudeltaan esimerkki lähtökohdasta ja Godfrey (1987; 13, 55) perimmäisestä toivosta. Perimmäinen toivo on toivoa, jolla on kohde ja jokin objekti. Se ohjaa ihmisen toimintaa ja suunnitelmia. Perimmäinen toivo muokkautuu vasta vaikeuksissa ja vastoinkäymisissä. Näin on myös lukion toimijoiden tapauksessa. Heidän lähtökohtansa sen hetkiseen tilanteeseen on epävarmuus.

[...] sehän kertoo, että jossaki me ollaan onnistuttu, mutta että se on ihan hyvin, hyvin pienestä kiinni, että ku sitä toivoa pitää pitää yllä vaikka ois toivoa ollenkaan. [...] Jos toivo häviää meiltä ja usko siihen tulevaisuuteen minulta ja [...] ja monelta muulta ehkä tässä... Sitten on huonosti asiat. (H5, 55.)

Perimmäiselle toivolle on olennaista sen tulevaisuuteen suuntaavuus asiana, jota kohti halutaan pyrkiä ja joka koetaan erityisen merkitykselliseksi. Tulevaisuusnäkökulma toiminnassa merkitsee jatkuvaa uuden luomista, kunnan/koulun toiminnan ”perusidean” ja vakiintuneiden käytäntöjen haastamista, innovointia ja kasvun tukemista. Toiveikas sekä tekevä asenne ja mahdollisuuksien näkeminen sekä niiden konkretisoituminen oli merkki tilanteen muutoksesta.

Sitten että no mitä tehään ja mitä tehään ja minkälaista yhteistyö ja me käytiin toisissamme, kunnes sitten Polarnie Zorin sivistysjohtaja oli samalla linjoilla minun kanssa, että pitää tehdä jotaki konkreettista, pitää tehdä jotaki oikeaa, koska heilläki oli se tilanne, että heillä opiskelijat valuivat sitten Pietariin ja Moskovaan ja meillä oli huoli tästä alueesta ja tämmösestä Barentsin alueesta kaiken kaikkiaan vähän.[...]Ja siinä sitten me vaan sovittiin keskenään, että kokeillaan semmosta että tuota meidän lukiolaiset menee siellä käymään ja heidän lukiolaiset tulee tänne Sallaan. (H5, 1.)

Mä kyseenalaistan tätä juttua [lukion kehittämistä ja kansainvälistymistä] ja se on ehkä se meidän tulevaisuuden haltuunottamisen idea, että täytyy kyseenalaistaa että miksi nyt tehään tällä lailla. (H5, 52.)

Toimintaa on haastateltavan mukaan kyseenalaistettu ja mietitty miksi asiat on tehty niin kuin ne on tehty. Tämä on johtanut tässä tapauksessa konkreettisiin toimiin, jotka ovat johtaneet taas uuteen kehitykseen ja toimintaympäristön muutokseen.

Näkemyks oman toiminnan merkityksellisyydestä on muutosta haettaessa näyttäytynyt toimijoiden proaktiivisuutena. Proaktiivisuus perustuu ideaan, että tulevaisuus on perimiltään aina toimijoiden itsensä rakennettavissa ja heidän valintansa vaikuttavat asioiden kulkuun. (Paananen, Haveri ja Airaksinen 2014, 66.) Erityisesti yksi haastateltavista kuvasi kuinka tulevaisuus tulee nähdä eritoten avoimena ja muokattavana, omista teoista riippuvaisena (H5, 5). Lukion vähenevä opiskelijamäärä ja epävarmuus tulevaisuuden näkymistä herätti lukion aktiiviset toimijat tekemään proaktiivisia muutoksia toimintaan. Esimerkki haastateltavan asenteesta alun toimintaan kuvaa yleistä ilmapiiriä, joka muistakin haastatteluista heijastui. ”Jotain konkreettista on tehtävä ja tehtävä nyt”. Lukion ja kunnan henkilökunta oli proaktiivisia toimijoita, he kyseenalaistivat vakiintuneet käytännöt ja olivat päämäärätietoisia tavoitellessaan lukion kasvua.

Muutokseen liittyi kuitenkin haasteita ja epävarmuustekijöitä. Näitä olivat haastattelujen aikaan talvella 2021–22 muun muassa kansainvälistymisen kohde – Venäjälle suuntautuva kansainvälistyminen oli haastavampaa kuin esimerkiksi johonkin Euroopan maahan, sillä sinne ei kohdistunut tukirahoja. Tällä hetkellä keväällä 2026 Venäjän hyökkäyksen jälkeen hankkeita ja tukia rajat ylittävään yhteistyöhön ei ole laisinkaan ja kaikki Venäjälle suuntautuva yhteistyö on katkaistu. Puhuttaessa toivosta olisi myös ollut mahdollista, että aktiiviset toimijat olisivat kohdanneet ylitsepäsemättömän esteen ja joutuneet pettymään. Godfrey (1987, 63) toteaa, että mikäli toivoja joutuu pettymään, voi hän lopettaa toivon näkemisen tulevaisuudessa. Näin ei kuitenkaan haasteista huolimatta käynyt Sallan lukion kansainvälistymisen tapauksessa.

Nyky-yhteiskunnan dystooppinen ajattelu, huoli Sallan lukion tulevaisuudesta ja syrjäseutujen elinvoimaisuustekijöiden pohtiminen johti paineeseen tehdä konkreettisia muutoksia tilanteen parantamiseksi ja johti perimmäisen toivon rakentumiseen. Lähtökohtana epävarmuus ja epätoivoinen tilanne, sekä näkymät tulevaisuuden mahdollisuuksista loivat muutoshalun. Tilanteelle oli tehtävä jotain haasteista huolimatta. Venäjä-yhteistyön haasteet ja epävarmat olosuhteet eivät pysäyttäneet toimijoita vaan sen sijaan kannustivat toimimaan.

5.2. Näkymät tulevaisuuteen

Toinen teema, joka sisältyy kansainvälityskehityksen tutkimiseen toivon politiikan näkökulmasta eritoten muutokseen tähtäävänä, ovat näkymät tulevaisuuteen. Aiemmassa luvussa käsiteltiin lähtökohtia, jotka johtivat Sallan lukion tapauksessa toivon rakentumiseen. Tässä luvussa tarkastellaan millä tavoin haastateltavat näkivät tulevaisuuden – eritoten *millaisia* tulevaisuuden tavoitteet olivat, *missä* ne sijaitsivat ja *miten* toivo rakensi näkymiä tulevaisuuteen ja muutokseen.

”Toivo on mielikuvituksen ärsyke.”

(Crapanzano 2003, 6)

Toivon lähtökohta voi olla menneisyydestä tai nykyhetkestä, mutta itse toivo löytyy aina tulevasta. Se millaisena tulevaisuus koetaan, määrittelee paljon toivoa rakentavia ulottuvuuksia ja toivon muotoa. Käsitys siitä missä tavoitellun kohteen päämäärä ja kuinka kauas tulevaisuuteen se sijoittuu vaikuttaa siihen, miten tavoitteeseen reagoidaan ja minkälaista toivon tunne on. (Godfrey 1987, 9–12.) Aineistosta nousi esiin kohtia, joissa haastateltavat kuvasivat tulevaisuutta ja erityisesti mahdollisuuksia tulevaisuudessa.

*Tai miten sä kysyit sitä, että minkälaisena nään, niin ei mulla niinku niin puutu...
Tai ei mulla oo semmonen tunne että ei ois niinku ideoita tai ei ois
mahollisuuksia tai tähän tarvii vaan sen, että tarvii aina vaan ihmetellä, että
miksi me aina näin tehään. Voitaisko me tehdä toisin? [...] olen toiveikas sen
suhteen. (H5, 53.)*

Jotta muutoksen kokee olevan mahdollinen, on maailma nähtävä avoimena ja muutettavissa olevana (Dinerstein ja Deneulin 2012, 595). Näkymien tulevaisuuteen tulee olla optimistiset. Kuten aiemmassa kappaleessa todettiin, haastatteluista käy ilmi, että Sallan lukion aktiiviset toimijat näkivät epävarman lähtökohdan tarpeena muutokselle. Toivo paremmasta huomisesta syntyi halusta parantaa tilannetta ja luoda parempi tulevaisuus. Muutokseen lähteminen ja sen näkeminen mahdollisuutena kertoo siitä, että yksilöä ja yhteisöä ympäröivä todellisuus nähtiin muokattavana ja avoimena. Asenne ympäröivää maailmaa kohtaan oli avoin ja käsitys omasta toimijuudesta oli muutokseen kykeneväinen.

Olennaista Sallan lukion kansainvälistymisen ja tulevaisuuden näkymissä on ollut toiminnan pitkäjänteisyys. Ei haluttu, että kansainvälistyminen on yhden vuoden yksittäistapaus, vaan että siitä tulee osa toimintaa (H5, 6).

Mutta että tärkeintä oli se, että että lukio säilyy. Se oli jo silloin niin pienet ne opiskelijamäärät, että sois säälistä annettu olla, mutta ei se sääli kestä loputtomiin. (H4, 36.)

Tulevaisuuden mahdollisuudet nähtiin ainoana ratkaisuna tilanteeseen – mikäli muutosta ei tapahdu, lukio lakkaisi jossain vaiheessa olemasta. Toiveet tulevaisuudesta eivät kuitenkaan olleet luonteeltaan utooppisia, eli korostetun täydellisyyttä hakevia. Utopia on unelma täydellisestä yhteiskunnasta, eli maailmasta, jossa kellään ei ole nälkä, kukaan ei ole koditon ja kaikki ovat onnellisia yhteiskunnan jäseniä. Utopia kuulostaa haavekuvalta ja sitä se onkin. Sitä ei ole mahdollista saavuttaa ja kirjaimellisesti se tarkoittaa ”ei paikkaa”. Sen tutkimisen kritiikki kohdistuu siihen, että on turha unelmoida jostain saavuttamattomasta. (More 2016, xi–xii.) Utopian haaveilemisella on kuitenkin tärkeä rooli mahdollisuuksien näkemisenä, parempaan tulevaisuuteen pyrkimisenä ja motivaatiota luovana. Olen tietoisesti jättänyt utopian ja utooppiset mielikuvat ulkopuolelle, sillä utopian yhteys koulutukseen ei ole suoraan tähän tutkimukseen ole mielestäni vedettävissä seuraavista syistä: realistisesti yksi lukio Sallassa ei ole se, joka muuttaa yhteiskuntamme raiteiltaan utopistisen säkenöiväksi ihannevaltioksi. Sen lisäksi Sallan lukiolla ei myöskään ole koskaan ollut tarkoitus saavuttaa ”utopiaa”, eli täydellistä lukiota. Tämän pro gradu työn ruohonjuuritason tutkimuksen takia olen pitänyt omatkin jalat maassa teorian suhteen ja keskittynyt toivon tunteeseen, toivon kokemukseen ja tulevaisuuden tavoiteltavissa oleviin mahdollisuuksiin.

Toivon kohde ja realistinen mahdollisuus toivon toteutumisesta ovat merkityksellistä. Se onko päämäärä abstrakti, kuten ”toivon että opiskelijat saavat hyvän elämän” vai konkreettinen ”toivon että viiden vuoden päästä meillä on X määrä opiskelijoita” vaikuttaa siihen, miten tavoitteeseen asennoidutaan. Mikäli toivo on abstraktia ja päämäärätöntä, se voi kompastua omaan suureellisuuteensa. Toisaalta konkreettinen toivo voi jäädä mitättömäksi törmätessään itse luomiinsa rajoihin. Tulevaisuuden tavoitteiden tulee tasapainotella maltillisuuden ja transsendenssin, eli käsityskyvyn ylittävän ilmiöiden, välillä. (Godfrey 1987, 138.) Toisin sanoen, toivo on kuin vene, joka tarvitsee sekä ankkurin että purjeet: vaatimattomuutta ja maltillisuutta toivon kohteen asettamiseen tarpeeksi saavutettavaksi, mutta luovaa hulluutta nähdä käsityskyvyn ylittävät mahdollisuudet.

Et se on myös sattumaa, onnea, kaikkea mutta niihin pitää osata sitten asianomaisten tarttua. Ei ne mene vaikka ois mitä onnea, jos ei joku vie eteenpäin, ku ne ei oo pakollisia, nii ei ne mene. (H4, 38–39.)

Konkreettiset päämäärät (eli veneemme ankkuri) keskittyvät tavoitteisiin, joilla on mahdollisuus täytyä tai jotka voidaan lukea saavutettaviksi. Tällaisia olivat halu lukion säilymiselle ja halu opiskelijoiden valmistumiselle ja jatkokoulutukseen pääsemiselle. Aineistossa todettiin toistuvasti, että kaikista tärkein tavoite on ollut lukion säilyttäminen (H4, 8; H2, 4; H3, 2). Nämä teemat tai vähintään yksi niistä esiintyi jokaisessa haastattelussa puhuttaessa lukion toiminnasta ja onnistumisen hetkistä, jotka ovat motivoineet toimintaan.

Muita konkreettisia tavoitteita tulevaa kohtaan, jotka ovat tukeneet lukion kansainvälisyyskehitystä, ovat olleen muun muassa samantyyppisen kansainvälistymismallin toteutuminen myös muiden pienten paikkakuntien lukioissa, toiminnan laajeneminen muihin kansallisuuksiin, kurssitarjonnan laajeneminen oppilasmäärän kasvaessa ja kesäopintojen monipuolistaminen lisäämällä työelämäopintoja osaksi oppikokonaisuutta. Nämä konkreettiset tavoitteet ovat haastateltavien henkilöiden ”ankkureita”, eli niitä tavoitteita, jotka koetaan olevan jonkin matkan päässä, mutta saavutettavia. Konkreettiset tavoitteet ja maltillinen toivo ovat välttämättömiä ihmisen selviytymiselle. Ne kannustavat ihmistä yrittämään, vaikka tiedossa olisi haasteita ja mahdollisuus epäonnistumiseen. (Tiger 1999, 617.)

Abstrakteja päämääriä, joita haastateltavat mainitsivat lukion kansainvälistymiseen liittyen, olivat muun muassa haaveet nuorten kansainvälisyystietouden lisäämisestä, toiminnan parantamisesta (H2, 6; H6, 2) ja alueellisen elinkeinoelämän tukemisesta (H4, 3).

Jos mieltii että onko unelmia ja tavoitteita eesspäin niin kyllä minusta on (H2, 5).

Abstrakti toivo (eli veneemme purjeet) luo yleistä toiveikkuutta, mutta toivon toteutumiseksi ja tavoitteen saavuttamiseksi abstraktin toivon lisäksi oltava konkreettisia toivon kohteita. Toivo Sallan lukiossa oli orientoitunut kohti tulevaisuutta – yhteisössä oli toivoa ja tulevaisuus nähtiin mahdollisuutena (H5, 7). Toivo oli merkityksellistä ja tulevaisuuteen orientoitunutta (Godfrey 1987, 60–62).

Yksi haastateltavista poikkesi muista tulevaisuudesta puhuttaessa mainitessaan, että hänen mielestään lukion tavoitteena on paljon asioista, jotka eivät välttämättä ”täyty” koskaan. Aina on jotain parempaa tavoiteltavaa ja kehityttävää. (H5, 3.) Hän oli myös yksi kahdesta, joka totesi tulevaisuuden olevan epävarma. Epävarmuutta loivat maailmanpoliittinen tilanne, yhteistyö Venäjän kanssa (jo ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan) ja silloin päällä ollut Covid 19 -pandemia.

Tulevaisuus riippuu pitkälle ihan isommista asioista, että jos ei mitään enempää tapahdu niin varmasti tulee jatkumaan, emminä sitä epäile (H6, 65).

Lukion säilyminen on sekä toteutunut että ratkaisemattomaksi jäänyt toive. Lukion esimerkin tapauksessa toivon ratkaistuksi tulemisen näkee siinä, että lukion säilyminen nykyhetkessä on nostanut esiin muita jatkotoiveita, kuten esimerkiksi hyväksi todetun toiminnan leviämisen muihinkin pienten paikkakuntien lukioihin (H3,2), opetuksen kehittäminen entistä laadukkaammaksi (H5, 3) ja Sallan lukion toiminnan laajentaminen esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen merkissä (H5, 4). Ratkaisemattomaksi toivoksi lukion tapauksessa määrittelee esimerkiksi se, että haastattelevat mainitsevat yhä huolen tulevaisuudesta ja kunnan väestönlaskusta, sekä yhteiskunnallisesta tilanteesta ja kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksista (H5, 7). Koetaan että muutokseen pystytään, mutta jatkuva trendi on suomalaisten opiskelijoiden väheneminen (H3, 5).

Lukion kansainvälisyyskehitys on ollut muutokseen tähtäävää, kun tarkastellaan aktiivisten toimijoiden näkemyksiä tulevaisuudesta. Tulevaisuus on nähty asiana, johon on mahdollista vaikuttaa ja tulevaisuuteen varautuminen motivoi haastateltavia. Esimerkiksi ilmastonmuutoksesta johtuvat ympäristön muutokset, globaalisti lisääntyvä liikkuvuus ja yleinen kansainvälistyminen herätti siihen, että kansainvälistä tietoutta tullaan tarvitsemaan niin opiskelijoiden että opettajien tulevaisuudessa. Kansainvälisyys ja muutos koettiin keinoina, joita käyttämällä muutos on mahdollinen lähtökohdista huolimatta. Lukion säilyminen on ollut tavoitteista tärkein, perimmäisin ja konkreettisin, mutta ei tulevaisuuden näkemyksistä ainut päämäärä.

5.3. Opiskelijoiden oppimisympäristö ja opettajien osaaminen

Kolmas muutokseen tähtäävä piirre tutkittaessa lukion kansainvälisyyskehitystä toivon politiikan näkökulmasta on haastateltavien halu kehittää opiskelijoiden oppimisympäristöä ja opettajien osaamista. Tämä kategoria tuli analyysia tehdessä vastaan yllätyksenä. Analysoidessani aineistoa huomasin, että moni haastateltavista mainitsi kansainvälisyyden vaikuttavan paljon myös niihin henkilöihin, jotka työskentelivät kansainvälisten opiskelijoiden kanssa. Kansainvälisyyden koettiin kehittävän työnkuvaa ja omia taitoja, sekä pitävän työ haastavana ja mielenkiintoisena. Tässä luvussa käsitellään miten opiskelijoiden

oppimisympäristön ja henkilökunnan toimintaympäristön muutos oli haastateltavien mukaan yksi tavoitteista, joihin lukio-opintojen kansainvälistymisellä pyrittiin.

Lukion henkilökunnalla oli erilaisia lähtökohtia, joiden vuoksi heillä oli kiinnostus muutokseen. Yksi näistä oli omasta toimeentulosta juurensa itävä: lukion toiminnan jatkuminen tarkoittaisi myös työpaikan säilymistä (H4, 1). Muutos tarkoitti käytännössä lukion toiminnasta vastaaville henkilöille ideointia, erilaisten vaihtoehtojen harkitsemista, verkostoitumista ja lisää ideointia (H5, 1–2). Tiedossa oli, että kansainvälistymisen aloittaminen vaatisi lisää työtä ja vastaan tulisi haasteita, mutta näistä huolimatta muutosta haluttiin yrittää (H6, 1). Toivon lähtökohta on epävarmuus. Jotta ihminen voi toivoa erilaisia tulevaisuuden näkymiä, on hänen oltava tietoinen asioiden mahdollisuudesta muuttua. Toiveikkaan ihmisestä tekee se, jos hän näkee tulevaisuuden epävarmuuden mahdollisuutena uhan sijasta. (Kleist ja Jansen 2016, 379.)

Muutos nähtiin positiivisena asiana erityisesti oppilasvahvuuteen liittyen. Mikäli opiskelijoita on enemmän, on mahdollista järjestää useampia kursseja ja täten töitä riittää opettajille paremmin.

Mitä jos meillä ei olis? Mitä jos meillä ei olis koko lukioa? Se tarkoittaa sitä, et meillä ei olis opettajille tunteja. Riittävästi. Meillä ei ois päteviä opettajia. Tänne ei tuu kukaan seitsemänkymmenen prosentin palkalla, vaikka täällä ois kuinka revontulia ja lunta ja hiihtomahollisuuksia. Niitä on joka paikassa Suomessa. Ei me pystytä myymään semmosella. Työtä pitää olla ja sen pitää olla mielekästä ja siellä pitää saaha lisätä osaamista.... (H5, 54.)

Myös toinen haastateltava koki opiskelijamäärän ja opetettavien kurssien korreloivan opettajan työhön.

Ja sitten se että kyllä me niinku niin paljon kuitenkin niinkun ajattelin myös sitä kokonaisuutta riviopettajanakin, että kun meiän oppilasmäärä sitten venäläisten opiskelijoiden myötä kasvaa, niin se takaa niihin muihinkin oppiaineisiin niitä syventäviä kursseja tarpeeksi paljon ja se on niinku se koko lukion kehittymisen kannalta aivan äärimmäisen tärkeää se, että se oppilasmäärä niinku pysyy semmosena hyvän kokosena ja niinhän se on ollutkin. (H2, 1–6.)

Lukion kansainvälistymisen parissa työskennelleet näkivät tärkeänä opettajien mahdollisuudet kehittyä työssään. Lukioon haluttiin motivoituneita ja osaavia opettajia, mutta ymmärrettiin

että sellaiset henkilöt tulevat töihin vain, mikäli työolosuhteet ovat mieluisat. Erityisesti koulutusyhteistyö Venäjän kanssa oli motivoinut kahta haastateltavaa heidän työssään. Yksi haastateltavista toteaa Venäjä-yhteistyön alkuajoista seuraavasti:

...se oli kauhean ihanaa se kun tuli jotaki uutta, semmosta missä piti vähän haastaa ittiänsä, että miten minä tämän asian osaan tehdä niinku mahollisimman hyvin. Ja se on ollu minun työn kannalta äärettömän kallisarvosta se, että mulla on tullu uuenlaisia työtehtäviä sopivin aikavälein. (H2, 2.)

Mulle se kaikista isoin motivaattori oli oikeastaan se, että se sillain sopivalla tavalla haasto minua (H2, 66).

Haastateltavaa oli motivoinut uudet työtehtävät ja itsensä haastaminen. Myös toinen haastateltavista (H1) totesi samantyyppisesti. Häntäkin oli motivoinut oman osaamisen hyödyntäminen, nuorten kanssa työskentelymahdollisuudet ja uuden oppiminen työkuvassaan (H1, 3). Näitä haastateltavia yhdisti tunne siitä, että heillä on jotain uutta ja mielekästä opittavaa työssään. Muutosta ei koettu ikävänä vastoinkäymisenä vaan mahdollisuutena oman toiminnan kehittämiseen. Vastoinkäymisten koetaan olleen ennemminkin yksittäisiä tapauksia kuin koko toimintaa koskevia. Joillekin toiseen maahan omilleen muutto voi olla hyvinkin haastava vaihe elämässä (H3, 4). Voidakseen nähdä tulevaisuus sellaisena, jossa on mahdollisuuksia ja asettaa tavoitteita tulevaan, toimijan tulee kokea mahdolliseksi olla aktiivinen siinä ympäristössä, jossa hän toimii (Waterworth 2004, 84–85). Näiden kahden haastateltavan kokemukset kertovat siitä, että osana yhteisöä he ovat kokeneet muutoksen mahdolliseksi.

On tärkeää, että opettajilta ja sivistystoimen henkilöstöltä löytyy toivoa ja näkemystä tulevaisuuden mahdollisuuksista. Opettaja voi esimerkiksi parhaimmillaan opettaa kuinka elää epävarmuuden kanssa ja kuinka luoda toivoa yhteisöön. (Halpin 2003, 26.) Yksilön ja yhteisön kehitys on olennaista etenkin koulutukselle. Koulutus on osaksi sosiaalinen prosessi, ja sillä on merkittävä vaikutus sosiaalisen järjestelmämme ylläpitämisessä ja luomisessa (Moisio ja Suoparanta 2007, 10). Toivolla on siis tapana levittää yhteisön sisällä, mikäli toivon tunnetta tuetaan ja siihen uskotaan (Schulz 2014, 15). Luottamus mahdollisuuksiin, parempaan tulevaan ja kansainvälisten kykyihin ovat osa yhteisön sosiaalista käyttäytymismallia (Webb 2008, 200). Opettajat mainitsevat, että kansainvälistynyt opetusympäristö on lisännyt kansainvälisyystaitoja, sekä joustavuutta opettajan työssä (H3, 3). Tunne siitä, että tekee jotain

niin lukion, mutta myös alueen ja alueen tulevaisuuden hyväksi oli yksi niistä asioista, joka nousi haastateltavien puhuessa omasta työstään (H5, 3).

Lukion kansainvälistyminen ja oppilaiden lukumäärän kasvaminen tarkoitti lukion toimintojen parempaa tukemista. Käytännössä se näkyi esimerkiksi siinä, että valinnaisille kursseille riitti opiskelijoita ja ne voitiin järjestää. (H3, 1, 6; H2, 3.)

Itelläki ko on joskus ollut vähän semmosta, että esimerkiksi [oppiaineessa] on ollu vähän pieniä ryhmiä, että ei ole saatu aina jotaki kurssia kasaan tai sitten se on pitäny jotenki pitää semmosena puolikkaana kurssina, että on pietty vaan osa tunneista, niin nyt turvata sitä että saa kurssitarjonnan aikaseksi, että on kaikkea tarjolla. (H3, 1.)

Tai kuten toinen haastateltavista totesi opettajan näkökulmasta:

Ja sitten kyllä [...] ajattelin myös sitä kokonaisuutta riviopettajanakin, että kun meidän oppilasmäärä sitten venäläisten opiskelijoiden myötä kasvaa, niin se takaa niihin muihinkin oppiaineisiin niitä syventäviä kursseja tarpeeksi paljon ja se koko lukion kehittymisen kannalta aivan äärimmäisen tärkeää, että se oppilasmäärä pysyy semmosena hyvän kokosena ja niinhän se on ollutkin. (H2, 3.)

Koulutuksella taataan nuorille tietyt taidot ja tiedot. Valinnaiset kurssit lisäävät opiskelijoiden mahdollisuutta lisätä osaamistaan niissä aineissa, joita he haluavat opiskella perusopinnoista laajemmin. Mikäli kursseille ei ilmoiteta tarpeeksi opiskelijoita, kurssit järjestetään vajavaisesti, järjestetään harvemmin tai perutaan kokonaan. Opettajat ovat nähneet lukiotarjonnan vahvistumisen mahdollisuutena opiskelijoille kehittää osaamistaan. Kuten Halpin (2003, 16; 26) toteaa, halu onnistua opettajana kulkee käsi kädessä toiveen kanssa suoriutua hyvin ja taipumuksena innovoida tavoitteiden saavuttamiseksi. Ylipäätään Halpin kuvaa opettajien toiveikkuutta olennaiseksi osaksi työnkuvaa. Toiveikkuus on asenne, joka suojaaa ihmisiä vaipumasta epätoivoon vaikeuksien keskellä. Moision ja Suoparannan (2007) mukaan koulutus perustuu siihen, että koulutetut henkilöt (eli opettajat) opettavat oppejaan nuorille, jotta nämä kasvaisivat koulutetuiksi yhteiskunnan jäseniksi. Toisin sanoen, jos opettajat ovat optimistisia ja heillä on positiivinen näkemys tulevaisuuteen, he tulevat siirtämään tätä näkemystään myös nuorille. (Moision ja Suoparanta 2007, 13.)

Muutoksella koulutuksen kansainvälistämiseksi koettiin olevan opiskelijoiden oppimisympäristöön positiivinen vaikutus. Näistä mainittiin esimerkiksi se, kuinka kansainvälistä tietoutta tullaan tarvitsemaan tulevaisuudessa (H4, 3), nuorilla on mahdollisuutta oppia erilaisista kulttuureista ja moninaisuus luo avarakatseisuutta ja erilaisuuden hyväksyntää, sekä ymmärrystä siitä että ihmisiä voi tulla moninaisista lähtökohdista (H3, 2–3.) Nuorten kansainvälistyminen lukiossa luo globaalia kansalaisuutta (H4, 3).

Sallan lukion kansainvälistyminen on näyttäytynyt aktiivisten toimijuutena, toivona tulevaisuuden mahdollisuuksista ja muutoksena oppilaiden ja opettajien kouluympäristössä. Kansainvälistyminen on vahvistanut opiskeluympäristöä, lisännyt opettajien motivaatiota ja tukenut lukion elinvoimaisuutta. Nämä piirteet ja halu kehittää toimintaa ovat johtaneet toiminnan kehittämiseen ja uusiin mahdollisuuksiin tulevaisuudessa.

6. Arvovalinta

Lukion kansainvälistyminen näkeminen mahdollisuutena on ollut muutos, joka on lähtenyt liikkeelle toimijoiden tärkeinä pitämistä asioista eli arvoista. Tässä luvussa tutkitaan kansainvälisyyskehitystä arvovalintana. Arvo on sellainen abstrakti asia, jota ihmiset arvostavat tai kunnioittavat. Arvot määrittelevät sitä, miten yksilön tulisi toimia käyttäytyäkseen ”oikein” ja mitä valintoja pidetään ”oikeina”. Arvot rakentuvat aikaan ja paikkaan riippuvaisina eli ne riippuvat ympäröivästä todellisuudesta. Ne luovat standardin sille, kuinka yhteisön sisällä tulisi käyttäytyä ja toimia. (Haydon 2006, 38–40.) Toinen analyysiluku vastaa tutkimuskysymykseen seuraavasti: Sallan lukion kansainvälisyyskehitystä voidaan tutkia toivon politiikan näkökulmasta laaja-alaisesti vaikuttavana arvovalintana.

Sallan lukion aktiivisten toimijoiden tärkeinä pitämät asiat ovat merkityksellinen tarkastelun kohde. Toimijoiden arvot heijastuvat lukion toiminnassa. He ovat työskennelleet niiden asioiden vuoksi, jotka ovat kokeneet tärkeiksi. Aktiiviset toimijat ovat olleet luomassa kansainvälistymisen polkua ja kehittämässä sen suuntaa. Sallan lukion toiminnan arvot on linjattu heidän opinto-oppaassaan. Arvojen tutkiminen on haastavaa, sillä niistä ei puhuta suoraan. Arvoja voi tulkita henkilön toiminnasta ja mielipiteistä. Haastatteluissa usein esiin nousseita asioita olivat muun muassa kokemus kansainvälistymisen vaikutuksesta oppilaisiin, ennakkoluulojen murtaminen osana prosessia ja uteliaisuuden herääminen toisia kulttuureja kohtaa. Keräilemällä näitä usein toistuvia aiheita, päättelin toimintaa yhdistäviä arvoja olevan muun muassa rauhankasvatus, suvaitsevaisuus ja yhteisymmärryksen lisääminen.

Toivon rakentuminen tässä tutkimuksessa nähdään sosiaaliskonstruktiivisena ilmiönä. Tämä korostaa yhteisön rakentumista yksilöistä lähtevänä. Arvot ohjaavat ihmisen ajattelua ja toimintaa. Sosiaaliskonstruktiivinen näkemys korostaa sitä, kuinka yksilön toiminta vaikuttaa ympäröivään yhteisöön ja yhteisö vaikuttaa ympäröivään alueeseen. Yksilön kokemuksilla ja käsityksillä on suuri merkitys sosiaaliskonstruktiivisesta näkökulmasta katsottuna myös alueelle ja alueen kehitykselle. (Hayden 2006, 38–39.) Yhteisöllä tässä yhteydessä tarkoitetaan lähiyhteisön, eli kouluyhteisön, lisäksi laajempaa kokonaisuutta; kyläyhteisöä, alueyhteisöä ja rajan toiselle puolelle ulottuvaa kansainvälistä yhteisöä.

Osana haastattelujen valmisteluja perehdyin Sallan lukion arvoihin, jotka ovat pysyneet samana, kun aloitin tutkimuksen vuonna 2021 ja kun jälleen otin vuonna 2025 seuraavan sitaatin lukion opinto-oppaasta.

”Toimintaamme ohjaavia arvoja ovat seuraavat:

Toivon ilmapiiri

- uskotaan tulevaisuuteen ja elämän hyvyyteen täällä Sallassa
- pidetään merkityksellisenä työtämme sivistystoimessa
- pidetään merkityksellisenä mahdollisuutta oppia ja opiskella koko elämän ajan
- pidetään yllä myönteinen ja kannustava puhe- ja toimintakulttuuri

Kollektiivinen optimismi

- uskotaan ihmisen hyvyyteen
- huomioidaan kaikkien kanssakulkijoiden ihmisarvo, kukaan ei ole parempi toista

Tiimisisu

- käsitellään vaikeitakin asioita yhdessä
- ajatellaan, innostutaan ja tehdään yhdessä
- ymmärretään myös toisia näkökulmia, yhtä totuutta ei ole

Yhteisluottamus

- on usko ja tunne siitä, että me yhdessä pystymme keskittymään oikeisiin asioihin
- löytämään toistemme vahvuudet ja tukemaan sekä hyödyntämään niitä
- ollaan ylpeitä meistä.”

(Sallan lukio 2025, 5.)

Toivon ilmapiiri nousee esiin ensimmäisenä itsestään selvänä toivon poliittisen viitekehyksen mukaisena arvona. Muut kohdat listalla kuitenkin tukevat toivon poliittista näkemystä. Optimismi kertoo näkemyksestä tulevaisuuteen ja toivon rakentumisesta, tiimisisu kertoo yhteisön roolista kansainvälistymisenkin toteuttamisessa ja yhteisluottamus rinnastuu yhteisöllisyyteen sekä omaan toimijuuden arvostamiseen.

Kuten Webb (2008, 205) toteaa, yhteisön tunneperäinen suuntautuminen jäsentyy ja muotoutuu keskeisten ideoiden, uskomusten ja kollektiivisten muistojen kautta. Toivon politiikan teoreettisessa viitekehyksessä tulkitsen arvoja tunteiden ja ajatusten yhteytenä, eli kognitiivisaffektiivisena toivon ulottuvuutena.

Arvovalinta-luku on jaettu kolmeen tarkastelun kohteeseen. Ensimmäisenä on ”Yksilö osana yhteisöä” sosiaaliskonstrukttiivisen näkökulman mukaan. Toisena on arvovalinta ja sen vaikutukset paikalliseen alueeseen ja elinvoimaan. Kolmantena lukuna käsitellään arvojen vaikutusta ennakkoluulojen purkamiseen ja tämän vaikutuksia yksilön ja yhteisön tasoilla.

Arvot ja arvopohjaiset valinnat on moniulotteisesti vaikuttava ilmiö, jonka tutkiminen on merkityksellistä tämän tutkimuksen yhteydessä.

6.1. Yksilö osana yhteisöä

Yhteisöjen rakentumista ohjaavat yhteiset uskomukset, arvot ja kollektiiviset muistot. Näiden avulla yhteisön jäsenet oppivat toisiltaan, kuinka tuntea ja näyttää tunteita. Yhteiset uskomukset usein lähtevät yksilöstä ja leviävät muihin yhteisön jäseniin. (Webb 2008, 200.) Toivolla on siis tapana levitä yhteisön sisällä, mikäli toivon tunnetta tuetaan ja siihen uskotaan (Schulz 2014, 15). Luottamus mahdollisuuksiin, parempaan tulevaan ja kansainvälisten kykyihin ovat osa yhteisön sosiaalista käyttäytymismallia (Webb 2008, 200).

Sovellan tässä tutkimusta sosiaaliskonstruktivistista käsitystä yhteisön todellisuuden rakentumisesta. Sosiaaliskonstruktivistisen käsityksen mukaan ymmärretään, että ihmisen tietous ympäröivästä maailmasta rakentuu osana sitä yhteisöä, jonka jäsen hän on. Toivon sisältyy aina kaksi puolta: yksilöllinen ja yhteisöllinen. Kuten Moisio ja Suoparanta tutkimuksessaan toivosta ja koulutuksesta toteaa, koulutuksen piirissä toivo on merkittävä ja tärkeä piirre. He toteavat jopa, että toivo on kaikkein perustavin ulottuvuus kaikessa inhimillisessä toiminnassa, joka liittyy muutokseen. (Moisio ja Suoparanta 2007, 10.) Yksilöllä tässä tapauksessa tarkoitetaan haastateltavia henkilöitä, eli lukion kansainvälistymisessä aktiivisesti mukana olleita toimijoita. Yhteisöllä tarkoitetaan sivistystoimen työyhteisöä aina opettajista kunnanjohtajaan eli henkilöitä, jotka tekivät töitä lukion kansainvälistymisen parissa. Yksilön ja yhteisön tasolla rakentuneet arvot ovat se voima, joka on rakentanut motivaatiota työskennellä kohti tulevaisuudessa siintäviä tavoitteita.

Sallan lukion arvot tukevat toivon rakentumista. Mutta uskoivatko haastateltavat niihin arvoihin, joihin Sallan lukion opinto-oppaassa heidän kerrottiin uskovan? Minä kysyin asiasta ja keräsin seuraavat havainnot: arvoista puhuttaessa haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että arvot ovat toteutuneet joissain määrin. Skeptisyyttä koettiin arvojen ”sanahelinäisyydestä” ja ”puheesta puheen vuoksi”, mutta pääosin koettiin niiden kuvastavan sitä toimintaa, joka johti kansainvälistymiseen. Kaksi haastateltavista sanoo näkevänsä, että arvot ovat joissain määrin toteutuneet ja olosuhteisiin nähden Sallassa on mennyt hyvin. Arvot ovat mahdollistaneet toiminnan tapahtumisen sekä myös toiminnan jatkumisen. Toivon ulottuvuuksia myötäillen, ne ovat siis ohjanneet toimintaa ja osoittaneet suuntaa.

(Kysymys: Koetko että Sallan lukion arvot ovat toteutuneet?) No kyllä varmaan ja yleensäkin Sallassa ainaki sata kertaa paremmin ko [toisella paikkakunnalla]. Sen takia niillä on aika hyvin menny Sallassa olosuhteisiin nähden... [...] että vähemmän se siellä on sanahelinää ko jossain muualla. Koska ne arvothan on aina sanahelinää. Niinku tavallansa. Mutta toisaalla ne on ihan sanahelinää, toisaalla ne on oikeesti toteen. Kyllähän siellä siis puurretaan ja painetaan ja ja tuloksia on tullu. (H4, 43.)

Kyllä kai ne tietyllä tapaa, että yhdessä kai sitä hukutaan tai pysytään pinnalla. Potkitaan toisiamme. (H3, 33.)

Haastateltavat kokevat arvojen olevan abstrakti ilmiö, juuri niin kuin esimerkiksi Hayden (2006, 38–40) niitä myös kuvaa. Toisaalta he kuvaavat toimintaa myös puurtamisena ja painamisena, jolla on aikaansaatu tuloksia. Kansainvälistymisen aikaansaaminen on koettu ahkeruuden tuloksena ja eritoten yhteisen työn aikaansaannoksena. Arvot ovat ohjanneet yksilön toimintaa sekä yhteisön kehityssuuntaa.

Oli mielenkiintoista tutkia mitä yhteneviä tekijöitä mainittiin arvomaailmassa puhuttaessa yksilöstä ja yhteisöstä. Haastateltavien työtehtävät olivat erilaisia, joka oli rikkaus tämän luvun tulkintaa tehdessä. Moninaisista työtaustoista sai tulkittavaksi kattavan kuvauksen toimijoiden arvoista ja näkemyksistä heidän työnsä merkityksestä. En kokenut tässäkään kappaleessa merkityksellisenä korostaa haastateltavien henkilöiden statusta tai titteliä, sillä vastaukset olivat yhdenmukaisia teemoiltaan ja ajatuksiltaan. Kaikki haastateltavat kokivat oman roolinsa tärkeäksi osana yhteistä päämäärää. Toivo johtaa yksilön toimijuuteen, etenkin Snyderin toivon polkujen (2002) and McGeerin (2008) toivon teorian mukaan. Yksilön toiveikkuus ja halu toimia ohjaavat toimintaa kohti yhteistä päämäärää.

Miksi mukana olleet toimijat lähtivät mukaan ja miten tämä rakensi yhteisöä? Kysyin asiaa suoraan kysymyksellä ”Miksi sä lähit tähän mukaan?”. Vastaukset kuvaavat niitä asioita, joita haastateltavat pitivät henkilökohtaisella tasolla merkityksellisinä.

Sitten kuitenkin ku se [yhteistyö] niinku viris se asia nii mä omasta puolestani pidin sitä äärettömän tärkeänä ja tärkein syy oli tuota itsekäs... Eli että Sallan lukio pysyis pystyssä. Se oli niinku se kaikista tärkein asia. Koska oppilaat oli loppumassa ja loppus nyt ja olisivat jo loppuneet. Mutta sitten tuli tietenkin toisena roolina se yhteistyö ja ja sen suomat mahdollisuudet niinku, meilläähä oli pitkään jo muita yhteistyöhommia tehty niin siinä. (H4, 35.)

Henkilökohtaisen motivaation lähteenä toimii oman tekemisen mahdollistaminen ja kehittäminen. Toimintaa kuvaa oppilaista välittäminen, yhteistyön näkeminen mahdollisuutena ja osaamisen kehittäminen.

[...]mä oon aina tykänny tuota olla nuorten kanssa. [...] toisaalta pääsee tutustumaan venäläiseen koulutusjärjestelmään ja pääsee tutustuttamaan venäläisiä suomalaiseen koulutusjärjestelmään (H1, 5).

Mä oon varman ihmistyyppinä semmonen, että mä innostun niinku uusista asioista suhteellisen helposti (H2, 15).

Yhteisötasolla nähtiin, että kansainvälistyminen voisi rikkoa ennakkoluuloja ja tavoitteena nähtiin lukion toiminnan jatkuminen. Toiminta mahdollisti myös yksilön omien taitojen kehittämisen ja ylläpitämisen, sekä niiden parissa työskentelemisen, minkä koki itselleen tärkeänä. Yksilön toiminta lähtee tämän arvoista ja tämän tärkeinä pitämistä asioista. Yhteisöllinen tai sosiaalinen toivo rakentuu, kun yksilöillä on yhteinen tavoite. Kuten teorialuvussa mainittiin, toivo on tunne ja tunteet ohjaavat ihmisten arvoja ja mielenkiinnonkohteita. (Barbalet 2006, 50–51.)

Tunteet toimivat pääasiassa kahdella, näennäisen ristiriitaisella, tavalla: ne sekä sallivat ihmisen toimia hänelle luontaisella tavalla, että saavat ihmisen kyseenalaistamaan vanhat toimintamallinsa ja tarvittaessa hylkäämään ne (Marcus 2000, 223). H1 ja H2 sitaattit korostavat henkilöiden luontaista tapaa toimia ja toteuttaa itseään. He kokevat voivansa työssään edistää niitä asioita, jotka ovat heille tärkeitä. Toisaalta tunteet saavat myös kyseenalaistamaan vanhat käsitykset ja ennakkoluulot.

Yhteisöllistä toivoa havaitsin haastatteluissa useammassa kohdassa. Haastateltavat totesivat, että toiminnan ollakseen toimivaa ympäristön pitää olla yksilölle mahdollistavaa; työn pitää olla mielekästä, kehittävää ja lisätä osaamista (H5,2). Mukana toiminnassa on ollut ihmisiä, joilla on intohimoa työtään kohtaan, jotka epäitsekäästi ja pyyteettömästi näkevät arvon tekemisellä ja sen vuoksi tekevät; eivät esim palkan eteen. (H5, 3) vahva tunne toteutuksen onnistumisesta (H3, 2) ja työn merkityksellisyydestä (H2,3). McGeer kuvaa kollektiivista toivoa toivona, jossa yksilöt toivovat yhteisön muiden jäsenten kanssa samaa. Se lähtee yksilöstä ja yksittäisistä toivoista, mutta toivoessaan yhdenmukaisesti yhteistä tavoitetta kohden, toivo yhdistyy. (McGeer 2004, 125.)

Kollektiivisella toivolla tarkoitetaan toivoa, jota yksilöt jakavat muiden kanssa, se on toivoa sen yhteisön puolesta, johon he itse kuuluvat. Vaikka kollektiivinen toivo rakentuu yksilöiden varaan, toivosta tulee kollektiivista silloin, kun yksilöt toivovat ja toimivat yhdessä niiden päämäärien puolesta, joita he yhdessä kannattavat. Näissä olosuhteissa jaetut toiveet altistuvat luonnostaan yhteiselle pohdinnalle siitä, mitä merkitystä ja arvoa näillä tavoitteilla on yksilölle ja yhteisölle. Tämä lisää todennäköisyyttä siitä, että ne toiveet, jotka pysyvät jaettuina, ovat aidosti yhteisön jäsenten vahvasti kannattamia. Tällaiset toiveet omaavat parhaat mahdollisuudet saada yksilöt toimimaan aktiivisesti niiden hyväksi. (McGeer 2004, 125–126.)

Waterworth (2004, 19) on jakanut toivon teorian toimijuuden painopisteet neljään yksikköön: toimijaan, toisiin ihmisiin, yhteisöön tai maailmasta lähtöisin olevaan. Tässä yhteydessä ovat olennaisia toimijasta lähtöisin oleva toivo sekä yhteisöstä lähtevä toivo. Yksilöstä lähtöisin oleva toivo tässä tapauksessa tarkoittaa kansainvälistymisen luovan mahdollisuuksia yksilölle tehdä työtä mielekkäässä ympäristössä ja nähdä tulevaisuuden kehitys ja mahdollisuudet. Yhteisöllinen toivo kokee, että toivon asettaminen rinnastaen toisiin ihmisiin muodostaa vastavuoroisia intentionaalisia tekoja ja tukee yhteistä päämäärää. Tässä tapauksessa se nähdään yhteistyön toteuttamisena Suomen ja Venäjän koulujen välillä ja yhteistyö lukion toiminnan jatkumiseksi.

...se että miksi se onnistu. Nii ensinnäki että meiän porukka sitoutu, sitte että valtiolta ei tullu ehdotonta eitä, se oli vaan niinku aluks mitä oli, mutta tuuli käänty sit lopuksi, ja sitte että naapurissa oli sitoutunut pomo, [...] joka pysty huolehtimaan että homma pelaa niinku luvattu. Eli ne kolme on niinku ne kivijalat. (H4, 37.)

Nähdään että yhteisön toivoa ja toimintaa ovat tukeneet sitoutunut henkilökunta, se että toimintaa ei rajattu heti alusta lähtien, ja toiselta puolelta rajaa tuleva tuki ja toiminnan mahdollistaminen. Toiminnan mahdollistamiseksi oli kommunikoitava ja oltava yhteistyössä usean tahon kanssa.

Aineistossa puhuttiin usein ”meistä” sen sijaan että olisi puhuttu ”minusta”. Tämä kertoo työn näkemisenä kollektiivisena ponnistuksena, jossa yksilö on tehnyt töitä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi.

...kun istahtaa ja rupeaa miettimään sitä mitä kaikkea me ollaan saatu aikaan [...] niin tulee semmonen olo, että ei oo lyöny käsiä ylös ja vaipunu semmoseen toivottomuuteen vaan on ihan oikeesti [...] välillä niinkun tehnyt jopa niin että

jos saman työn ois tehny tuolla jossaki kehä III ympäristössä, niin se ois ollu Ylellä ja BBCllä ja vaikka missä. (H2, 8.)

Lukion toiminnan jatkuminen ei vaikuta pelkästään opiskelijoihin ja opettajiin, mutta myös kunnan sekä alueen elinvoimaisuuteen ja elinkeinoihin. Arvona erityisesti toivo ja optimistisuus ilmeni haastateltavien mukaan heidän työssään vastuuna. Toivon politiikka näyttäytyy konkreettisenä kansainvälistymisenä, mutta myös sivistyksen tukemisena ja kulttuurien kohtaamisena. Kansainvälisyys nähdään yhteisöä positiivisesti rakentavana arvopohjaisena valintana. Toivo on toiminut toimintaa ohjaavana, suuntaa osoittavana ja motivaation luojana lukion kansainvälistymisessä.

6.2. Vaikutuksen alueeseen ja paikalliseen elinvoimaan

Arvot ovat ohjanneet yksilön toimintaa osana yhteisöä, mutta toivo ilmeni haastatteluissa myös vaikutuksena alueeseen ja paikalliseen elinvoimaan. Toivon tunne on laajentunut yksilöllisestä toimijuudesta alueelliseksi elinvoimaksi. Arvovalintojen vaikutuksia mainittiin haastatteluissa niin yksilön tasolla, että puhuttaessa alueesta ja alueen elinvoimasta. Pienemmästä suurempaan tarkastellessa yksilö vaikuttaa yhteisöön ja yhteisö vaikuttaa alueeseen, tämä taas laajemmin alueellisesti ja lopulta alueelliset vaikutukset heijastuvat kansalliseen toimintaan ja jopa kansainväliseen vuorovaikutukseen.

...tärkeysjärjestyksessä varmaan mentäs siinä siitä ihan konkreettisesta tasosta, siitä oma kunta, oma koulu, mut sitte se alueellinen näkökulma myös (H2, 4).

H2 kuvaa sitaatissaan tärkeysjärjestyksen lukion toiminnan jatkumiselle kansainvälistymisen keinoin: yksilö, yhteisö ja alue. Sallan lukion kansainvälistymisen vaikutukset koettiin merkittävänä tekijänä niin Sallan kunnalle, Lapin maakunnalle, että kansalliselle koulutusympäristölle. Tulevaisuuden näkymillä ja toiveilla ei ollut vain henkilökohtaiset intressit, vaan haaveet linkittyivät ympäröivään yhteisöön ja alueeseen. Kuten myös aiemmassa luvussa yksilöstä ja yhteisöstä puhuttaessa käsiteltiin, Waterworth (2004, 19) on jakanut toivon teorian toimijuuden painopisteet neljään yksikköön: toimijaan, toisiin ihmisiin, yhteisöön tai maailmasta lähtöisin olevaan. Toivo muodostuu vakaaksi, kun sen lähtökohdat ovat monimuotoiset. Yksilön toimijuus on sosiaalisen konstruktivismin kautta todettu jo merkitykselliseksi, mutta tässä esimerkissä nähdään miten tärkeää on ollut ajatus yhteisöstä ja

alueellisesta kehityksestä. Halu lukion jatkumisesta ei ollut vain henkilökohtaiselta tasolta kumpuava yhden toimijan aktiivisuudesta perustuva liike, vaan myös yhteisöllisyydestä ja alueen elinvoimasta kumpuava tahtotila. Toivon rakentuminen on ollut sen lisäksi vastavuoroista: yksilö rakentaa yhteisöä, mutta myös yhteisö rakentaa yksilön tulevaisuutta. Ympäröivän alueen tapahtumat ja sen tulevaisuus ovat osa kokonaiskuva ja toimivat toivon luoja ja motivaattorina. (Waterworth 2004, 14–17.) Myös seuraavassa sitaatissa puhutaan samasta aiheesta ja samoista lähtökohdista. Alueellinen näkökulma on ollut kouluyhteisön lisäksi mielessä, kun toiminnan jatkuvuutta ja tulevaisuutta on ajateltu.

Joo...Kyllä se... Kyllähän siinä on haettu ei pelkäästään lukion tulevaisuutta, vaan paikkakunnanki. Että on toivottu, että se jotenki alakais pyörittämään jotenki tämän paikkakunnan elämää yleisesti. Se on tommonen, että se kehitys se... Kulttuurin vaihto ja muu. Paikallisillekki. (H6, 64.)

Kansainvälisyyskehitys oli lukion aktiivisilta toimijoilta harkittu arvovalinta, joka perustui tärkeinä pidettyihin asioihin. Näitä ovat olleet näiden sitaattien perusteella ainakin kansainvälisyyskasvatus ja elinvoimaisuus. Haastatteluissa yleisesti korostuivat alueellinen kehitys, sen tukeminen ja toisaalta myös sen luomat mahdollisuudet lukion jatkumiselle. Toivo on perustunut niin omaan toimintaan, mutta myös ympäröivän yhteiskunnan tapahtumiin. Elinvoimasta puhuttiin haastatteluissa eritoten puhuttaessa lukion toiminnan jatkumisen vaikutuksista ympäröivään alueeseen.

Lukion tulevaisuus nähtiin merkityksellisenä alueen ihmisille, yhteisöllisyyteen ja heidän optimistisuuteensa tulevaisuutta kohtaan. Haastatteluissa heijastuivat kollektiivinen orientaatio tulevaisuuteen ja kansainvälistymisen luomat mahdollisuudet. Lukion kansainvälistymisen vaikutus alueelliseen elinkeinoon on Webbin (2007) kuvaama abstrakti ja päämäärätön tavoite, joka tukee toivon kokemista. Päämäärättömälle toivon ulottuvuudelle on tyypillistä määrittelemätön tavoite, joka johtaa positiiviseen asenteeseen ja luottamukseen tulevaisuuteen kohtaan. (Webb 2007, 69.) Toimijat näkevät itsensä optimistisina ja aktiivisina toimijoina alueellaan passiivisen odotuksen sijasta.

...mutta tätä ku pohtii tää on niin siis niin pelkäästään kunnan etu kun nyt ikinä voi olla (H4, 4).

Tosi vähällä pietään yllä. Ellei siellä oo mitään, ei siellä oo pian kuntaakaan. Niin, actionia pitää jonkinlaista olla. (H4, 45.)

Lukion toimiminen paikkakunnalla on vaikuttanut konkreettisesti kuntaan ja alueeseen. Esimerkkeinä esitettiin vaikuttavuus yrityksiin, paikallisiin elinkeinoihin (erityisesti matkailuun), opiskelijoihin ja heidän vanhempiinsa, sekä myös paikallisiin ihmisiin. (H1, 5.) Opiskelijat tekevät työssäoppimisia, kesätöitä ja työharjoitteluja paikallisille yrityksille (H5, 3). Lukion toiminta nähtiin merkittävänä lukion sisäisenä asiana, mutta sen koettiin vaikuttavan myös laajemmin ympäröivään yhteisöön. Kansainvälistymistä miltei perustellaan sillä, että se ei ole vain koulun etu, vaan koko alueen etu. Haastateltavien puheissa toistui, että niin nuorilla että aikuisilla koettiin olevan myönteisempi asenne kansainvälistymiseen lukion paikkakunnalle tuoman kansainvälistymisen vuoksi.

Mä väittäisin että lähes kaikkiin, että varmasti vaikuttaa yrityksiin, kauppoihin, ja sitten että sillon ku ei ollu koronaa niin vanhemmathan kulki paljon tässä ja varmasti niinku tunturikin on jonkun verran hyötynyt, koska just taas ku meillä on eri puolilta, pietarilaiset ei aina välttämättä hirveen kauheesti tänne eksy, mutta kyllä ne sitten ku niiden lapsi on täällä niin ne eksyy tänne. (H1, 5.)

Kuntatasolla kansainvälistymisen on koettu vaikuttavan paikalliseen yhteisöön, mutta myös kansainvälisesti opiskelijoiden perheisiin ja heidän liikkumiseensa. Kansainvälistä vuorovaikutusta nähdään tapahtuvan ruohonjuuritasolla arjessa, kun kansainväliset opiskelijat integroituvat osaksi paikallista yhteisöä niin lukion luokassa, että luokan ulkopuolella (H4, 2). Ihmiset, jotka eivät muutoin vierailisi Sallassa ja joita ei myöskään näkyisi Sallassa ovat tulleet käymään paikkakunnalla.

Kansainväliset opiskelijat ovat löytäneet lukio-opiskeluaikanaan työpaikkoja paikallisista yrityksistä. Ulkomaisten opiskelijoiden näkeminen töissä sallalaisissa yrityksissä on yhden haastateltavan mukaan ollut esimerkki konkreettisesta onnistumisesta venäläisten opiskelijoiden integroitumisessa osaksi paikallista elinkeinoelämää (H5, 2). Erityisesti nykyisessä globalisoituvassa maailmassa on tärkeää nähdä tulevaisuuden kansainvälistyminen mahdollisuutena. On tärkeää tuntea itsensä, mutta myös naapurinsa. (Moisio ja Suoparanta 2007, 15.)

Puheet kansainvälistymisen vaikutuksista alueeseen sisälsivät myös huolta. Huoli ei kuitenkaan koskenut kansainvälistymisen haittapuolia vaan elämästä ilman kansainvälistymistä. Haastatteluissa kuului useamman kerran sama viesti: mikäli lukiota ei olisi, ei alueella olisi peruskoulun jälkeen jatkokoulutusmahdollisuutta. Kaikki nuoret eivät ole valmiita muuttamaan toiselle paikkakunnalle 15-vuotiaina. Haastateltavat mainitsevat, että

koulutusmahdollisuuksien heikkeneminen voi olla este lapsiperheiden harkitessa paikkakunnalle muuttamista (H4, 2). Jollain naapuripaikkakunnilla, kuten esimerkiksi Kemijärvellä ja Kuusamolla, on lukio ja ammattikoulu ja täten mahdolliset muuttopäätöstä tekevät perheet saattaisivat mieluummin muuttaa näihin kuntiin. Yleisenä uhkakuvana nähtiin väestön ikääntyminen ja siitä johtuva asukaskato. Haastattelussa tuli ilmi tulevaisuudenkuva, jossa paikallista nuorisoa olisi niin vähän, ettei tarvetta koulutuspalveluille olisi. Kansainvälistymisen nähtiin vastaavan hyvin haasteeseen, jonka aiheutti opiskelijamäärien lasku. Kansainvälistyminen on lukiossa näyttäytynyt tietoisena arvovalintana, jossa lukion tulevaisuus rinnastuu alueen tulevaisuuteen. Aktiivisuus ja niin konkreettiset että abstraktit tavoitteet ovat osoittaneet toiminnan suuntaa.

Näkemykset kansainvälistymisen mahdollisuuksista ovat esimerkki abstraktista toivosta, eli toivosta jonka toivottiin parantavan yhteisön elinvoimaisuutta ja tulevaisuutta yleisesti. Siinä missä konkreettinen toivo on tärkeää sytyttämään ajatuksen muutoksesta, abstraktit ajatukset tulevaisuuden onnistumisista muistuttavat enemmänkin filosofista perspektiiviä elämään, joka ohjaa toimintaa (Crapanzano 2003, 27). Kansainvälisyyden arvovalintana voidaan nähdä vaikuttaneen niin yhteisöön, että paikallisiin elinkeinoihin ja alueen elinvoimaisuuteen. Opiskelijamäärän kasvu kansainvälistymisen seurauksena nähdään olennaisena osana myös alueen jatkuvuudelle ja tulevaisuudelle.

Kansainvälistyminen on ollut arvovalinta, joka on kytkenyt lukion tulevaisuuden osaksi alueen tulevaisuutta. Kansainvälistymistä voidaan tutkia toivon politiikan näkökulmasta arvovalintana, joka on kehittänyt yksilön, lukion ja alueen tulevaisuutta. Toimijuuden tason moninaisuus vahvistaa toivon rakentumista ja ohjaa toimijoiden toimintaa. Konkreettiset päämäärät auttavat toivon tavoitteen määrittämisessä, mutta abstraktit haaveet tulevaisuudesta kehittävät ja rakentavat yhteisön arvoja. Elämä ilman kansainvälistymistä vaikuttaisi aktiivisten toimijoiden mukaan negatiivisesti niin lukioon että alueeseen, eli kansainvälistymisellä on ollut positiivinen vaikutus yhteisöön. Kansainvälistyminen arvona ja tulevaisuuden suuntana nähdään ratkaisuna väestön vähenemiseen, koulutuspalveluiden heikkenemiseen ja alueelliseen ennakkoluuloisuuteen. Vaikutukset eivät rajoitu vain lukion toimijoihin ja opiskelijoihin, vaan jopa valtakunnan rajojen yli opiskelijoiden perheiden vieraillessa paikkakunnalla. Abstrakti toivo on ohjannut pitkäjänteiseen kehitystyöhön.

6.3. Ennakkoluulojen purkaminen

Kansainvälinen yhteistyö nähtiin Sallan lukion tapauksessa laaja-alaisesti vaikuttavana arvovalintana. Tämä näkyi koulutuksen suuntautumisena Venäjälle ja rajat ylittävän yhteistyön näkeminen mahdollisuutena huolimatta Sallan historiasta ja niistä johtuvista ennakkoluuloista. Ennakkoluulolla tarkoitetaan virheelliseen ja joustamattomaan yleistyksen perustuvaa vastenmielisyyttä jotakin kohdetta, kuten ihmisryhmää, kohtaan. Ennakkoluuloa on esimerkiksi syrjivä asenne jotain ihmisryhmää kohtaan, eli rasismi. Ennakkoluuloa on myös vihamielinen asenne, tunne tai käyttäytymistäipumus toista ryhmää tai sen jäsentä kohtaan. (Helkama et al. 2020, kappale 14.) Salla perustettiin 1936 Kuolajärven kylän perusteille. Toisen maailmansodan aikaan Sallan kunnasta luovutettiin toinen puoli ja useita kyliä entiselle Neuvostoliitolle. Noin 3700 asukasta 8300 asukkaasta joutuivat lähtemään evakkoon, eli noin puolet kyläläisistä sijoitettiin uudelleen. (Vuonnala, 2025.) Toisen maailmansodan perimätiedosta, evakkohistoriasta ja rajanläheisyydestä johtuen haastateltavat kokivat, että joillain Sallan asukkailla on ollut ennakkoluuloja ja epäilyksiä Venäjää ja venäläisiä kohtaan.

Toivoa käytettiin työkaluna ennakkoluulojen purkamiseen; yhteistä tulevaisuutta rakentamalla haastateltavat näkivät vähentävänsä naapurimaahan kohdistuviin epäilyksiin paikallisyhteisön sisällä. Ennakkoluuloja ja niiden kehittymistä on merkityksellistä havainnoida, koska tunteet, kuten toivo tai pelko, vaikuttavat mitä suurimmassa määrin siihen, miten käsittelemme ja ymmärrämme maailmaa, yhteiskuntaa ja omaa paikkaamme siinä. (Marcus 2000, 223.)

...varmasti oli jonkinlaisia, jonkin näköisiä ennakkokäsityksiä naapurista, ennakkoluulojaki..., mutta koulujen siinä vierailuvaihdossa vuojen parin ajan tutustuttiin vähän naapurimaan kouluviranomaisiin ja opettajiin. Ja sitä kautta se ajatus lähti sitten. Että ois meillä yhteistyötä rajan yli. (H6, 1.)

Ennakkoluulot venäläisiä ja Venäjää kohtaan nähtiin vaikuttavan yhteistyöhön ja käsitysten rajanaapurista koettiin muuttuneen yhteistyön edetessä. Tutustuttaessa paremmin rajanaapurisiin huomattiin, että yhteiset tavoitteet auttoivat murtamaan kielteisiä ennakkokäsityksiä.

”No oli se sekin mikä motivoi että kun ollaan Sallassa, niin[...] silloin oli ainaki että venäläiset oli joku semmonen kauhee porukka että herran jumala. Ja tuota ja ja eihän ne minkäänlaisia ne ihmiset on niin päästä näyttämään niinku molemminpuolin että loppujen lopuksi te ootte ihan samanlaisia. (H1, 3.)

Haastateltava koki, että hänelle oli tärkeä saada positiivisten kokemusten kautta rikkoa vanhoja käsityksiä. Hänen arvomaailmansa sisälsi suvaitsevaisuuden ja yhdenmukaisuuden piirteitä ja omalla toiminnallaan hän pyrki vaikuttamaan ympäröivään yhteisöön. Kysyin haastateltavilta mielipidettä KotoSalla-paikallislehdessä vuonna 2020 julkaistusta sitaatista, jossa puhuttiin rajat ylittävästä yhteistyöstä ja etenkin kulttuurinvaihdosta.

”Yhteistyö Venäjän kanssa luo kunnalle mahdollisuuden toimia edelläkävijänä sekä venäläisen kulttuurin ja osaamisen asiantuntijana, rajaosaamiskeskuksena.”

(KotoSalla 2020, 9).

Minulla kiinnosti kuulla vastasiko sitaatin tavoitteet haastateltavien käsityksiä yhteistyöstä. Oliko yhteistyö vaikuttava voima, joka ohjasi tulevaisuuden näkemyksiä ja loi toivon ilmapiiriä? Vastaukset vaihtelivat aina epäilystä tulkinnan vahvistamiseen.

No tuon taas tuota tavallista sanahelinää. Eli kyllä tietysti, tietysti jonkun verran joo. Mutta tuota... Vaikka mä oon ollu venäläisten kanssa tekemisissä yli puolet elämästäni niinnini emmä silti menis sanomaan, että mä oon mikään asiantuntija. (H1, 12.)

Tarkotus oli saaha ihmisiä, jotka tuntee molempien maiden kulttuuria ja ja tuntevat niinku olevansa kotonaan kummassakin (H1, 2).

Vähän epäilen tuota, epäilen tuota kyllä... Sen venäläisen kulttuurin tuntemisesta täällä Sallassa ku olin... Ei me sitä opittu niin kovin syvällisesti tuntemaan, tietämään. Ne kuitenkin liitty hyvin paljon siihen siihen meidän koulukulttuuriin, meidän tietämykseen, yleistä tietoa paljon. Ei paljon lisääntyne ehkä. Minun mielestä. Siitä koulukulttuurista kyllä opittiin tuntemaan ja sitä on eletty. Sovitettiin meilläki vähänniinkö siihen yhteistyötä. (H6, 65.)

Vastaukset olivat vaihtelevia. Sitaatin koettiin olevan vähän yliampuva, mutta kulttuurilliset erot ja kulttuurinvaihto koettiin osaksi kansainvälistyvää oppilaskuntaa. Kulttuurillisen tuntemuksen koettiin näkyvän erityisesti koulutusympäristössä, ei niinkään muussa. Suomalaisen ja venäläisten koulujen toimintaa erottivat tietyt kulttuurilliset tavat, kuten esimerkiksi hierarkiaerot koulumaailmassa ja erilaiset käsitykset projektien aikatauluista.

*...meilläähän on tärkeää että ku projekti perustetaan, että se saahaan mahollisimman
äkkiä valamiiksi ja niille on tärkeää, että se mahollisimman kauan kestää se
matka (H4, 5–6).*

Myös puheiden pitävyydestä oli epäselvyyksiä, erityisesti siinä tapauksessa pitivätkö puheet paikkaansa vai puhuttiinko ”puhuakseen”.

*...jos joku lupaa jotaki niin ei se välttämättä vielä tarkota että toteutuuko se.
Lupaajalla on aina pomo ja pomolla pomo ja se kulttuuri on niin erilainen (H4,
5).*

Näistä kulttuurillisista eroavuuksista haastattelijat toteavat päässeensä yli yhteisesti ”pitkällä pinnalla” (H4, 5) ja jaetulla päämäärällä, eli opiskelijoiden valmistumiseen ja heidän tulevaisuuteensa keskittymisellä. Nuorten sivistys ja opettaminen, sekä lukion elinvoimaisuus näkyi yhteisenä fokuksena molemmilla puolilla valtakunnanrajaa (H5,8; H4, 6; H6, 1). Alun yhteistyön myötä huomattiin, että venäläisillä kouluilla on ihan samanlaisia ongelmia kuin suomalaisilla. Toivon asenteena on asettanut päämääriä ja tukenut yhteistyön muodostumista ennakkoluuloista huolimatta. Toimijoilla rajan molemmilla puolin oli samanlaiset arvot ja tavoitteet. Toivo luo motivaatiota vastoinkäymisistä ja haasteista huolimatta.

*...huomattiin että kyllä ne on ihan samanlaisia ihmisiä ne siellä ja painiskelee
samanlaisten ongelmien parissa ku meilläki ja käsiteltiin matematiikan opetusta
ja muissa aineissa eri opetusmenetelmiä, eri puolia. Siinä kun tutustuttiin niihin
henkilöihin niin päästiin yhteisymmärrykseen... (H6, 4.)*

Yhteiset tavoitteet ja käsitys siitä, että työskennellään samojen ongelmien parissa valtiosta huolimatta herätti ymmärrystä ja myötätuntoa toista kohtaan. Piirteeltään toivo tulevaisuudesta oli yhteisökeskeistä. Toivo esiintyy tässä tapauksessa intersubjektiivisesti, jolloin yhteisön jäsenet toivovat yhdessä jotain tiettyä päämäärää tai tavoitetta (Waterworth 2004, 28). Lukion kansainvälistymisen tapauksessa yhteisönä käsitetään sekä Sallan lukion henkilökunta, että venäläisen koulun henkilökunta. Yhteinen tulevaisuudessa sijaitseva päämäärä on ollut yhdistävä tekijä ylittäen kulttuurieroista ja ennakkoluuloista syntyneet ongelmat ja mahdollistanut yhteistyön henkilöiden alkuperäisistä ennakoasenteista huolimatta.

Venäjän ja Suomen koulu yhteistyöstä puhuttaessa haastateltavat vertailivat monesti tavoitteita suomalaisten ja venäläisten koulujen välillä. Alkuperäiset tavoitteet ja toteutuneet tavoitteet eroavat joiltain osin. Alun perin ajatuksena oli molemman suuntainen kulttuurivaihto.

Venäläisten opiskelijoiden toivottiin oppivan suomalaista kulttuuria ja suomen kieli ja suomalaisten opiskelijoiden toivottiin kiinnostuvan vastavuoroisesti venäjän kielestä ja kulttuurista (H4, 3). Esimerkiksi (H2, 5) toteaa, että tavoite suomalaisten opiskelijoiden kiinnostus venäjän kielen opiskeluun ei toteutunut toivotulla tasolla. Sen lisäksi yksi haastateltavista (H6, 4) toteaa, että venäläiseen kulttuuriin ei oikeastaan tutustuttu syvemmin koulutusjärjestelmän ulkopuolella. Nämä tapaukset ovat esimerkkejä toteutumatta jääneestä toivosta. Kuten kaikella konkreettisella toivolla, myös näillä konkreettisilla toivomuksilla on mahdollisuus onnistua tai epäonnistua. Ne eivät kuitenkaan olleet perimmäisiä toiveita vaan matkan varrella olevia pienempiä toiveita, joiden toteutumattomuus ei johtanut toivojan pettymiseen ja toivosta luopumiseen.

Muita yhteisiä päämääriä, joita haastateltavat mainitsevat venäläisten koulujen kanssa tehdyllä yhteistyöllä on esimerkiksi kansainvälisyystaitojen opettaminen oppilaille ja henkilökunnalle; suvaitsevaisuus, samankaltaisuuksien huomaaminen kansallisista eroista huolimatta ja muuttunut asenne ”toisia” ja ”toiseutta” kohtaan; avarakatseisuus ja erilaisuuden hyväksyminen, sekä ymmärrys että ihmiset voivat tulla hyvinkin erilaisista lähtökohdista. (H3, 2–3; H4, 3). Toiveikkuus siitä että opiskelijat oppivat ”kansainvälisyystaitoja” on esimerkki Waterworthin (2009, 74–75) ”maailmaa-ohjaavasta toivosta”. Tällöin toivo kohdistuu yleisesti maailmaa kohtaan ja sen agenttina on yleinen maailmaan kohdistuva toiveikkuus. Maailmaa kohtaan osoittava toivo kansainvälisyyskoulutuksen muodossa erityisesti Venäjälle suuntautuvana, on toiminut arvovalintoja ohjaavana asenteena. Kansainvälistyminen toivon kohteena on Webbin (2007, 67) mukaan yleistynyt nykyisellä vuosikymmenellä, koska toivo antaa turvallisuuden tunteen maailmassa, joka on epävarma ja alati muutoksessa oleva.

Venäläisten perheiden kanssa puhutaan lapsista ja heidän tulevaisuudestaan. Puheenaiheina ei olleet politiikka, uhkakuvat tai muut vastaavat. Haastattelijat korostivat, että yhteistyössä venäläisten koulujen kanssa tärkeintä ovat nuoret (H5, 8). Halu lisätä yhteistyötä koulutuksen saralla oli molemminpuolista, sillä Venäjällä oli käsitys, että suomalainen koulutus on hyvä ja he toivoivat lapsilleen mahdollisimman hyviä lähtökohtia (H4, 1). Toivo paremmasta tulevaisuudesta lapsille on ollut päämäärätön toivonmuoto (Webb 2007, 69). Päämäärättömälle toivolle tyypillistä on optimistinen suuntautuminen tulevaisuuteen ja sisältää oletuksen ”kaikki menee lopulta hyvin”. Toivo paremmasta elämästä on ollut päämäärätöntä toivoa, mutta konkreettiset toiveet kuten valmistuminen lukiosta ja jatkokoulutuspaikan saaminen Suomesta ovat olleet konkreettisia toivomuksia matkan varrella. Päämäärätön ja abstrakti toivo ovat luoneet suunnan, jota kohti konkreettiset toiveet ovat tavoitelleet.

Venäjälle suuntautuva kansainvälistyminen koettiin valintana tietoisesti haasteelliseksi. Haasteet liittyivät esimerkiksi rahoituksen ja aiemmin mainittuihin ennakkoluuloihin ja asenneilmastoon. Venäjälle suuntautuvaan kansainvälistymiseen ei ollut tarjolla rahoituksia kuten EU-maihin suunnatussa kansainvälistymisessä on (H2, 9). Nähtiin myös uhkana, että valtioiden väliset asiat voivat vaikeuttaa toimintaa (H6, 3). Venäjä myös koettiin hiukan epävarmana, jopa mahdollisena uhkana (H4, 4). Haastateltavat olivat kuulleet monesti ajatuksesta, että venäläisten kouluttaminen Suomessa ei ole tarkoituksenmukaista, mutta (H1, 8) mukaan ”jos venäläiset opiskelijat jäävät tänne opiskelemaan ja elämään sekä oppivat kielen ja kulttuurin niin tuntuisi että se on todella tarkoituksenmukaista”.

Yhteistyö Venäjälle on ollut toivon politiikan toimintaa käytännössä. Yhteisestä tavoitteesta on saatu usko toiminnalle ja tahdolle siitä, että toiminta kannattaa vaikka haasteitakin tuntuisi olevan. Toivo on toiminut liikkeellepanevana voimana, joka on rakentanut yhteisöllistä, rajat ylittävää optimistista tulevaisuuskuvaa. Haastatteluissa toistui ajatus, että vaikka ennakkoluuloja yhteistyöhön venäläisten toimijoiden kanssa oli, ennakkoluulot eivät estäneet toimintaa. Toivo paremmasta tulevaisuudesta ohjasi toimintaa ennakkoluuloja purkavaksi ja oli tietoinen arvovalinta kansainvälistymiseen osallistuneilta.

7. Mahdollisuus

Viimeinen analyysiluku käsittelee lukion aktiivisten toimijoiden näkemää, kokemaa ja toteuttamaa mahdollisuutta. Haastatteluissa yhtenevä teema oli se, kuinka kansainvälistyminen nähtiin mahdollisuuksia etsivänä toimintana. Mahdollisuus nähtiin nykyhetken toiminnassa ja tulevaisuuden kehityksessä. Mahdollisuuksien näkeminen vaatii mielikuvitusta ja optimistista näkemystä tulevaisuudesta niin yksilöltä, että yhteisöltä. Koska mahdollisuuden näkeminen ja kokeminen oli niin iso osa haastatteluiden tematiikkaa, vastaa tämän tutkielman kolmas analyysiluku tutkimuskysymykseen seuraavasti: lukion kansainvälisyyskehitystä voidaan tulkita toivon poliittisesta näkökulmasta mahdollisuuksia luovana.

Kolmas analyysiluku ”Mahdollisuus” on jaettu kolmeen alalukuun: mahdollisuudet tukea nuorten tulevaisuutta, yhteisön tuki mahdollistajana ja jatkuvan kehityksen mahdollisuudet. Kansainvälistymisen nähdään luovan mahdollisuuksia Sallan lukiossa niin henkilökohtaisella, oppilaskohtaisella, että kunta- ja aluekohtaisilla tasoilla. Opettajien ja yhteisön sitoutuminen osoittaa, että kansainvälisyys ei ole vain strateginen valinta, vaan myös investointi parempiin mahdollisuuksiin tulevaisuudessa.

7.1. Nuorten tulevaisuus

Sallan lukion kansainvälisyyskehitystä voidaan tutkia toivon politiikan näkökulmasta mahdollisuuksia luovana erityisesti nuorten tulevaisuuden kohdalla. Nuorilla haastateltavat tarkoittivat lukion opiskelijoita, niin suomalaisia että ulkomaalaisia. Haastatteluista löytyi esimerkkejä siitä, kuinka haastateltavat näkivät kansainvälistymisen luovan mahdollisuuksia. Nuorten sivistys on ollut päämääränä molemmin puolin rajaa Suomessa ja Venäjällä niin opetushenkilökunnalla, että oppilaiden vanhemmilla.

Nii me ei varmaan koskaan sanota, ”noniin me täällä vaan ollaan töissä ja sitten lukiolaiset tulee ja ihan hyvä että on opiskelijoita ja opettajilla on töitä”. Ei ei, ei sillä asenteella ei, vaan sillä asenteella, että me teemme jotakin enemmän tämän tämän tulevaisuuden ja tän alueen hyväksi. Ja sitten tietysti niinku äsken jo puhuin, että mitä mä ajattelen, että mitä hyvää me tehdään lasten ja nuorten ajattelun hyväksi. Ehkä se on just sitä sivistyksen ydintä, koska jos sivistyksen ydin kai on se, että ihminen tulee sellaiseksi että se näkee aina mahdollisuuden toisessa ihmisessä ja siinä yhdessä tekemisessä. (H5, 56.)

Haastateltavan mukaan toivo nuorten tulevaisuuden parantamiseksi ei ole ollut passiivista odotusta, vaan hyvin aktiivista ja tulevaisuuteen suuntautunutta toimijuutta. Toivo on rakentunut yhteisöllisenä asenteena kohti jaettua tavoitetta. Myös haastateltavan käsitys siitä mitä oppilaille opetetaan, miten heitä sivistetään, on osoitus siitä millaisena tulevaisuus nähdään. Sivistyksenä nähdään mahdollisuuksien näkeminen. Tällä asenteella haastateltava osoittaa omaa asennettaan tulevaisuutta kohtaan olevan mahdollisuuksia luova ja toivoo siirtävänsä tämän asenteen myös koulutuksen välityksellä.

Käsitys suomalaisen koulutuksen laadusta oli yksi syy, miksi venäläisten opiskelijoiden vanhemmat kannustavan lapsiaan hakemaan lukioon Suomen puolelle. Useampi haastateltavista oli samoilla linjoilla. Heti haastattelun aluksi kysyttäessä kansainvälistymiseen johtaneita syitä mainittiin, että hyvä koulutus johtaa parempiin mahdollisuuksiin lukion jälkeen ja täten parempiin lähtökohtiin elämässä. (H4, 1; H3, 1.) Myös toinen haastateltavista totesi:

Mutta se, mitä mä oon niitä vanhempia tavannu [...] ei pohita kauheen paljon poliittista tilannetta, ei pohita Puuttinia, pohita mitä uhkakuvia mitä nyt on rajalla tai jotain muuta, koska me puhutaan niistä lapsista ja nuorista ja tulevaisuudesta. Ja silloin sitä on niinku helppo tehdä, ku meillä on niinku

yhteinen fokus siinä, että mikä olisi tälle lapselle, meidän lapsille, yhdessä suomalaisille ja venäläisille lapsille parasta. Se on se juttu, millon se toimii. (H5, 57.)

Kansainvälinen poliittinen tilanne tietoisesti siirretään toissijaiseksi asiaksi nuorten tulevaisuuden edestä. Haastateltava kokee, että maailmanpoliittinen tilanne luo sen ympäristön missä toimitaan, mutta että toimijoiden tavoitteet ovat nuorten mahdollisuuksien parantamisessa. Toivo on intersubjektiivista ja sosiaalista; yhteinen tavoite ohjaa toivoa ja toimijoiden asennetta samansuuntaiseksi valtakunnan rajoista huolimatta. Kansainvälisyystoiminta nähdään mahdollistavana voimana. Yhteisenä valtakunnan rajat ylittävä tavoitteena nähtiin nuorten tulevaisuuden mahdollisuuksien luominen ja nuorten parhaaseen tähtääminen.

Lukio on vain yleissivistävä välivaihe peruskoulutuksen ja sellaisen koulutuksen välillä, mihin kukakin haluaa perehtyä. Mitä opettajat voivat tehdä, on antaa mahdollisimman hyvät valmiudet tulevaisuuden jatkokoulutukseen joko Suomessa tai jossain muussa maassa. (H6, 4.)

Lukiokoulutus nähtiin haastateltavien toimesta nuorta sivistävänä ja kasvattavana oppilaitoksena, jonka tehtävä on antaa hyvät eväät jatko-opintoihin. Yhteinen tavoite loi näkymän mahdollisuudesta parempaan tulevaisuuteen. Toivo on sekä konkreettinen että abstrakti. Mainitaan toisen asteen koulutuksen suorittamista, mutta toivotaan myös ”parasta”. Konkreettinen toivo, kuten yhteisenä päämääränä opiskelijoiden ylioppilastutkinto (H6, 2; H4, 6), on edellytys sille, että toivon toteutumiseksi tehdään jotain. Fundamentaalin toivo taustalla loi arvopohjan valinnalle siitä, että koulutus koetaan tärkeänä arvona.

Venäläisten opiskelijoiden ja myöhemmin muiden kansainvälisten opiskelijoiden mukaan ottaminen on haastateltavien mukaan lisännyt myös paikallisten opiskelijoiden kansainvälisyystietoisuutta ja globaalia kansalaisuutta (H3, 3; H4, 3). Toiseen kulttuuriin tutustuminen lukioaikana on sanottu lisäävän uteliaisuutta muita kulttuureja kohtaan ja suvaitsevaisuutta. Paikalliset nuoret näkevät, että toisella puolella rajaa on samanlaisia nuoria (H4, 2). Kuntatasolla kansainvälistyminen on vaikuttanut niin paikallisten opiskelijoiden, että heidän lähipiirinsä asenneilmastoon myönteisesti (H6, 2). Nuorten kansainvälisyystaitojen sanotaan kasvavan monikulttuurillisessa ympäristössä (H3, 3). Sallassa väestö on yleisesti varsin yhtenäinen. Vuoden 2023 tietojen mukaan (Tilastokeskus, 2025) Sallassa on ulkomaan kansalaisia 3,2 % koko väestöstä. Tämä tarkoittaa noin 3500 asukkaan kunnassa noin sataa

ihmistä. Kansainvälistyminen mahdollisuutena nuorten tulevaisuuden rakentumisessa on ajankohtainen aihe nykyisessä globalisoituvassa maailmassa.

Unelma lukiosta ”vielä laajempaa monipuolisena kansainvälisenä lukiona” mainitaan useamman haastateltavan toimesta (H2, 5). Toive lukion kasvavasta kansainvälistymisestä, jolloin opiskelijoita tulisi useammasta kulttuurillisesta ja kielellisestä taustasta toisi monipuolisemman kokemuksen opiskelijoille ja lisää kosketuspintoja muiden kulttuurien kanssa. (H2, 5.)

Sallan lukion kansainvälisyyskehitys näyttäytyy mahdollisuuksia luovana toimintana, jossa koulutus nähdään keinona rakentaa nuorille parempaa tulevaisuutta. Toivo ilmenee sekä konkreettisina tekoina, että abstraktina luottamuksena sivistykseen. Nuorten parhaan näkeminen yhteisenä tavoitteena on konkretisoitunut toimintaa.

7.2. Yhteisön tuki tulevaisuutta rakentavana

Lukion kansainvälistymistä voidaan tutkia toivon politiikan näkökulmasta mahdollisuuksia luovana erityisesti tarkastellessa yhteisön tukea tulevaisuutta rakentavana voimana. Snyderin (1997) toivon teorian mukaan ihmiset voivat keskittyä henkilökohtaisten ja yhteisen tavoitteiden saavuttamiseen mikäli heillä on mahdollisuus toimia ympäristössä, jossa heidän tavoitteitaan tuetaan. Tämä on perusajatus toivon politiikassa tämän luvun käsityksessä toivon rakentumisesta. Tämä luku käsittelee aktiivisten toimijoiden kokemaa tukea, joka omalta osaltaan on auttanut toivoa kehittymään sosiaalisena konstruktiona yksilöstä yhteisöön. Kuten teorialuvussa mainittiinkin, toivo on sosiaaliskonstruktivistinen ilmiö. Toivo rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, eli yhteisön sisällä.

Aiemmissä luvuissa olen perustellut miten Sallan lukion kansainvälistymisessä yksilön toivo on rakentanut yhteisöä. Tässä luvussa käsittelemme miten yhteisön tuki on ollut merkityksellistä yksilön onnistumiselle. Yhteisö rakentaa sitä maailmaa, jossa yksilö kasvaa ja elää. Ympäröivät ihmiset opettavat sitä, miten esimerkiksi tulevaisuuteen suhtaudutaan. (Webb 2008, 66–68.) Näiden ulottuvuuksien vuoksi on merkityksellistä tutkia sitä, miten yhteisön tuki on rakentanut sitä todellisuutta, jossa kansainvälistymistä toteutetaan.

Työ alkuperäisen kansainvälisyysprojektin kanssa vaati toimijoilta omatoimisuutta, itseohjautuvuutta ja uskoa omaan tekemiseen (H1, 2). Motivoituneet aktiiviset toimijat eli

suomalaisen ja venäläisen koulujen rehtorit, koulujen henkilökunta ja muut projektissa mukana olleet ovat omatoimisesti ja aktiivisesti olleet mukana ja tehneet asioita kansainvälistymisen eteen. Usko, luottamus ja hyvä tuki kunnalta ovat kaikki osaltaan motivoineet yksilöiden tekemistä. (H5, 2; H2, 8.)

Työn koettiin tukevan paikallista ja alueellista kehitystä oman koulun lisäksi ja luovan mahdollisuuksia ympäröivään yhteiskuntaan. Lukion kansainvälistymisen kanssa työskennelleille tuli tunne siitä, että tekee jotain alueen ja alueen tulevaisuuden hyväksi. Tällä viitataan eritoten alueen elinvoimaisuuteen ja palveluiden pysyvyyteen, mikäli lukiolle löytyy jatkumoa. Työllä koettiin olevan merkitystä niin yksilön, että paikallisen yhteisön tasolla ja koettiin että työhön kannustaa myös motivaatio yhteisön hyväksi toimimisesta. (H5, 3.) Tuki koettiin oman yhteisön puolesta, mutta myös rajan toiselta puolelta. Koulut ja toimihenkilöt molemmilla puolilla rajaa olivat valmiita tekemään töitä venäläisten opiskelijoiden kautta kansainvälistymisen toteuttamiseksi (H4, 2). Rajat ylittävää yhteistyötä pyrittiin tukemaan molemmin puolin rajaa (H6, 4).

Yhteistyöstä puhuttaessa mainitaan, että yhteistyö eri tahojen on ollut hyvää ja että sitä olisi tulevaisuudessakin tärkeä jatkaa. Yhteistyötä on ollut esimerkiksi paikallisesti eri elinkeinosektorien välillä, koulujen välillä valtakunnallisesti ja kansainvälisesti, sekä muiden tahojen kanssa. Yhteistyön nähdään luovan mahdollisuuksia, joita ei muuten välttämättä olisi. (H2, 9–10.) Esimerkki tulevaisuuden yhteistyön mahdollisuudesta olisi yhteistyö korkeakoulujen kanssa siten, että jostain erityisalasta kiinnostunut opiskelija pystyisi valmistautumaan korkeakouluopintojaan varten jo opiskeluaikana. (H2, 5).

Yhteisössä on tunne, että tulevaisuudessa on mahdollisuuksia ja tulevaisuuteen on mahdollista vaikuttaa omalla toiminnallaan ja yhteisön tuella. Toimijat kokevat olevansa kykeneväisiä tekemään uudenlaisia ratkaisuja, poikkeamaan vanhoista tavoista ja luomaan uusia mahdollisuuksia niin yksilöille (opiskelijoille ja opettajille), kuin laajemmalle yhteisöllekin (koulu-, kunta- ja aluetasolla). (H6,4; H5, 4–5.)

Koska ei tätä voi toteuttaa jos ei usko tulevaisuuteen, josset sinä luota ihmisiin ja josset sinä luota siihen, että tää on yhteinen tahtotila tehtä tuota ja ylläpitää tämmöstä toimintaa. (H2, 11.)

Lukion kansainvälisyyskehitystä toivon politiikan näkökulmasta voidaan tutkia mahdollisuuksia luovana eritoten aktiivisten toimijoiden tuntemana tuesta asian eteenpäinviemiseksi. Useat haastateltavat mainitsivat, että ilman yhteisön tukea ja uskoa

mahdollisuuksiin kansainvälistyminen ei olisi ollut mahdollista. Tuki koettiin eri tasoilla; niin lukion, kunnan, valtakunnan ja ulkomaisten oppilaitoksen tasoilla. Toivo perustuu luottamuksen tunteeseen ja luottamukseen siitä, että me, muut ja elämä ylipäätään perustuu hyvään. Sen lisäksi toivo lisää tunnetta turvallisuudesta ja varmuudesta, sekä lisää kärsivällisyyttä. Ihmisellä, jolla on toivoa, on uskoa ja jaksamista sen odottamiseen, että asiat järjestyvät ympärillä niiden olosuhteista huolimatta. (Webb 2007, 69.)

Minusta se sisäinen vaara ei ole enää, koska jos se lopetetaan niin loppuu lukio hyvin nopeasti. Niin ei sitä kukaan varmaan halua. Että kyl son vaara Venäjä jostain syystä vetäis raksit, mutta toisaalta se on niin pieni yksikkö ja niin pisara meressä ja toisaalta se on käyntikortti ja toisaalta se on kokeilu.. Mutta en mä usko että sallalaiset sitä lopettaa, koska heilleh se ois katastrofi. (H4, 4.)

Toivo on ollut tärkeä osa siinä, että asioita on pystytty viemään eteenpäin. ”Jos toivo häviää meiltä ja usko siihen tulevaisuuteen minulta ja (haastateltava X) ja (haastateltava Y) ja monelta muulta tässä... Sitten on huonosti asiat.” (H5, 7). On koettu, että toivon ilmeneminen on ollut osaltaan rakentamassa sitä, millaiseksi kansainvälistyminen on lukiossa rakentunut. Myös toinen haastateltavista sanoi, että omatoimiset ja aktiiviset toimijat lukion puolesta on omalta osaltaan tuonut tunnetta toiminnan mahdollisuuksista (H5, 2). Mukana toiminnassa on ollut ihmisiä, joilla on intohimoa työtään kohtaan, ja jotka ovat epäitsekästi ja pyyteettömästi toimineet lukion eduksi ja nähneet arvon omalla tekemisellään. He eivät ole käyneet töissä vain palkan eteen vaan kehittääkseen toimintaa. (H5, 3.) Koettiin myös että sisäistä uhkaa toiminnan jatkumiselle ei juurikaan ole, koska mikäli kansainvälistyminen loppuisi, loppuisi mahdollisesti koko lukion toiminta riittämättömien opiskelijamäärien takia.

No tietysti on ollu oikein hyvä että kun kunta... kun kunnanjohtaja ja kaikki tämmöset on ollu tässä takana. Ja..Tai siis ainaki nykyään ovat. Ja olivat oikeestaan alusta lähtien, oli edellinenki. (H1, 10.)

Toivon politiikan viitekehyksen mukaan kollektiivinen toivo alkaa yksilöstä ja yksilön käsityksistä tulevaisuuteen ja tulevaisuuden mahdollisuuksiin liittyen. Haastateltava on tässä otteessa totenut että lukion toiminnassa tukea on saatu kunnan henkilöstöltä ja kunnanjohtajalta. Tuki on ollut myös jatkuvaa; se on alkanut alusta ja jatkuu yhä. Kokeakseen toivoa, tulee yksilöiden kokea, että heidän toimintaansa tuetaan.

Tuki koettiin tulevan myös valtion rajan toiselta puolelta, eli Venäjältä. Haastateltavilla oli tunne tuesta asian eteenpäinviemiseksi ja vastaanottona idealle opiskelijoiden ottaminen

mukaan suomalaisen lukioon oli ystävällisyys ja toivo paremmasta tulevaisuudesta (H5, 2). Toimintaa tukevaksi todettiin myös sitoutuneen henkilökunnan asenne Venäjällä. Ilman kahdensuuntaista yhteistyötä kansainvälistyminen ei olisi ollut mahdollisuus (H4, 2).

Sallan kunnan tasolla haastateltavat kokivat, että Sallan kunnan päättäjät ovat olleet pääosin myötämielisiä lukion kansainvälistymiselle. Kuten (H5, 2) mainitsee, yleisenä oli tunne sitä ettei toimintaa epäillä tai mielletä projektiluontoiseksi, vaan lukion kansainvälistyminen on se uusi normi, jolla asiat tullaan jatkossa tekemään. Usko, luottamus ja hyvä tuki kunnalta on omalta osaltaan motivoinut tekemiseen ja tekemisen jatkamiseen (H2, 8).

Lukiossa seurataan Opetushallituksen määräämää opetussuunnitelmaa ja Opetushallituksen kannalla oli myös vaikutusta kansainvälistymisen jatkuvuuteen. Opetushallitus hallinnoi myös erityislukion statuksen saavia lukioita. Sallan lukio on yrittänyt saada erityistehtävöikeden, mutta hakemus evättiin (H2, 7). Myös kokemus Opetushallituksen tuesta lukion kansainvälistymiselle koettiin heikoksi ellei jopa rajoittavaksi.

Ja lupa, se on lujassa, ei sitä oo, me oltiin vähän niinku varmoilla puheilla niinku vanha pariskunta...” ja ”sitte että valtiolta ei tullu ehdotonta eitä, se oli vaan niinku aluks mitä oli, mutta tuuli käänty sit lopuksi, ja sitte että naapurissa oli sitoutunut pomo, jolla oli rahaa takana ja pysty huolehtimaan että homma pelaa niinku luvattu. (H4, 2.)

OPHn kannan koettiin olevan epävarmuutta herättävä. Toisaalta toiminnalle haluttiin hyväksyntä valtakunnalliselta tasolta, toisaalta toiminnalla oli jo paikallisesti niin merkittävä rooli, että toimintaa ei OPHn epävarmuuden vuoksi alettu perumaan. Haastateltava tunnistaa toimintaan liittyvät riskit, mutta kokee kuitenkin myötämieliset toimijat vahvemiksi. Toivo rakentuu useammassa ulottuvuudessa. Tässä tapauksessa toivon maltillisuus ja realismi toimii toivoa tukevana piirteenä. Tieto ja varmuus yksilön ja paikallisyhteisön toiminnasta tukee tulevaisuuden tavoitteiden saavuttamista epävarmuustekijöistä huolimatta.

Lukion kansainvälistyminen on rakentunut yhteisön tuella. Toivon politiikan näkökulmasta yhteisöllisyys ja yhteisön tuki lukion, kunnan ja kansainvälisten osapuolten kanssa on ollut keskeinen edellytys tulevaisuuden optimistisille näkymille. Huolimatta epävarmuuksista ja haasteista kansainvälistyminen on nähty arvokkaana ja sen eteen halutaan nähdä vaivaa. Toivo on aktiivista ja perustuu luottamukseen. Kansainvälisyydestä on tullut uusi normi, jonka mukaan tulevaisuus nähdään oletusarvoisesti.

7.3. Jatkuva kehitys

Sallan lukion kansainvälisyyskehitystä voidaan tutkia mahdollisuuksia luovana ja jatkuvana kehityksenä. Haastatteluaineistoissa toistui ajatus siitä, että vaikka kansainvälisyys oli ottanut oman sijansa lukion toimintasuunnitelmassa, tulevaisuudessa näkyi silti mahdollisuuksia jatkuvalla kehitykselle. Kansainvälistyminen oli jatkuvasti muotoutuva ja kehittyvä prosessi. Se oli tavoitteellista, mutta myös avointa muutoksille. Toivon kokeminen ja unelmointi voi luoda uuden todellisuuden. Toivon luonne ohjaa toimintaa kohti ”parempaa tulevaisuutta”. (Dinerstein ja Deneulin 2012, 595.)

Jatkuva kehitys mainittiin haastatteluissa esimerkiksi elinikäisenä tai jatkuvana oppimisena, ajatuksista miten toimintaa voisi kehittää ja käsityksen toiminnan monimuotoisuudesta myös tulevaisuudessa. Toiminnan tulee olla tavoitteellista ja kehittyvää, jotta siitä tulee jatkuvaa. (H5, 52; H5, 3; H2, 3) Se nähtiin myös vakiintuneena luottamuksena tekemiseen. Yhteisön koettiin uskovan kansainvälistymisen toteuttamiseen ja oman polun kulkemiseen (H5, 2). Kehitystä koettiin tukevan esimerkiksi se, kuinka hyvä sana kiirii kauas ja hyvä palaute kannustaa täten jatkamaan toimintaan ja kehittämään sitä edelleen (H2, 11). Toiminnan jatkuvuus perustui siihen, että yhteisö uskoi omaan kykyynsä viedä kansainvälistymistä eteenpäin. Hyvä palaute toisilta toimijoilta, ympäröivältä yhteisöltä ja aina valtakunnalliselta tasolta kannustivat ja tukivat mahdollisuuksiin uskomista. Toivo ilmeni sekä yksilöiden että yhteisön motivaatiota ylläpitävänä voimavarana.

Tulevaisuuteen liittyvät käsitykset mahdollisuuksista ovat optimistisuuden piirre. Kaukainen tulevaisuus ohjautuu niiden arvojen mukaan, mitä ihmisellä on (Crapanzano 2003, 9). Sitä on myös kuvattu Godfrey (1987, 64) mukaan fundamentaalisessa toivossa. Aktiivisten toimijoiden arvot ja asenteet ohjaavat pitkällä aikavälillä kehityskulkua ja luovat uusia mahdollisuuksia niin opettajille, että opiskelijoille. Ja kuten aineistosta nousi esiin, myös lähiyhteisölle ja alueelle. Kaukainen tulevaisuus ja fundamentaalisen toivon näkeminen ohjaavat tekemistä, mielikuvitusta ja unelmointia. Toivo näkyi sekä päämäärätietoisuutena että luottamuksena omiin resursseihin. Vaikka lopputulos ei ole selvä, oli toimijoilla optimistisuutta. Sallan lukion arvoissa mainitaan ”toivon ilmapiiri” ja tämän alla ”uskotaan tulevaisuuteen ja elämän hyvyyteen täällä Sallassa” sekä ”pidetään merkityksellisenä mahdollisuutta oppia ja opiskella koko elämän ajan” (Sallan lukion opinto-opas 2025–26, 5). Näiden arvojen tarkoituksena on ohjata lukion aktiivisten toimijoiden ajattelua ja toimintaa.

No kyllä ne mun mielestä toteutuu aika hyvin siinä.[...] Ja joo ja se toivon ilmapiiri, koska me ei nyt ainakaan kauheesti mainosteta sitä ku kuulee aina välillä sitä että viiminen sammuttaa valot, nii meidän ei tarvi sammuttaa niitä valoja. (H1, 13.)

Haastateltavan vastauksesta käy ilmi, että hän kokee arvojen toteutuvan kouluyhteisössä. Tulevaisuutta ei nähdä rajattuna ja tuomittuna, vaan tulevaisuudessa nähdään jatkuvuutta ja avoimuutta. Jatkuvuuden näkeminen on esimerkki Godfrey (1987, 64) fundamentaalisesta toivosta, eli toivosta joka lähtee yksilön toivosta tulevaisuutta kohtaa, jolla ei ole konkreettista päämäärää ja joka on lähtöisin henkilön sisimmästä ja tämän arvoista. Myös Webb (2007, 6) on kuvannut toivoa jolla voi olla tavoite kehityksestä ja paremmasta tulevaisuudesta, eli optimistisesta asennoitumisesta. Päämäärättömälle toivolle on ominaista käsitys, että ”kaikki kyllä järjestyy lopulta” tai että itse matka on jo tarpeeksi merkityksellinen. Henkilö pitäytyy abstraktissa mielikuvassa jostain paremmasta. Lukion toiminnassa fundamentaalinen toivo näkyy siinä, että kehitystä ei nähdä yksittäisten tavoitteiden saavuttamisena vaan jatkuvana uskona ja avoimena tulevaisuutena.

Jatkuvan kehityksen ja päämäärättömän avoimen tulevaisuuden uhkana on kuitenkin stagnaatio, eli pysähtyneisyys tai seisahtuminen. Stagnaatio tapahtuu, kun toivoa tarjotaan ihmisille tai ryhmille, jotka kärsivät jostain, esimerkiksi köyhyydestä, ilmastonmuutoksesta tai syrjinnästä. Sen sijaan että ongelmat ratkaistaisiin ja ihmisten elinoloja parannettaisiin, joutuvat he tukeutumaan abstraktiin toivoon siitä, että joku päivä asiat ehkä olisivat paremmin. (Lindroth ja Sinevaara-Niskanen 2019, 645.) Stagnaatio Sallan lukion tapauksena tarkoittaisi tilannetta, jossa koettaisiin passiivista toivoa siitä että ”jotain tapahtuu” ja lukion ”pelastaisi joku”, mutta konkreettisia näkymiä tai toimia lukion tulevaisuudesta ei pystyttäisi muodostamaan. Se voisi tarkoittaa myös tilannetta, jossa nykyinen tilanne hyväksyttäisiin ja siihen tyydyttäisiin ilman näkemyksiä tulevaisuudesta. Haastatteluaineiston perusteella Sallan lukiossa toivo kuitenkin säilyi aktiivisena. Esimerkiksi H5 ja H2 kuvailivat useammassa kohdassa kaikkia niitä toimia, joita he ovat tehneet tulevaisuuden parantamiseksi ja mitä vielä näkisivät tavoitteina. Tavoitteita, haaveita ja visioita oli paljon.

Haastattelija: Millaisena sä näkisit Sallan lukion tulevaisuuden?

No mä nään sen aika merkittävänä tällä hetkellä, me taas ollaan tehty töitä ja uusia avauksia. (H5, 51.)

Noh minun mielestä Sallan lukion tulevaisuus parhaimmillaan on semmonen, et ois joku useasta kulttuurista olevia kansainvälisiä opiskelijoita ja Sallan lukiolla olis laajasti verkostoja korkean asteen oppilaitosten kanssa, [...] että jos joku ihminen on vaikka taiteista äärimmäisen kiinnostunut tai joku toinen luonnontieteistä. Mut sitten semmosia konkreettisia... [...] ja sitten mie toivoisin että me saatais kesäaika hyödynnettyä [...]Ja sitten minä toivoisin, että Sallan lukio on arvostettu, siis sillain alueellisesti ja valtakunnallisesti arvostettu oppilaitos. (H2, 20.)

Kuten teorialuvussa avasin, toivon rakentuminen yhteisössä käsitetään käyttäytymismallina, jossa oppiminen ja kokeminen riippuu yksilön kokemuksista ja yhteisön tuesta. Snyder (1995, 359) tiivistää, että mikäli ihmiset toimivat tuetussa ympäristössä, he voivat keskittyä henkilökohtaisten ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen. Ympäröivästä tilanteesta huolimatta toimijat voivat kokea, että heillä on kyvyt ja mahdollisuudet, joiden avulla onnistua tavoitteissaan. Tämän näkökulman mukaan tunteisiin reagoiminen kehittyy ympäristössä, jossa henkilö kasvaa ja elää. Ympäriällä olevat ihmiset ja kulttuuriympäristö vaikuttaa siihen, miten tunteet esitetään ja koetaan. (Webb 2008, 66–68.)

Lukion toimijat ovat tehneet valintoja ja tekoja, jotka ovat tukeneet yhteisön sisäistä käsitystä siitä, keitä he ovat ja mitä he tekevät. Toiminta on rakentunut arvoperusteiselle pohjalle, sekä yhteisön identiteetille. Tämä on ohjannut toimintaa sellaiseksi mikä koetaan merkitykselliseksi ja minkälaisena tulevaisuus nähdään. Sallan lukion kansainvälistymisessä on seurattu omaa polkua, vaikkakin esiintyi myös epävarmuutta siitä mitä toiminta on ja millaiseksi se muodostuu, sekä millainen tulevaisuus tulee olemaan, kun seurataan ”omaa polkua”.

Kaiken kaikkiaan, Sallan lukion kansainvälistyminen näyttäytyi haastatteluaineistossa mahdollisuuksia luovana ja jatkuvasti kehittyvänä tulevaisuuskuvana, joka perustuu fundamentaaliseen toivoon ja optimistisesta asennoitumisesta. Toivo toimii sekä yksilöiden että yhteisön motivaation ja jatkuvuuden lähtökohtana. Tavanomaisesta lukiotoiminnasta poikkeaminen kansainvälistymisen keinoin on luonut epävarmuutta, mutta toisaalta se on nähty myös mahdollisuutena kehittyä, sekä kehittää toimintaa myös tulevaisuudessa. Jatkuva kehitys on ollut tulosta yksilön ja yhteisön arvoista, sekä fundamentaaliseen toivoon nojautuvana polkuna, jossa oman polun seuraaminen merkitsee sekä luottamusta tulevaisuuteen, että avoimuutta epävarmuudelle.

8. Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä pro gradu -tutkielmassa olen tutkinut miten Sallan lukion kansainvälistymistä voidaan tutkia toivon politiikan näkökulmasta. Tutkielman tavoitteena on tarkastella miten kansainvälistyminen on ilmentynyt optimistisena asenteena tulevaisuutta kohden ja näyttäytynyt toimijoiden valinnoissa ja asenteissa. Olen tarkastellut haastatteluaineistosta löytyviä havaintoja toivon politiikan monitieteellisen teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta. Tulkitsin aineistoa sisällönanalyysin keinoin ja puolistrukturoidut haastattelut loivat kattavan aineiston ilmiöstä. Olen liittänyt Sallan lukion kansainvälistymisen alueelliseen ulottuvuuteen ja kansainväliseen koulutuspoliittiseen kontekstiin. Tutkimus osoittaa, että Sallan lukion kansainvälistyminen ei ole ollut ainoastaan strateginen valinta lukion säilyttämiseksi, vaan tietoinen koulutuspoliittinen keino, jossa kansainvälistyminen nähdään mahdollisuutena kehittää lukiota ja alueen elinvoimaa.

Tutkimuksesta nousseet keskeiset havainnot ovat seuraavat: toivo on Sallan lukion kansainvälisyyskehityksessä ohjannut toimintaa, asettanut päämääriä, osoittanut suuntaa yksilöiden ja yhteisön toiminnalle ja luonut motivaatiota yrittää vastoinkäymisistä ja haasteista huolimatta. Sallan lukion tapauksessa kansainvälistyminen on ollut monimuotoinen ilmiö. Sallan lukion kansainvälistymiskehitystä voidaan tulkita muutokseen tähtäävänä, laaja-alaisesti vaikuttavana arvovalintana ja mahdollisuuksia luovana. Keskeistä kaikissa näissä havainnoissa oli se, että lukion kansainvälistyminen nähdään toiveikkaana ja tulevaisuutta rakentavana voimana. Toivon politiikka näkyy lukion kansainvälistymisessä aktiivisena orientoitumisena kohti parempaa huomista ja mahdollisuuksien näkemisenä, sekä resistenssinä haasteita kohdatessa.

Kansainvälisyyskehitystä voidaan tutkia toivon politiikan näkökulmasta ilmiönä, joka yhdistää monta teemaa: paikallisyhteisön elinvoiman turvaamisen, nuorten tulevaisuuden mahdollisuuksien rakentamisen, sekä kansainvälisen suvaitsevaisuuden ja uteliaisuuden arvot. Lukion kansainvälistymiskehitys ei ole tapahtunut ainoastaan lukion säilyttämiseksi. Toivo ilmenee niin yksilöiden toimijuudessa, että yhteisöllisissä asenteissa ja arvoissa. Se konkretisoituu tekoina, jotka vastaavat sekä paikallisiin että laajempiin globaaleihin haasteisiin. Toivon tunteella on ollut laajempia vaikutuksia opiskelijoiden oppimisympäristöön ja opettajien kehittymiseen, alueen elinvoimaisuuteen, paikallisten ja ulkomaalaisten nuorten tulevaisuuteen ja ennakkoluulojen purkamiseen. Lukion kansainvälistymiskehitys on ollut

kokonaisvaltainen ja laajasti vaikuttava voima, jonka vaikutukset on nähty yksilöiden ja yhteisön tasolla. Toivo on rakentunut sosiaaliskonstruktiivisena ilmiönä. Erityisesti arvot, jotka ovat rakentuneet abstraktista toivosta, ovat ohjanneet lukion arvomaailmaa ja täten lukion aktiivisten toimijoiden toimintaa.

Toivo ilmenee sekä yksilöllisenä että yhteisöllisenä voimavarana, joka ohjaa toimijoita. Snyderin (1997; 2002) ja McGeering (2008) toivon poliittisen piirteiden mukaisesti merkityksellistä oli toimijoiden kyky nähdä ympäröivä todellisuus muokattavana ja täten loi pohjan konkreettisille toimenpiteille. Yksilötasolla toivo merkitsi mahdollisuutta työskennellä mielekkäässä ja kansainvälisessä ympäristössä, kun taas yhteisöllinen puoli kehittyi yhteisen tavoitteille ja rajat ylittävälle jaetuille arvoille. Yhteisön toimintaa ohjaa kollektiiviset uskomukset kuten Webb (2008) toteaa ja tässä tutkimuksessa yhteisön motivaatio loi luottamusta onnistumiseen haasteista ja vastoinkäymisistä huolimatta.

Toivon tunne on sijainnut niin lähitulevaisuudessa (opiskelijoiden valmistuminen lukiosta), että kaukana tulevaisuudessa (lukion jatkuvuus yleisesti) Godfrey (1987), Webbin (2007) ja Heekin ja Krishnan (2016) toivon politiikan teoreettisten viitekehysten mukaisesti. Toivo on ollut pääasiassa aktiivista, toimeen tarttuvaa ja maltillista. Toivon lähtökohta oli perimmäinen ja päämäärätietoinen, mutta myös fundamentaalinen ja syntynyt aktiivisten toimijoiden arvoista. Toivon objekti on ollut toisaalta henkilökohtaista, mutta luottamusta ja toivoa on kohdistettu myös yhteisön toisiin jäseniin ja yleisesti maailmaa kohtaan. Kaiken kaikkiaan, toivon tunne on ollut monimuotoista ja monipuolista. Monisyinen toivon kokeminen johtaa vahvaan toivon tunteeseen. Kun lähtökohdat ja toivon rakenne ovat monipuolisia, myös toivon tunne on kannateltu ja tuettu. Tällöin vastustuksista on helpompi selviytyä.

Sallan lukiossa kansainvälistyminen on ollut toimiva toimintasuunnitelma; kansainvälistymisellä on ollut monia hyötyjä. Kansainvälistyminen on ohjannut toimintaa ja rakentanut tulevaisuutta. Tulokset korostavat sitä, että toimijoiden toimintaa on ohjannut toivo paremmasta tulevaisuudesta ja kehityksestä. Tämä toivo on rakentunut niin abstrakteista, että konkreettisista päämääristä, joita yksilöllä ja yhteisöllä on ollut. Toivo on muovannut toimijoiden arvoja yhteisön arvojen mukaiseksi. Tulevaisuuden mahdollisuudet on nähty saavutettavina, koska toivoa tukevia piirteitä on ollut paljon. Lukion kansainvälistymisellä on ollut aktiivisia toimijoita, yhteisön tuki, toimintaedellytykset ja mikä tärkeintä, merkitys niin lukiolle että alueen elinvoimalle.

Näen että tuloksia voi soveltaa käytäntöön esimerkiksi tilanteissa missä pohditaan kannattaako kansainvälistyminen tai etsitään keinoja tuoda elinvoimaa syrjäkyliin ja pieniin lukioihin. Tässä tutkimuksessa on tutkittu kansainvälistymisen positiivisia puolia ja kansainvälistymisen positiivisia vaikutuksia. Kansainvälinen kehitys nähdään positiivisessa valossa ja sen on nähty Sallan lukion tapauksessa luovan mahdollisuuksia.

Tutkimukseni yhteiskunnallinen merkitys kytkeytyy yleiseen kansainvälistymiseen, koulutuksen kehittämiseen ja toivon politiikan keskusteluihin. Kansainvälistyminen tapahtuu koulutuksen kentällä lisääntyvissä määrin ja muuttuvat geopoliittiset tilanteet haastavat koulutusalan toimijoita miettimään mitkä ovat toimikentän mahdollisuudet alati kehittyvässä tilanteessa. Tutkimukseni tulokset osoittavat, että kansainvälistyminen on monitasoinen ilmiö, jolla on lukioyhteisöä laajempia vaikutuksia. Tutkimukseni tuo myös esiin toimijoiden määrätietoisuuden ja kyvyn nähdä tulevaisuus mahdollisuuksia luovana olennaisena piirteenä kehitystyössä. Jatkotutkimuskohteena olisi mielenkiintoista tarkastella miten kansainvälistyminen näkyy opiskelijoiden kokemuksissa. Miten opiskelijat kokevat kielen ja kulttuurin oppiminen 15–18-vuotiaana ja vaikuttaako se miten ympäröivään yhteiskuntaan integroidutaan? Mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde olisi myös valtakunnalliset koulutusstrategiset päätökset ja niiden vaikutukset lukioden kansainvälistymisen mahdollistamiseen.

Koen että tutkimus on toteutettu johdonmukaisesti ja tasapuolisesti koko aineisto huomioiden. Vastauksien samankaltaisuus ohjasi tutkimuksen tuloksia selkeisiin tuloksiin ja merkittäviä ristiriitoja ei missään vaiheessa ollut. Tutkimus on toistettavissa, koska metodi ja aineisto on kuvailtu suoraviivaisesti ja avoimesti. Tutkimuksen rajoitukset liittyvät siihen, onko tutkimuksella merkitystä Sallan lukion ulkopuolella. Toteutuisiko kansainvälistyminen samanlaisin tuloksen jollain toisella paikkakunnalla, erilaisessa ympäristössä? Tutkimusta tehdessä maailmanpoliittinen tilanne muuttui selvästi ja jäin pohtimaan tuleeko samanlaista Venäjä-yhteistyötä lähiaikoina tulemaankaan.

Sallan lukion kansainvälistymisprosessi on ollut tasapainottelua mahdollisuuksien ja realiteettien välillä. Vaikka lukion säilyminen on ollut perimmäinen ja konkreettinen päämäärä, kansainvälistyminen on luonut myös muita ilmiöitä ja vaikuttanut laajemmalti ihmisiin ja yhteisöön. Tämä tutkimus vahvistaa ajatusta siitä, että toivo on intersubjektivistä. Toivo antaa mahdollisuuden unelmoida silloin kun muutokseen on tarve.

9. Lähteet

- Alasuutari, Pertti. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Asiala, Johanna. 2017. *Kokoaan isompi Sallan lukio: 50 vuotta lukion historiaa Sallassa*. Salla: Sallan kunta.
- Baeten, Guy. 2002. Western Utopianism/Dystopianism and the Political Mediocrity of Critical Urban Research. *Geografisk Annaler: Series B, Human Geography* 84.3:4, 143–152.
- Barbalet, Jack. 2006. Emotion. *Contexts* 5(2), 51–53.
- Bericat, Eduardo. 2016. The Sociology of Emotions. Four Decades of Progress. *Current sociology* 64:3, 491–513.
- Crapanzano, Vincent. 1985. *Waiting: The Whites of South Africa*. New York: Random House.
- Crapanzano, Vincent. 2003. Reflections on Hope as a Category of Social and Psychological Analysis. *Cultural anthropology* 18.1, 3–32.
- Dinerstein, Cecilia Ana ja Séverine Deneulin. 2012. Hope Movements: Naming Mobilization in a Post-development World. *Development and Change* 43:2, 585–602.
- Engblom-Pelkkala, Kristiina. 2018. *Kunnat lukiokoulutuksen järjestäjinä kunta- ja paikallistalouden näkökulmasta*. Helsinki: Kuntaliitto.
- Eriksen, Thomas Hylland. 2014. *Globalization: The Key Concepts*. London: Routledge.
- Godfrey, Joseph J. 1987. *A Philosophy of Human Hope*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- Haydon, Graham. 2006. *Values in Education*. New York: Continuum International Publishing.
- Helkama, Klaus. 2020. *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Edita.
- Heywood, Andrew. 2019. *Politics*. London: Red Globe Press.
- Hirsjärvi, Sirkka ja Helena Hurme. 2008. *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes, Paula Sajavaara ja Eila Sinivuori. 2007. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Kielitoimiston sanakirja. 2022. Toivo. Verkkosivu.

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/toivo>. Luettu 22.11.2022.

Kleist, Nauja ja Jansen, Stef. 2016. Introduction: Hope Over Time – Crisis, Immobility and Future-making. *History and Anthropology* 27:4, 373–392.

KotoSalla. 2020. *Kansainvälinen Sallan lukio*. Verkkosivu. https://www.salla.fi/wp-content/uploads/2020/02/Koto-Salla_01_2020.pdf. Luettu 13.11.2025.

Kuula, Arja. 2011. *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. 2. uudempi painos. Tampere: Vastapaino.

Laakkonen, Heli. 2024. ”Suomessa opiskelu voi olla keino päästä pois Venäjältä, arvioi ministeriö – ’Opiskelijan oleskelulupa voi olla helpompi saada kuin työperäinen oleskelulupa.’” *Etelä-Suomen Sanomat* 19.2.2024. <https://ess.fi/uutissuomalainen/6571982>. Luettu 27.1.2025.

Makkonen Teemu ja Petri Kahila. 2021. Vitality policy as a tool for rural development in peripheral Finland. *Growth and Change*. 52: 706–726. <https://doi-org.ezproxy.ulapland.fi/10.1111/grow.12364>

Marcus, George E. 2000. Emotions in politics. *Annual review of political science* 3:1, 221–250.

Maslowski, Ralf, Henk Oonk ja Greetje Van der Werf. 2011. *Internationalisation in Secondary Education in Europe: A European and International Orientation in Schools Policies, Theories and Research*. Charlotte, NC: Emerald Publishing.

Mattila, Jaana. 2019. ”Pienet lukiot vaarassa kuihtua oppilaskadon vuosi – Osa kunnista ei saa valtiolta enää latin latia lukiokoulutukseen.” *Kaleva* 10.8.2019. <https://www.kaleva.fi/pienet-lukiot-vaarassa-kuihtua-oppilaskadon-vuoksi/1693505>. Luettu 13.2.2022.

McGeer, Victoria. 2004. The art of good hope. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 592:1, 100–127.

Mezgec, Maja. 2019. "Cross-Border Higher Education for Primary School Teachers: The Case at the Italo-Slovene Border." *Razprave in Gradivo - Institut Za Narodnostna Vprasanja (1990)*, vol. 83, no. 83. 1.12.2019. 21–34, <https://doi.org/10.36144/rig83.dec19.21-34>.

Moisio, Olli-Pekka ja Juha Suoparanta. 2007. "Hope and education in the era of globalization." Teoksessa *Education in the era of globalization*, toim. Klas Roth ja -ilan Gur-Ze'ev. Dodrecht: Springer 231–245.

More, Thomas. 2016. *Utopia*. Cambridge: Cambridge University Press.

Mustajärvi, Markus. 2021. Talousarvioaloite TAA 195/2020 vp. Verkkosivu. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskuntaAloite/Sivut/TAA_195+2020.aspx. Luettu 27.8.2021.

Opetushallitus. 2025. *Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019*. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/10026171>. Luettu 22.1.2026.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2025. *Ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta ja toisen asteen koulutuksen lukuvuosimaksuja valmisteleva työryhmä*. Verkkosivu. <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM004:00/2025> Luettu 27.4.2025.

Opintopolku. 2019. *Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019: Lukiokoulutuksen tehtävä ja arvoperusta*. ePerusteet: Opintopolku. <https://eperusteet.opintopolku.fi/beta/#/fi/lukiokoulutus/6828810/tekstikappale/6828894>. Luettu 1.2.2022.

Paananen, Henna, Arto Haveri ja Jenni Airaksinen. 2014. *Kunta elinvoiman johtajana*. Helsinki: Kuntaliitto.

Passoja, Annu. 2024. "Suomalaislukioihin riittää yhä tulijoita Venäjältä – valkolakin jälkeen kukaan ei halua palata kotimaahan." *YLE* 1.8.2024. <https://yle.fi/a/74-20102670>. Luettu 27.1.2025.

Passoja, Annu. 2025. "Lukukausimaksu ulkomaalaisille voi olla pikkukunnan lukiolle kohtalon kysymys – "Silla hinnalla tulijoita ei ole." *YLE* 10.10.2026. Luettu 28.3.2026.

Puukko, Arja. 2015. Kuntien ja maakuntien liittojen Venäjä-yhteistyö. *Kuntaliitto*. <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Ven%C3%A4j%C3%A4-kyselyn%20raportti%20liitteineen%20%282%29.pdf>.

Pöyhönen, Sari. 2024. ”Venäläiset nuoret haluavat lukioon Lapissa, vaikka markkinointi on maassa lopetettu ja kotiin on hankala päästä.” *YLE* 19.2.2024. <https://yle.fi/a/74-20075178>
Luettu 28.4.2025.

Ruusuvuori, Johanna. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa *Haastattelun analyysi*, toim. Pirjo Nikander, Matti Hyvärinen ja Johanna Ruusuvuori. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, Johanna ja Liisa Tiittula. 2005. *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.

Sallan kunta. 2026. *Lukio*. Verkkosivu. <https://www.salla.fi/palvelut/sivistys-ja-koulutuspalvelut/lukio/>. Luettu 28.3.2026.

Sallan lukio. 2026. *Sallan lukion opinto-opas 2025–2026*. Verkkosivu. <https://peda.net/salla/sallan-lukio>. Luettu 29.9.2025.

Schulz, Ortrun. 2014. *Schopenhauer's Critique of Hope*. Nordstedt: BoD – Books on Demand GmbH.

Shilling, Chris. 2002. The Two Traditions in the Sociology of Emotions. *The Sociological review* 50:2, 10–32.

Snyder, C. Rick. 1995. Conceptualizing, measuring, and nurturing hope. *Journal of Counseling & Development*, 73:3, 355–360.

Spring, Joel. 2014. *Globalization of Education: An Introduction*. Taylor & Francis Group: ProQuest Ebook Central.

Tiger, Lionel. 1999. Hope springs internal. *Social Research*, 611–623.

Tilastokeskus. 2025. *Kuntien avainluvut*. Verkkosivu. <https://stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?active1=KU732&active2=KU320&year=2023>. Luettu 21.4.2025.

Toivonen, Pasi. 2025. ”Pienten lukioiden pelastajat.” *YLE* 17.2.2025. <https://yle.fi/a/74-20143747>. Luettu. 27.4.2025.

Tuomi, Jouni, ja Anneli Sarajärvi. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuonnala, Eeva-Liisa. 2025. *Kuolajärven kylä*. Verkkosivu. www.kuolajarvenkyla.nettisivu.org. Luettu 14.4.2025

Värri, Kyösti. 2019. Väestömuutokset lukiokoulutuksen järjestämisen haasteena. *Kuntaliitto* 25.10.2019. <https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2019/vaestomuutokset-lukiokoulutuksen-jarjestamisen-haasteena>. Luettu 13.2.2022.

Webb, Darren. 2007. Modes of hoping. *History of the human sciences*, 20:3, 65–83.

Webb, Darren. 2008. Exploring the Relationship between Hope and Utopia: Towards a Conceptual Framework. *Politics* 28:3, 197–206.